

Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Κατεύθυνση: ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΛΙΟΛΙΟΣ

«Εισαγωγή, κριτική έκδοση, μετάφραση και σχολιασμός του εγκωμίου του
Πατριάρχη Σισινίου Β' για τους Αγίους Κήρυκο και Ιουλίττα (BHG 318b,
Codex Paris. graecus. 501)»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	3
Συντομογραφίες	5
Κεφ. 1: Εισαγωγή	
• Ο συγγραφέας, το έργο του και η εποχή του	6
• Η περιγραφή του κώδικα	12
• Εικόνα 1	14
• Η χειρόγραφη παράδοση του βίου των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας	19
• Το ιστορικό πλαίσιο της περιόδου των Αγίων	22
• Η διάδοση της μνήμης τους	26
• Εικόνα 2	28
Κεφ. 2: Συμπεράσματα	29
Κεφ. 3: Αρχή της έκδοσης	31
Κεφ. 4: Κείμενο	32
Κεφ. 5: Απόδοση στη νέα ελληνική	53
Παράρτημα	
• Η μνήμη των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας στην Ελλάδα	74
• Εικόνα 3	74
Βιβλιογραφία	76
Εικόνα 4	83
Εικόνα 5	84

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ενδιαφέρον μου για τη βυζαντινή γραμματεία καλλιεργήθηκε ήδη από το δεύτερο έτος των προπτυχιακών μου σπουδών στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, όταν και παρακολούθησα το μάθημα της Εισαγωγής στη Βυζαντινή Γραμματεία με διδάσκοντα τον Καθηγητή, κ. Αλεξάκη. Η επαφή με το πρωτότυπο κείμενο, η έρευνα για την αναζήτηση της σχέσης του με άλλα κείμενα και η προσπάθεια για την απόδοσή του στη νέα ελληνική, σε συνδυασμό με το περιεχόμενό του για μία περίοδο της παγκόσμιας ιστορίας που πάντα κέντριζε την προσοχή μου, ήταν τα πρώτα στοιχεία που έθεσαν σε λειτουργία τα «φιλολογικά» μου αντανάκλαστικά. Θυμάμαι πως ένα από τα πρώτα, αν όχι το πρώτο, μάθημα ήταν αφιερωμένο στη μελέτη του βίου του Αγίου Αντωνίου, από το χέρι του Μεγάλου Αθανασίου Αλεξανδρείας. Ίσως η πρώτη αυτή επαφή με τον κλάδο της αγιολογίας να λειτούργησε έπειτα από χρόνια αποφασιστικά στην επιλογή του θέματος της παρούσας εργασίας. Η κριτική έκδοση ενός κειμένου αποτελεί την επεξεργασία της πρώτης ύλης για τον φιλόλογο, με σκοπό να το καταστήσει προσεγγίσιμο, ενώ η διαδικασία της επεξεργασίας του οδηγεί σε αποτελέσματα, πολλές φορές μη αναμενόμενα και εντυπωσιακά. Η μικρή, έως τώρα, εμπειρία που αποκόμισα από την ενασχόλησή μου με ένα χειρόγραφο με εφοδίασε με την αναγκαιότητα της συνθετικής αναζήτησης και την ικανότητα της λεγόμενης δεύτερης ανάγνωσης ενός κειμένου, καθώς επίσης μού ενίσχυσε την αρετή της υπομονής και μού απέδειξε πως η διαρκής έρευνα πάντα σε αποζημιώνει.

Στην πορεία της ολοκλήρωσης των μεταπτυχιακών μου σπουδών συμπαράστατης μου βρέθηκε η οικογένειά μου, οι γονείς και η αδερφή μου, για τους οποίους το ρήμα «ευχαριστώ» είναι πολύ μικρό για να το χρησιμοποιήσω. Τους είμαι βαθιά ευγνώμων για την υποστήριξη, τη βοήθεια, τις συμβουλές και για την ανοχή τους στην όποια στέρηση οικογενειακών στιγμών με δική μου ευθύνη. Οφείλω να εκφράσω τις πιο εγκάρδιες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή, κ. Αλέξανδρο Αλεξάκη, για την καθοδήγησή του, τις επισημάνσεις, τις παρατηρήσεις, τη συμπαράσταση και για την εν γένει άψογη συνεργασία που είχαμε καθ' όλη τη διάρκεια της παρουσίας μου στο Τμήμα Φιλολογίας, από το τρίτο εξάμηνο των προπτυχιακών μου σπουδών μέχρι και την εκπόνηση της μεταπτυχιακής μου διατριβής. Ευχαριστώ, ακόμη, τους υπόλοιπους

διδάσκοντες του ΠΜΣ, κ. Ιωάννη Μαυρομάτη, κ. Ελένη Καλτσογιάννη και κ. Δημήτρη Γεωργακόπουλο για τις γνώσεις και τα ερεθίσματα με τα οποία με εφοδίασαν, την γραμματέα του Τομέα Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας, κ. Ιωάννα Ματσούλη, για τη βοήθειά της σε θέματα του ΠΜΣ που με αφορούσαν και φυσικά τους συμφοιτητές μου αυτών των δύο ετών για το ενδιαφέρον τους σχετικά με την πρόοδο της εργασίας. Τέλος, θέλω να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ προς τους καλούς μου φίλους, κ. Βασίλη Αλεξίου, κ. Μήνα Χόντζια και κ. Κατερίνα Αγγέλη για το συνεχές ενδιαφέρον τους και για την έμπρακτη, αλλά και σιωπηρή πολλές φορές, συμπαράστασή τους, καθώς και προς την κ. Παναγιώτα Γκαρτζονίκα για τη συνδρομή της στις περιπτώσεις που οι γνώσεις μου στη γερμανική παρουσιάστηκαν ασθενείς.

Κλείνοντας, να αναφέρω ενημερωτικά πως τα ονόματα στη ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ακολουθούν το λατινικό αλφάβητο. Στο ίδιο κεφάλαιο βρίσκονται και τα συγγράμματα που παρατίθενται σε όλην την έκταση της εργασίας. Η αναζήτηση πολλών κειμένων και χωρίων για την κατάρτιση του πηγολογικού υπομνήματος έγινε μέσω της ηλεκτρονικής μηχανής αναζήτησης δεδομένων TLG, ενώ για την απόδοση του κειμένου στη νέα ελληνική χρησιμοποιήθηκαν τα λεξικά της αρχαίας ελληνικής των H. G. Liddell - R. Scott και του I. Σταματάκου.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AASS	<i>Acta Sanctorum</i>
ACO	<i>Acta Conciliorum Oecumenicarum</i>
AnBoll	<i>Analecta Bollandiana</i> , Bruxelles, 1882-
BHG	<i>Bibliotheca Hagiographica Graeca</i> , ed. F. Halkin, I-III, [Subsidia Hagiographica n. 8a], Bruxelles 1957
CFHB	<i>Corpus Fontium Historiae Byzantinae</i> , 1967-
CPG	<i>Corpus Paroemiographorum Graecorum</i> , ed. E. L. Leutsch, F. G. Schneidewin, vols. I-II, Göttingen, 1839
CSHB	<i>Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae</i> , Bonnae 1828-1897
ODB	<i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i> , vols. 3, ed. A. Kazhdan, New York-Oxford 1991
ODS	<i>Oxford Dictionary of Saints</i> , ed. D. Farmer, New York-Oxford 2011
PG	<i>Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca</i> , vols. 161, ed. J. P. Migne, Paris 1857-1866
PLRE	<i>The Prosopography of the Later Roman Empire</i> , ed. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, J. Morris, vols. I-III, Cambridge 1971-1992
PmbZ2	<i>Prosopographie der Mittelbyzantinischen Zeit, Zweite Abteilung (867-1025)</i> , vols. 8, ed. R. J. Lilie, et al., Berlin-Boston 2013
ΘHE	<i>Θρησκευτική και Ἠθική Ἐγκυκλοπαίδεια</i> , τ. 1-12, Αθήνα 1962-1968
TLG	<i>Thesaurus Linguae Graecae</i> , University of California (registered trademark, TLG ^R)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο συγγραφέας, το έργο του και η εποχή του

Το όνομα του συγγραφέα γίνεται γνωστό στον τίτλο του εγκωμίου, όπου αναφέρεται: «Σισινίου Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἐγκώμιον...» (παρ. 1). Ο Σισίνιος Β΄ (ή Σισίνιος)¹ διαδέχθηκε στις 12 Απριλίου του 996 στον πατριαρχικό θρόνο τον Νικόλαο Β΄ (984-996), τον καλούμενο Χρυσοβέργη, όπως μας πληροφορούν οι ιστοριογράφοι που συμπεριέλαβαν τη συγκεκριμένη περίοδο στα πονήματά τους. Το έτος της γέννησής του μας είναι άγνωστο, ενώ ο θάνατός του τοποθετείται στα 998/999. Ο Ιωάννης Σκυλίτζης² στο έργο του με τίτλο *Σύνοψις Ἱστοριῶν*, το οποίο αποτελεί τη συνέχεια του Θεοφάνη του Ομολογητή και πραγματεύεται τα γεγονότα των ετών 811-1057, αναφέρει τον Σισίνιο ως άνδρα επιφανή, ο οποίος γνώριζε άριστα την επιστήμη της ιατρικής³. Στη συμπληματική χρονογραφία του ο Γεώργιος Κεδρηνός⁴, ακολουθώντας πιστά τον Σκυλίτζη, κάνει την ίδια σύντομη αναφορά στη θητεία του Σισινίου⁵, ενώ ακόμη λιγότερο χώρο του αφιερώνει ο Ιωάννης Ζωναράς⁶ στην *Ἐπιτομή Ἱστοριῶν*, όπου αναγνωρίζει το υψηλό μορφωτικό του επίπεδο⁷. Αξιοσημείωτη διαφοροποίηση σε συνδυασμό με μια αστοχία ως προς τη διάρκεια της πατριαρχικής θητείας του Σισινίου παρατηρείται στη *Χρονική Σύνοψη*, έργο που αποδίδεται στον Θεόδωρο Σκουταριώτη⁸. Εκεί αναφέρεται πως ο Σισίνιος χειροτονήθηκε μετά την κοίμηση του Νικολάου Β΄ του Χρυσοβέργη, κατά το δέκατο όγδοο έτος της βασιλείας του Βασιλείου Β΄ (976-1025), άρα το 994, και διετέλεσε Πατριάρχης για πέντε χρόνια. Να σημειωθεί πως οι χρονολογίες

¹ PmbZ2.6, 27118, πρβλ. ΘΗΕ, τ. 11, σελ. 204, Μάθας, *Κατάλογος Πατριαρχῶν*, σελ. 61 και Γεδεών, *Πατριαρχικοί Πίνακες*, σελ. 313-314

² Για τη ζωή και το έργο του Ιωάννη Σκυλίτζη βλ. Hunger, *Λογοτεχνία*, τ. Β΄, σελ. 210-215 και Καρπόζηλος, *Ιστορικοί και Χρονογράφοι*, τ. Γ΄, σελ. 239-258

³ Ioannes Skylitzes, 340.4-341.12

⁴ Για τη ζωή και το έργο του Γεωργίου Κεδρηνού βλ. Hunger, *Λογοτεχνία*, τ. Β΄, σελ. 216 και Καρπόζηλος, *Ιστορικοί και Χρονογράφοι*, τ. Γ΄, σελ. 331-355.

⁵ PG 122, 181

⁶ Για το έργο του Ιωάννη Ζωναρά βλ. Hunger, *Λογοτεχνία*, τ. Β΄, σελ. 246-250, Καρπόζηλος, *Ιστορικοί και Χρονογράφοι*, τ. Γ΄, σελ. 465-489 και Καλτσογιάννη, *Το έργο του Ιωάννη Ζωναρά*

⁷ Zonaras, 558.5-9

⁸ Σάθας, *MB*, τ. Ζ΄, 158.27-31 - Για τον Θεόδωρο Σκουταριώτη βλ. ODB, III, σελ. 1912-1913

βασιλείας των προκατόχων του Βασιλείου Β΄ είναι οι γενικά αποδεκτές σήμερα. Συνεπώς, η θητεία του Σισινίου έπρεπε να λήξει στο εικοστό τρίτο έτος της βασιλείας του Βασιλείου Β΄, δηλαδή το 999. Αντί αυτού, όμως, η *Σύνοψις* αναφέρει πως ο Σισίνιος «*ἀπανίσταται τῶν παρόντων*»⁹ κατά το εικοστό έτος της βασιλείας του αυτοκράτορα, δηλαδή το 996, έτος που σήμερα είναι αποδεκτό ως έτος ενθρόνισής του. Πρόκειται, επομένως, για συνδυασμό λαθών από τον συγγραφέα της *Χρονικής Σύνοψης*, που ξεκινάει από τη λανθασμένη χρονολογία χειροτονίας του Νικολάου Β΄ και συνεχίζεται με τον απρόσεχτο υπολογισμό της βασιλείας του Βασιλείου Β΄ σε συνάρτηση με την κοίμηση του Σισινίου. Σήμερα, είναι κοινώς αποδεκτό πως η πατριαρχία του Σισινίου Β΄ ξεκίνησε στις 12 Απριλίου 996 και έληξε στις 24 Αυγούστου 998 ή στις αρχές του 999. Η σημαντικότερη ίσως κίνησή του ως Πατριάρχη, αφού είναι η μοναδική που αναφέρεται στις πηγές, ήταν η απόφασή του για την αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ των κληρικών¹⁰, οι οποίες είχαν διαταραχθεί εξαιτίας της τέλεσης του τέταρτου γάμου του αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ΄ (886-912), με αποτέλεσμα τη συγκρότηση δύο αντίπαλων παρατάξεων, αυτών που υποστήριξαν τον γάμο και είχαν συσπειρωθεί γύρω από τον Πατριάρχη Ευθύμιο (907-912) και αυτών που αντέδρασαν σε αυτόν με επικεφαλής τον έκπτωτο Πατριάρχη Νικόλαο Α΄ Μυστικό (901-907/912-925)¹¹.

Εκτός από την πράξη *συμφιλίωσης*, ο Σισίνιος Β΄ προχώρησε στην έκδοση και άλλων σημαντικών αποφάσεων που σχετίζονταν με κωλύματα γάμου καθώς και με διοικητικά και οικονομικά ζητήματα της Εκκλησίας. Συγκεκριμένα, στις 21 Φεβρουαρίου 997 εξέδωσε συνοδικό τόμο¹² με τον οποίο απαγόρευε τον γάμο δύο αδελφών με δύο εξαδέλφες (αρχ.: «*Καὶ ἰατρὸς ἡδίων ἐκεῖνος,...*»), απόφαση που συμπεριέλαβαν οι Ράλλης και Ποτλής στον πέμπτο τόμο του πονήματός τους, με την ερμηνεία του Ζωναρά να τη συνοδεύει στο τέλος¹³. Από τον Μάρτιο έως τον Σεπτέμβριο του 997 εξέδωσε κανόνες που προέβλεπαν κυρώσεις για τους απαγορευμένους γάμους¹⁴, ενώ στο διάστημα από τον Σεπτέμβριο του 997 μέχρι τον Αύγουστο του 998 χρονολογείται μία συνοδική απόφαση για τον Μητροπολίτη Αλανίας (αρχ.: «*Καὶ πάντων μὲν κήδεσθαι καὶ*

⁹ Σάθας, *ΜΒ*, τ. Ζ΄, 158.30-31

¹⁰ Grumel, *Regestes*, N. 813, σελ. 237

¹¹ Ostrogorsky, *Ιστορία*, τ. Β΄, σελ. 135-149

¹² Grumel, *Regestes*, N. 804, σελ. 231

¹³ Ράλλης-Ποτλής, τ. Ε΄, σελ. 11-19 – Πρβλ. PG 119, 727/728

¹⁴ Grumel, *Regestes*, N. 805, σελ. 233

φροντίζειν...»)¹⁵. Επιπλέον, στον Σισίννιο Β΄ αποδίδεται μία σειρά αχρονολόγητων αποφάσεων ποιμαντικού χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα, μία διάταξη με τη μορφή συνοδικής απόφασης για τη μη τέλεση της στέψης κατά τον δεύτερο γάμο για τον ένα από το ζευγάρι ή και για τους δύο (αρχ.: «Τίμιον εἶναι τὸν γάμον...»)¹⁶, άλλη μία συνοδική απόφαση η οποία αναιρούσε τις όποιες καταχρήσεις των επισκόπων (αρχ.: «Ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος καὶ μέγας τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος...»)¹⁷ και ένας συνοδικός τόμος με τον οποίο ακύρωνε τις παλαιές πατριαρχικές δωρεές σε μοναστήρια και σε λαϊκούς, με την ταυτόχρονη επιστροφή τους στο Πατριαρχείο, καθώς και το δικαίωμα της επικαρπίας μοναστηριών προς άλλα μοναστήρια¹⁸. Τέλος, αναφέρονται μία καταδίκη σε εξορία των μοναχών της Ιεράς Μονής του Αγίου Μάμα Ξηροκέρκου, οι οποίοι είχαν κινηθεί κατά του ηγουμένου τους, Συμεώνος του Νέου Θεολόγου¹⁹ καθώς και η ανάκληση της εξορίας τους με την απόφαση για απαγόρευση εισόδου τους στο μοναστήρι²⁰, ένας συνοδικός τόμος που προέβλεπε την εφαρμογή των νόμων του γάμου στον αρραβώνα²¹ και μία εγκύκλιος προς τα Πατριαρχεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας κατά των Λατίνων σχετικά με το θέμα της εκπόρευσης του Αγίου Πνεύματος²². Ο Σισίννιος ως Πατριάρχης θέλησε να κρατήσει σκληρή στάση απέναντι στην παπική Εκκλησία, ακολουθώντας τη γραμμή της ρήξης του Πατριάρχη Φωτίου (858-867/877-886)²³. Ένα επιπλέον στοιχείο που δίνει το προσωπογραφικό λεξικό της μέσης βυζαντινής περιόδου είναι η επιστολογραφική σχέση του Σισιννίου με τον επίσκοπο Συνάδων Λέοντα²⁴, ο οποίος είχε διατελέσει απεσταλμένος του Πατριαρχείου στη Ρώμη²⁵. Η θεματολογία των επιστολών τους σχετίζεται με τις σχέσεις του Πατριαρχείου με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και με την ανοχή που φάνηκε να δείχνει ο Σισίννιος ως Πατριάρχης προς τον αντίπαπα Ιωάννη ΙΣΤ΄ τον Φιλάγαθο (997-998). Τέλος, εκτός από το εγκώμιο προς τους Αγίους Κήρυκο και

¹⁵ Grumel, *Ο.π.*, N. 806, σελ. 235

¹⁶ Grumel, *Ο.π.*, N. 807, σελ. 235

¹⁷ Grumel, *Ο.π.*, N. 808, σελ. 236

¹⁸ Grumel, *Ο.π.*, N. 809, σελ. 236

¹⁹ Grumel, *Ο.π.*, N. 810, σελ. 237

²⁰ Grumel, *Ο.π.*, N. 811, σελ. 237

²¹ Grumel, *Ο.π.*, N. 812, σελ. 237

²² Grumel, *Ο.π.*, N. 814, σελ. 238. Βλ. και Δημητρακόπουλος, *Ὁρθόδοξος Ἑλλάς*, σελ. 4-5

²³ Krumbacher, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Α΄, σελ. 153

²⁴ Vinson, *The correspondence of Leo*, ep. 11 (σελ. 14), ep. 28 (σελ. 44)

²⁵ PmbZ2.4, 24416

Ιουλίττα, για το οποίο θα γίνει λόγος στο επόμενο υποκεφάλαιο της Εισαγωγής, στο ομιλητικό έργο του Σισιννίου συγκαταλέγεται και ένας λόγος για το θαύμα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στις Χώνες²⁶, στον οποίο επίσης παρατηρείται υψηλό ύφος στο λεξιλόγιο και στην έκφραση.

Σε όλες τις προαναφερθείσες ιστορικές πηγές, αλλά και στη σύγχρονη βιβλιογραφία, τον Σισίννιο συνοδεύει το αξίωμα του *μαγίστρου*. Επρόκειτο για έναν από τους ανώτερους κοσμικούς τίτλους της βυζαντινής αυλικής ιεραρχίας που πρωτοεμφανίσθηκε κατά τον 9^ο αιώνα και ουσιαστικά απετέλεσε τον διάδοχο τίτλο του *magister officiorum* της πρωτοβυζαντινής περιόδου. Σύμφωνα με το *Κλητορολόγιο* του Φιλοθέου²⁷, ήταν το 14^ο στη σειρά των *δια βραβείων αξιωμάτων*, μετά από αυτό του *ανθυπάτου* και πριν από τον γυναικείο τίτλο της *ζωστής πατρικίας*. Στο εν λόγω κείμενο περιγράφονται τα ρούχα που συνόδευαν την απονομή του τίτλου και αποτελούσαν το χαρακτηριστικό διακριτικό γνώρισμα του *μαγίστρου*, καθώς και οι υποχρεώσεις του προς την εθιμοτυπία της αυλής. Ο αριθμός των *μαγίστρων* ποίκιλε ανά περιόδους. Κατά τον 8^ο αιώνα και μέχρι τις αρχές του 9^{ου} εκτιμάται πως το αξίωμα περιοριζόταν σε μόλις δύο κατόχους²⁸, ενώ στις αρχές του 10^{ου} αιώνα παρουσιάζονται 12 *μάγιστροι*, με τον αριθμό να φτάνει στους 24 στα μέσα του ίδιου αιώνα²⁹. Ανάμεσά τους υπήρχε και ένας *πρωτομάγιστρος* ή *ο μάγιστρος*, τίτλο που κατείχε ο Στυλιανός Ζαούτζης, πεθερός του αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ', σύμφωνα με τον *Βίο του Πατριάρχη Εὐθυμίου*³⁰. Μεταξύ των πιο γνωστών ονομάτων της αυτοκρατορικής αυλής που είχαν διατελέσει *μάγιστροι*, συγκαταλέγονται και οι θείοι του αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ' (842-867), Βάρδας και Πετρωνάς³¹. Ο κάτοχος του συγκεκριμένου τίτλου, όπως φαίνεται, την περίοδο που εξετάζουμε δεν είχε συγκεκριμένες αρμοδιότητες και περιοριζόταν στον ρόλο του συμβούλου του αυτοκράτορα, ενώ από τα μέσα του 12^{ου} αιώνα παύει να εμφανίζεται. Φέροντας και ο Σισίννιος τον συγκεκριμένο κοσμικό τίτλο γίνεται αντιληπτό πως μέχρι τη χειροτονία του και την ανάληψη των πατριαρχικών του καθηκόντων δεν ανήκε στην τάξη του κλήρου και ίσως

²⁶ Sisinnius, *Acta apparitiones*, ed. AASS, Sept., VIII, σελ. 41-47

²⁷ ODB, III, σελ. 1661-1662 – Βλ. επίσης: Bury, *The Imperial Administrative System* και Oikonomides, *Les Listes*.

²⁸ Bury, *The Imperial Administrative System*, σελ. 31

²⁹ ODB, II, σελ. 1267

³⁰ Ανωνύμου, *BE*, 32.1-3/33

³¹ Bury, *The Imperial Administrative System*, σελ. 29-33

αυτό να δικαιολογεί την άριστη γνώση του σε θέματα εκτός του χώρου της Εκκλησίας, όπως η ιατρική. Ο Μάθας στον Κατάλογο Πατριαρχών αναφέρει επιπλέον πως εκτός από τα θέματα της ιατρικής, ο Σισίνιος ήταν γνώστης και της νομικής επιστήμης³². Ελλείψει, πάντως, λοιπών βιογραφικών στοιχείων για τον Σισίνιο παραμένει αναπάντητο το ερώτημα του πως ένας λαϊκός κατάφερε σε σύντομο, όπως φαίνεται, χρονικό διάστημα να ενταχθεί στους κόλπους της Εκκλησίας και ακόμα περισσότερο να εκλεγεί στο αξίωμα του Πατριάρχη.

Η περίοδος κατά την οποία διετέλεσε Πατριάρχης ο Σισίνιος Β' χαρακτηρίζεται από μία κινητικότητα στα εξωτερικά θέματα του βυζαντινού κράτους, σε αντίθεση με το εσωτερικό, όπου κυριαρχούσε σχετική σταθερότητα. Επτά χρόνια πριν την ενθρόνιση του Σισινίου, το 989, ο Βασίλειος Β' είχε καταφέρει να εδραιώσει την εξουσία του απομακρύνοντας οριστικά κάθε κίνδυνο εσωτερικής απειλής. Τα επαναστατικά-σφετεριστικά κινήματα των Βάρδα Σκληρού και Βάρδα Φωκά έλαβαν τέλος με την επικράτηση του Βασιλείου και των συμμάχων του επί των στρατευμάτων του Βάρδα Φωκά στις 13 Απριλίου 989 στη μάχη της Αβύδου³³. Σημαντικό κέρδος για το Βυζάντιο από την αρνητική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί ήταν η σύναψη συμμαχίας με τον πρίγκιπα Βλαδίμηρο του Κιέβου το 988, η οποία οδήγησε λίγο αργότερα στη βάπτιση του τελευταίου και στον εκχριστιανισμό του λαού των Ρως. Η κίνηση αυτή είχε σπουδαία σημασία τόσο για το κράτος σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, όσο και για το ίδιο το Πατριαρχείο, το οποίο διέυρνε την πνευματική και διοικητική του επιρροή, θέτοντας υπό τον έλεγχο του τη νεοσύστατη ρωσική Εκκλησία. Ενώ πατριάρχευε ο Σισίνιος Β' και συγκεκριμένα το 997, εκδηλώθηκε η εισβολή των Βουλγάρων του Συμεών στον ελλαδικό χώρο, οι οποίοι εκμεταλλεύθηκαν την απουσία του αυτοκράτορα στο μέτωπο της Ανατολής για την αντιμετώπιση του κινδύνου των Φατιμιδών. Η επίθεση αντιμετωπίστηκε με απόλυτη επιτυχία από τα βυζαντινά στρατεύματα και ο βουλγαρικός κίνδυνος περιορίστηκε στις δυτικές επαρχίες³⁴. Στα εκκλησιαστικά ζητήματα της περιόδου, η απόφαση του Σισινίου για επιστροφή των πατριαρχικών δωρεών στο Πατριαρχείο ίσως προέκυψε ως αντίδραση στην πολιτική που ακολουθούσε ο Βασίλειος στο συγκεκριμένο θέμα και η οποία στόχευε

³² Μάθας, *Κατάλογος Πατριαρχών*, σελ. 61

³³ Ostrogorsky, *Ιστορία*, σελ. 180-186

³⁴ Ostrogorsky, *Ο.π.*, σελ. 191

στον περιορισμό της εκκλησιαστικής περιουσίας. Σε κάθε περίπτωση, ο Βασίλειος Β΄ τήρησε πιο διαλλακτική στάση προς την Εκκλησία, σε αντίθεση με τους προκατόχους του, των οποίων οι αποφάσεις σε θέματα εκκλησιαστικής πολιτικής ήταν σαφώς επηρεασμένες από τα κατάλοιπα της εικονομαχικής περιόδου³⁵. Επίσης, και στις σχέσεις με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ο Σισίνιος φαίνεται πως ακολούθησε τη σκληρή στάση των προκατόχων του, σε αντίθεση με τους αυτοκράτορες που για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας απέβλεπαν στη βοήθεια του Πάπα. Χαρακτηριστικό δείγμα της διάθεσης του Πατριαρχείου αποτελεί η εγκύκλιος που απέστειλε ο Σισίνιος στα Πατριαρχεία της Ανατολής με την οποία στρεφόταν κατά της παπικής εκκλησίας με αφορμή το ζήτημα της εκπόρευσης του Αγίου Πνεύματος.

Η θητεία του Σισινίου έληξε με τον θάνατό του, ο οποίος τοποθετείται στις 24 Αυγούστου 998 ή στις αρχές του 999. Οι Βυζαντινοί ιστοριογράφοι κάνουν λόγο για τριετή θητεία του Σισινίου Β΄ και με δεδομένη τη χρονολογία θανάτου του διαδόχου του, Πατριάρχη Σεργίου Β΄ το 1019 έπειτα από εικοσαετή θητεία³⁶, ο θάνατος του Σισινίου τοποθετείται με βεβαιότητα το 999. Το ποιμαντικό του έργο συναρτώμενο με τη βραχεία θητεία του θεωρείται αξιόλογο, ενώ σπουδαία πνευματική και φιλολογική κληρονομιά αποτελεί το εγκώμιο προς τους Αγίους Κήρυκο και Ιουλίττα.

³⁵ Vasiliev, *Ιστορία*, σελ. 410-421

³⁶ Ioannes Skylitzes, 365.3-6

Η περιγραφή του κώδικα

Το χειρόγραφο κείμενο, αντικείμενο της παρούσας εργασίας, συμπεριλαμβάνεται στον υπ' αριθμό 501 κώδικα (ff. 76^v-85^v) της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας (Paris. grec 501). Ο συγκεκριμένος κώδικας είναι περγαμηνός, αποτελείται από 244 φύλλα, στερείται βιβλιογραφικού σημειώματος και χρονολογείται μεταξύ των αρχών του 12^{ου} και του 13^{ου} αιώνα (1101-1200), σύμφωνα με τις πληροφορίες που δίνει η Βιβλιοθήκη στην ψηφιοποιημένη δημοσίευσή του. Ο Ehrhard τον χρονολογεί στον 13^ο αιώνα, λόγω της κακής κατάστασης της περγαμηνής και της μαύρης μελάνης³⁷, ενώ για το κείμενο του εγκωμίου σημειώνει πως ανήκει στην μεταφραστική περίοδο, τοποθετείται δηλαδή σίγουρα μετά τον 10^ο αιώνα³⁸. Εκτός από το κείμενο της εργασίας, ο κώδικας περιέχει στο σύνολό του έργα αγιολογικού-θεολογικού περιεχομένου, κυρίως του Μ. Βασιλείου, και πιο συγκεκριμένα:

- i) Μ. Βασιλείου ομιλία στον Α΄ Ψαλμό (ff. 3^r-10^v)
- ii) Του ίδιου ομιλία στον Ζ΄ Ψαλμό (ff. 10^v-19^v)
- iii) Του ίδιου λόγος α΄ περί νηστείας (ff. 20^r-27^r)
- iv) Του ίδιου λόγος β΄ περί νηστείας (ff. 27^r-32^r)
- v) Του ίδιου ομιλία προτρεπτική στο Άγιο Βάπτισμα (ff. 32^r-41^r)
- vi) Του ίδιου ομιλία στον Μάρτυρα Γόρδιο (ff. 41^r-47^v)
- vii) Του ίδιου ομιλία στους Σαράντα Μάρτυρες (ff. 48^r-54^r)
- viii) Του ίδιου (ομιλία) στη Γέννηση του Χριστού (ff. 54^v-61^v)
- ix) Βίος και πολιτεία και μαρτύριο των Οσίων Πατέρων Θεοδώρου και Θεοφάνους των Γραπτών (ff. 61^v-73^v)
- x) Μ. Βασιλείου εγκώμιο στον Μάρτυρα Βαρλαάμ (ff. 74^r-76^r)
- xi) Σισινίου Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως εγκώμιο στους Αγίους Μάρτυρες Κήρυκο και Ιουλίττα (ff. 76^v-85^v)**
- xii) Ιγνατίου διακόνου και σκευοφύλακα βίος και θαύματα του Οσίου Πατρός Γρηγορίου του Δεκαπολίτου (ff. 86^r-107^v)
- xiii) Βίος του Οσίου Πατρός Ονουφρίου (108^r-115^r)
- xiv) Πλωτίνου Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης εγκώμιο στον Μάρτυρα Δημήτριο (ff. 115^r-124^v)
- xv) Παντολέοντος διακόνου και χαρτοφύλακα διήγηση των θαυμάτων του Αρχαγγέλου Μιχαήλ (ff. 124^v-141^r)

³⁷ Ehrhard, *Überlieferung* σελ. 806, σημ. 1

³⁸ Ehrhard, *Ο.π.*, σελ. 806, 11

- xvi) Ναυκρατίου επιστολή για την κοίμηση του Οσίου Πατρός Θεοδώρου του Στουδίτου (141^v-149^r)
- xvii) Ιωάννου του Χρυσοστόμου εγκώμιο στον Μάρτυρα Ρωμανό (ff. 149^r-153^v)
- xviii) Γρηγορίου Νύσσης λόγος στη σύλληψη της Υπεραγίας Θεοτόκου (ff. 153^v-164^r)
- xix) Βίος και πολιτεία του Αγίου Σιλβέστρου, Πάπα Ρώμης (ff. 164^r-188^r)
- xx) Βίος και πολιτεία του Οσίου Μαρκέλλου, Αρχιμανδρίτου της Μονής των Ακοιμήτων (ff. 188^v-210^r)
- xxi) Μ. Βασιλείου (ομιλία) στο κατά Λουκά 12.18 (ff. 210^r-217^v)
- xxii) Μαρτύριο των Αγίων Ευστρατίου, Αυξεντίου, Ευγενίου, Μαρδαρίου και Ορέστη (ff. 218^r-243^v)

Η επιλογή των κειμένων από τον αντιγραφέα φαίνεται πως δεν έγινε τυχαία, αφού τα περισσότερα από τους βίους, τα εγκώμια και τα μαρτύρια, συμπεριλαμβανομένου του εγκωμίου του Πατριάρχη Σισινίου Β', αφορούν σε πρόσωπα που έζησαν στις αρχές του 4^{ου} αιώνα και υπήρξαν θύματα των διώξεων της ρωμαϊκής αρχής, και κυρίως των διώξεων του Διοκλητιανού, εκτός βέβαια από τον Πάπα Σιλβέστρο Α' (-335). Μεγάλη έκταση του κώδικα, επίσης, καταλαμβάνουν τα υψηλού θεολογικού επιπέδου κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας, που του προσδίδουν ιδιαίτερη αξία. Όπως φαίνεται από τη ροή των κειμένων, ο κώδικας γράφτηκε στο μεγαλύτερο μέρος του από τον ίδιο αντιγραφέα με το τέλος του ενός κειμένου να βρίσκεται στην ίδια σελίδα και κάποιες φορές στην ίδια στήλη με την αρχή του επόμενου. Οι στήλες που υπάρχουν σε κάθε σελίδα είναι πάντα δύο και ο αριθμός των στίχων ανά στήλη ποικίλει από 25 έως 34, ανάλογα και με την έκταση που καταλαμβάνουν οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των κειμένων. Στο εγκώμιο του Πατριάρχη Σισινίου Β' οι στίχοι της κάθε στήλης είναι 34, με εξαιρέσεις την πρώτη (33) και την τελευταία (29). Μοναδική διαφοροποίηση ως προς τον αντιγραφέα αποτελεί το τελευταίο κείμενο του κώδικα το οποίο έχει γραφτεί από διαφορετικό χέρι³⁹ και στο οποίο παρατηρείται διαφορετική τεχνοτροπία στη διακόσμηση των κεφαλαίων γραμμάτων, αλλά και στην ίδια τη γραφή, με το φ να έχει ξεκάθαρα το σχήμα κλειδιού του σολ σε αντίθεση με τον υπόλοιπο κώδικα και τους

³⁹ Ehrhard, *Ο.π.*, σελ. 806, σημ. 1

στίχους της κάθε στήλης να περιορίζονται στους 25. Το γεγονός επίσης ότι το προτελευταίο κείμενο τελειώνει με κολοφώνα (f. 217^v), σημείο ένδειξης της περάτωσης του έργου του αντιγραφέα, αποδεικνύει πως το τελευταίο κείμενο του κώδικα αποτελεί κατοπινή προσθήκη. Επιπλέον, ο αντιγραφέας έχει αριθμήσει απρόσεχτα στο πάνω μέρος ή στο πλάι των φύλλων το κάθε κείμενο στο σημείο που αυτό ξεκινάει, αφού από το ζ' (f. 41^r) περνά στο η', προκαλώντας έτσι τη σχετική αναντιστοιχία, την οποία όμως διορθώνει κάποιος μεταγενέστερος αναγνώστης-επεξεργαστής μην αριθμώντας το κείμενο που ξεκινάει στο f. 115^r. Από εκεί και μετά η αρίθμηση συνεχίζεται κανονικά. Ακόμη, πολλοί από τους στίχους που αποτελούν χωρία κυρίως της Παλαιάς Διαθήκης σημειώνονται με μία μικρή κουκκίδα στην αρχή τους, κατά πάσα πιθανότητα από κάποιον κατοπινό μελετητή του κώδικα. Σε ότι αφορά, τέλος, τον διάκοσμό του, αυτός είναι αρκετά περιορισμένος. Το αρχικό γράμμα της πρώτης λέξης του κάθε κειμένου μπορούμε να πούμε πως φέρει περισσότερα διακοσμητικά στοιχεία από κάθε άλλο κεφαλαίο γράμμα που εμφανίζεται στα περιθώρια, ενώ οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των κειμένων περιορίζονται σε μία οριζόντια παχιά γραμμή, σε άλλη ελαφρώς διακοσμημένη με σχήματα ή σε δύο παράλληλες που ενώνονται στις άκρες τους. Το μόνο αξιο αναφοράς κόσμημα που υπάρχει είναι η επίτιτλη πύλη του πρώτου κειμένου στην οποία εγγράφεται σε μεγαλογράμματη γραφή ο τίτλος του.

1. Η επίτιτλη διακοσμητική πύλη του πρώτου κειμένου του κώδικα, f. 3^r.

Το κείμενο του Πατριάρχη Σισιννίου Β' (ff. 76^v-85^v). αποτελεί εγκώμιο στους δύο Αγίους Κήρυκο και Ιουλίττα, οι οποίοι μαρτύρησαν στα τέλη του 3^{ου} αιώνα επί Διοκλητιανού (284-305). Οι αναφορές του ίδιου του συγγραφέα στην αρχή και στο τέλος του εγκωμίου για ύπαρξη ακροατηρίου («ὧν ἡ μνεία τις καὶ χάρις τοῖς συνειλεγμένοις ἐστὶν ἅπασιν», παρ. 1 και «Τοῖς τὴν ἐτήσιον ὑμῶν εὐφροσύνως πανηγυρίζουσιν ἄθλησιν», παρ. 20) που έχει συγκεντρωθεί για να γιορτάσει τη μνήμη των δύο Αγίων σε συνδυασμό με το υψηλό ύφος του κειμένου, δείγμα της καλλιέργειας του συγγραφέα, φανερώνουν ξεκάθαρα πως το συγκεκριμένο εγκώμιο προοριζόταν για δημόσια ανάγνωση την ημέρα της εορτής των δύο Αγίων, αφού πρόκειται ἄλλωστε για εἶδος της εκκλησιαστικής ρητορικής⁴⁰, ενώ και η λέξη «θέατρον» που σκόπιμα χρησιμοποιεί ο Σισίνιος προϋποθέτει την ύπαρξη ακροατηρίου, ἄρα συντείνει προς την ίδια κατεύθυνση⁴¹. Ως εἶδος της ρητορικής ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες και μοτίβα, τα οποία απαντώνται στα εγκώμια των ηγεμόνων (επιδεικτική ρητορική) ἤδη από τον 3^ο μ.Χ. αἰώνα, με κύριο εκπρόσωπο της θεωρίας του εἶδους τον Μένανδρο⁴². Ο Σισίνιος παρουσιάζεται γνώστης του συγκεκριμένου εἶδους, αφού εντάσσει στο κείμενό του τα στοιχεία που αναφέρουν οι θεωρητικοί της ρητορικής, ὅπως είναι ο ἔπαινος για την πατρίδα του εγκωμιαζομένου στην περίπτωση της πόλης του Ικονίου από όπου καταγόταν η Ιουλίττα, το εγκώμιο στη γενιά της ίδιας της Ιουλίττας για την οποία αναφέρεται πως προερχόταν από βασιλικό γένος και κάποια χαρακτηριστικά που προσλαμβάνει το πρόσωπο που εγκωμιάζεται, ὅπως η φρόνηση, η σωφροσύνη και η ανδρεία. Στο κείμενο η Ιουλίττα παρουσιάζεται πως παίρνει την σωστή απόφαση να αποδεχθεί το μαρτύριο (φρόνηση), επιδεικνύοντας εγκράτεια με την ἄρνησή της να δεχθεί τα δώρα και τις απολαύσεις που της προσφέρονται (σωφροσύνη) και προχωρώντας με θάρρος και γενναιότητα προς τον θάνατό της (ανδρεία). Η σημαντικότερη διαφορά με τα αυτοκρατορικά εγκώμια, είναι πως στο κείμενο του Σισιννίου δεν είναι ο βασιλιάς που εγκωμιάζεται, αλλά ἕνας «αντίπαλός» του, ο οποίος ὁμως συγκεντρώνει ὅλα τα χαρίσματα που θα ἔπρεπε να κοσμούν ἕναν αυτοκράτορα, καταδεικνύοντας ο συγγραφέας με αυτόν τον τρόπο την ἔνδεια της

⁴⁰ Για την εκκλησιαστική ρητορική βλ. Krumbacher, *Βυζαντινὴ Λογοτεχνία*, τ. Α', σελ. 319-353.

⁴¹ Για τη λειτουργία του «θέατρον» στη βυζαντινὴ ρητορική βλ. Toth, *Rhetorical Theatron*, σελ. 429-448.

⁴² Για το ἔργο του Μενάνδρου βλ. *Menander Rhetor*, ed. Russel-Wilson, Oxford 1981.

κοσμικής εξουσίας απέναντι στον θρησκευτικό ζήλο. Επιπλέον, οι αναφορές του Σισινίου για λεκτική διαμάχη μεταξύ δικαστή και κατηγορουμένης («ὁ δικαστὴς κατεστέφετο ὡς τὸ τῶν λόγων ἀναδησάμενος κράτος», παρ. 8, ἢ «Τούτοις ἀντιρρητορευσάσης τὸν δικάζοντα τῆς πανευφήμου ἀνυποστόλως καὶ θαρσαλέως...», παρ. 11) δημιουργοῦν την εικόνα ενός αγώνα λόγου στα πλαίσια των ρητορικής αντιπαράθεσης, ἀπὸ την οποία νικήτρια βγαίνει ἡ Ιουλίττα, ὁ δικαστὴς ὁμως εκμεταλλευόμενος την μειονεκτικὴ της θέση καταφέρνει να επιβληθεῖ. Ἡ καλύτερη σύνθεση του εγκωμίου ενισχύεται με τον μακροπερίοδο λόγο, κυρίως στις πρώτες σελίδες του κειμένου που εισάγουν τον αναγνώστη στο περιεχόμενό του, με την παράθεση γνώμης («δοῦλος γὰρ ἀναγκαῖον μὲν κτῆμα οὐκ ἐράσμιον δέ.» παρ. 5) ενός αποφθέγματος δηλαδή σύμφωνα με τὴ θεωρία του Αφθονίου⁴³ και με την χρήση παραδειγμάτων και παρομοιώσεων, κυρίως ἀπὸ τα βιβλία της Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Σισίνιος ἀντλεῖ υλικό συνολικά ἀπὸ την Αγία Γραφή μεταφέροντας αὐτούσια χωρία της στο κείμενό του, ἀπὸ λόγους των Εκκλησιαστικῶν Πατέρων, ὅπως ὁ Ωριγένης, ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, ἀλλὰ και ἀπὸ τον ἴδιο τον Ὅμηρο, γεγονός που φανερῶνει τὸ υψηλό μορφωτικό του ἐπίπεδο. Ὁρισμένες αναφορές του, ὅπως στην προσωπικὴ ἔρευνα του επισκόπου του Ἰκονίου Θεοδώρου, την οποία ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος σε ἐπιστολή του, για τὴ συγκέντρωση των ἀπαιτούμενων στοιχείων προκειμένου να ἀντικρουστοῦν οἱ αἰρετικές ἀπόψεις για τους δύο Μάρτυρες, ἀλλὰ και ἡ χρήση κοινού λεξιλογίου με την ἐπιστολή του συγκεκριμένου επισκόπου, οδηγούν στο συμπέρασμα πως ὁ Σισίνιος εἶχε γνώση του κειμένου του Θεοδώρου, τὸ οποίο προηγείται του δικού του εγκωμίου. Οἱ αναφορές του στους Σκύθες και στους ἀπογόνους της Ἄγαρ (παρ. 19) ἴσως υποκρύπτουν κάποιες ιστορικές ἀλήθειες για την περίοδο κατὰ την οποία ἔζησε ὁ ἴδιος και προχώρησε στη σύνθεση του εγκωμίου. Ὡς βδελυροὺς ἀπογόνους της Ἄγαρ δεν μπορεῖ παρά να ἐννοεῖ τους Μουσουλμάνους της Ανατολῆς, οἱ οποίοι ἀποτελοῦσαν μία μόνιμη ἀπειλή για την εδαφικὴ ἀκεραιότητα του βυζαντινοῦ κράτους. Ἄλλωστε, ἀπὸ τὸ 995 ὁ ἴδιος ὁ Βασίλειος Β΄ εἶχε μεταβεί στο ἀνατολικό σύνορο της αυτοκρατορίας, φθάνοντας μέχρι την Ἐμεσα της Συρίας (σημ. Χομς) με σκοπὸ να ἀναχαιτίσει την προέλαση των Φατιμίδων και να ἀνακαταλάβει τις ἀπολεσθείσες περιοχές. Την

⁴³ Για τὴ θεωρία της ρητορικής και τὸ ἔργο του Αφθονίου βλ. Hunger, *Λογοτεχνία*, τ. Α΄, σελ. 138-185, 191-194.

απουσία του αυτή εκμεταλλεύθηκε ο Βούλγαρος τσάρος Συμεών και εκδήλωσε επίθεση κατά της αυτοκρατορίας στα 997⁴⁴. Με δεδομένο πως τη χρονιά εκείνη Πατριάρχης ήταν ο Σισίνιος Β΄ δεν αποκλείεται με την αναφορά στους άθεους Σκύθες να εννοεί τους Βούλγαρους και τη συγκεκριμένη εχθρική τους κίνηση. Σε αυτήν την περίπτωση, αν δηλαδή ισχύει κάτι τέτοιο, μπορούμε να προσεγγίσουμε τη χρονολογία της σύνθεσης του εγκωμίου, με το έτος 997 να αποτελεί έναν *terminus post quem* για αυτήν. Δυστυχώς, το ίδιο το εγκώμιο δεν μας παρέχει καμία χρονολογική ένδειξη ώστε να καταλήξουμε σε ασφαλές συμπέρασμα.

Ένα από τα χαρακτηριστικά του κειμένου είναι η απουσία των πολλών ιστορικών στοιχείων, για μία περίοδο που σε κάθε περίπτωση προσφέρεται για μία τέτοιου είδους προσέγγιση, μοτίβο που ήδη είχε αρχίσει να παρουσιάζεται από τα εγκώμια και τους βίους της προμεταφραστικής περιόδου⁴⁵. Το ενδιαφέρον άλλωστε των δημιουργών αυτών των έργων δεν ήταν να γράψουν ιστορία, αλλά να ενισχύσουν το χριστιανικό φρόνημα των πιστών προβάλλοντας την αυτοθυσία των Μαρτύρων, οι οποίοι με το βάπτισμα του αίματος κέρδισαν τον Παράδεισο και αποτελούσαν ένα παράδειγμα ζωής, τιμώντας ταυτόχρονα και τη μνήμη των εγκωμιαζομένων Αγίων. Εν τούτοις, κάποια σημαντικά ιστορικά στοιχεία που μπορούν να επισημανθούν στο εγκώμιο είναι το γεγονός πως οι δίκες των Χριστιανών διεξάγονταν ενώπιον του έπαρχου της πόλης⁴⁶, το διαδικαστικό κομμάτι της δίκης και οι πρακτικές βασανισμού που επιβάλλονταν στους καταδικασμένους και οι οποίες απαντώνται και σε άλλα μαρτύρια ή εγκώμια σχετικά με τη συγκεκριμένη περίοδο⁴⁷ καθώς και η αναφορά των ιστορικών προσώπων του αυτοκράτορα Διοκλητιανού και του έπαρχου της Λυκαονίας Αλέξανδρου. Πράγματι, όσο αφορά στο κομμάτι της ανάκρισης και στα βασανιστήρια που υφίσταντο οι Χριστιανοί, το εγκώμιο του Σισινίου προσφέρει επαρκείς πληροφορίες για το σκέλος αυτό: από τις ερωτήσεις του δικαστή προς την Ιουλίττα μέχρι τα όργανα του μαρτυρίου που χρησιμοποιήθηκαν.

⁴⁴ Ostrogorsky, *Ιστορία*, τ. Β΄, σελ. 190-192

⁴⁵ Hunger, *Λογοτεχνία*, τ. Α΄, σελ. 196-213

⁴⁶ Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 64-66

⁴⁷ Μπουρδάρα, *Ο.π.*, σελ. 80-110

Τέλος, σχετικά με τη γραφή του κειμένου, αυτή ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά της μαργαριτόπλεχτης (*Perlschrift*), όπως τα διέκρινε ο Hunger⁴⁸, με το β να είναι τις περισσότερες φορές μικρογράμματο, το ε να κλείνεται στο κάτω μέρος, τα ο, θ, σ να είναι στρογγυλόσχημα, το υ ημικυκλικό και το ω οκτάσχημο. Ακόμη, αποφεύγονται οι έντονες γωνίες και οι αιχμές, με τις κεραίες των γραμμάτων να παρουσιάζουν στις απολήξεις τους μία ελαφρά κλίση και τα γράμματα να είναι ενωμένα μεταξύ τους με το κάθε ένα να εγγράφεται σε κύκλο, ενώ από ορισμένους στίχους δε λείπουν μεμονωμένα γράμματα στη μεγαλογράμματη, όπως το Μ και το Δ. Τα μόνα σημεία στα οποία χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά η μεγαλογράμματη είναι οι τίτλοι στην αρχή των κειμένων. Γενικά, οι αποστάσεις μεταξύ των γραμμάτων παρουσιάζουν μία συμμετρία που σε συνδυασμό με τα ευδιάκριτα περιθώρια μεταξύ των στίχων καθιστούν τα γράμματα και τις λέξεις αρκετά ευανάγνωστα. Επιπλέον, παρατηρείται συχνή χρήση των συμπλεγμάτων αγ, εκ, ερ, εχ, εψ, λο, υν, κ.ά., με το ερ να θυμίζει τον λεγόμενο «άσσο πικά», καθώς και συντομογραφιών κυρίως στις καταλήξεις των λέξεων. Ιδιαίτερη θέση στο εγκώμιο κατέχουν τα *nomina sacra*, η χρήση των οποίων είναι παραπάνω από συχνή. Πρόκειται άλλωστε για αγιολογικό κείμενο στο οποίο χρησιμοποιούνται τα περισσότερα από όσα μπορεί να συναντήσει κάποιος.

⁴⁸ Βλ. Hunger, *Studien*, σελ. 22-32 – Πρβλ. Hunger, *Βυζαντινό Βιβλίο*, σελ. 132-134 και Mioni, *ΕΕΠ*, σελ. 90-91

Η χειρόγραφη παράδοση του βίου των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας

Τις πληροφορίες για τη ζωή και το μαρτύριο των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας τις αντλούμε από τους συναξαριστές, παλαιότερους και σύγχρονους, οι οποίοι όμως αρκούνται σε λιγιστές πληροφορίες για τους δύο Μάρτυρες. Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης⁴⁹ αναφέρει πως η Αγία Ιουλίττα καταγόταν από την πόλη του Ικονίου, όπου ζούσε με τον γιο της Κήρυκο την περίοδο της αυτοκρατορίας του Διοκλητιανού (*Caesar Gaius Aurelius Valerius Diocletianus Augustus*, 20 Νοεμβρίου 284–1 Μαΐου 305). Φοβούμενη τον διωγμό που είχε εξαπολύσει ο αυτοκράτορας εναντίον των Χριστιανών μετέβη μαζί με τον Κήρυκο και δύο υπηρέτριές της στη Σελεύκεια, πόλη που δοκιμαζόταν από την ίδια μάστιγα και από εκεί στην Ταρσό της Κιλικίας, όπου τελικά συνελήφθησαν από τον τοπικό έπαρχο Αλέξανδρο και μαρτύρησαν για την πίστη τους μετά από πολλά βασανιστήρια την 15^η Ιουλίου. Τις ίδιες πληροφορίες δίνουν και άλλα συναξάρια, κάποια από αυτά περιληπτικά και κάποια άλλα εκτενέστερα. Περισσότερες πληροφορίες βρίσκουμε στα αγιολογικά κείμενα που έχουν συντεθεί προς τιμή τους. Εκεί διαβάζουμε πως η Ιουλίττα προερχόταν από ευκατάστατη οικογένεια και πιο συγκεκριμένα πως καταγόταν από βασιλική γενιά, δίχως όμως να δίνονται περισσότερες λεπτομέρειες⁵⁰. Το γεγονός πως την Ιουλίττα ακολούθησαν στη φυγή της δύο υπηρέτριές της φαίνεται πως ενισχύει αυτήν την αναφορά. Ένα επιπλέον στοιχείο για το θέμα δίνει η επιστολή του επισκόπου Θεοδώρου, που αναφέρθηκε και πιο πάνω, η οποία μας πληροφορεί πως η Ιουλίττα καταγόταν από την ίδια οικογένεια με δύο αξιωματούχους του Ιουστινιανού Α' (527-565), τον Μαρκιανό και τον Ζήνωνα, επιβεβαιώνοντας την αριστοκρατική της καταγωγή⁵¹. Στο σημείο αυτό και προς αποφυγή πιθανής σύγχυσης, να διευκρινισθεί πως η Αγία Ιουλίττα του εγκωμίου του Σισινίου Β' δεν πρέπει να συγχέεται με την ομώνυμη Αγία από την Καισάρεια της Καππαδοκίας που μαρτύρησε και αυτή επί Διοκλητιανού το 303 και η

⁴⁹ Νικόδημος, *Συναξαριστής*, σελ. 262

⁵⁰ Σισινίου, *Έγκώμιο*, f. 77^v: «Γένος δὲ καὶ πατριάρχης πάνυ σεμνὰ καὶ ὑπέρλαμπρα' ἐκ βασιλείου γὰρ αἵματος ἤρτηντο», πρβλ. Theodorus Iconiensis Episcopus, *In martyrium Sanctorum Ciryçi et Julittae*, PG 120, 168.35: «Αὕτη δὲ βασιλικῶν αἵματος καταγομένη», και Anonymi, *Μαρτύριον τῶν Ἀγίων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης*, ed. Latysev, σελ. 174.10-11: «(αἵματος γὰρ φασιν αὐτὴν ἀπὸ βασιλικῶν κατάγεσθαι), κατὰ τὸ βίον λαμπρότητα καὶ πλοῦτον περιουσίαν τυγχάνουσα,».

⁵¹ Theod. Ic., *In Martyrium*, PG 120, 168.22-30.

μνήμη της τιμάται την 30^η Ιουλίου⁵². Το 296 είναι μία χρονολογία που αναφέρεται από τα συναξάρια ως έτος κατά το οποίο ζούσε η Αγία Ιουλίττα⁵³, εννοώντας προφανώς πως ήταν και το έτος μαρτυρίου της, όπως ξεκάθαρα αναφέρεται από το Μέγα Ωρολόγιο⁵⁴, χρονολογία που είναι αποδεκτή από την Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία⁵⁵.

Εκτός από το συγκεκριμένο εγκώμιο, ο κλάδος της αγιολογίας έχει δώσει και άλλα εγκώμια ή μαρτύρια αφιερωμένα στους δύο Αγίους, καθώς και την επιστολή του Θεοδώρου, σχετική με το μαρτυρικό τους τέλος. Η επιστολή αυτή⁵⁶ συντάχθηκε από τον επίσκοπο Ικονίου Θεόδωρο (6^{ος} αι.) ως απάντηση σε επιστολή κάποιου επισκόπου Ζωσίμου, με την οποία προφανώς ο τελευταίος ζητούσε λεπτομέρειες σχετικά με το μαρτύριο των δύο Αγίων. Όπως προκύπτει από το περιεχόμενό της, την εποχή εκείνη παρετηρείτο έντονη σύγχυση στις τάξεις των Χριστιανών εξ αιτίας της μεγάλης διάδοσης ψευδών και ανακριβών στοιχείων από την πλευρά της αίρεσης του Μανιχαϊσμού⁵⁷ καθώς και από άλλα μικρότερης απήχησης δόγματα, με τη διακίνηση αιρετικών μαρτυρολογίων, κάνοντας γνωστή την ευρεία απήχηση τους, κυρίως στους κατοίκους των ανατολικών επαρχιών. Από τα γραφόμενα του επισκόπου Θεοδώρου εξάγεται πως οι Μανιχαίοι είχαν κυκλοφορήσει ένα κίβδηλο μαρτύριο των δύο Αγίων και ως εκ τούτου προέκυψε η ανάγκη για τη σύνταξη της συγκεκριμένης διευκρινιστικής επιστολής. Σε ότι αφορά στα υπόλοιπα εγκώμια και τα μαρτύρια, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως υπάρχει ικανοποιητικός αριθμός κειμένων των δύο ειδών που συγκαταλέγονται σε κώδικες αρκετών βιβλιοθηκών. Οι βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους φιλοξενούν αρκετά εγκώμια⁵⁸, τα περισσότερα δοσμένα από τη γραφίδα

⁵² Εγκώμιο για την Αγία Ιουλίττα από την Καισάρεια συνέθεσε ο Μ. Βασίλειος (PG 31, 237-261) ενώ μαρτύριό της εξέδωσε ο Latysev, (Latysev, *Menologii II*, σελ. 226-228).

⁵³ Νικόδημος, *Συναξαριστής*, σελ. 262 και Ματθαίου, *Συναξαριστής*, σελ. 300

⁵⁴ Ωρολόγιον, *Ιούλιος*, σελ. 403

⁵⁵ Οι αναφορές της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στους δύο Αγίους τοποθετούν το μαρτύριό τους το 304, έπειτα δηλαδή από την έκδοση του πρώτου διατάγματος του Μεγάλου Διωγμού από τον Διοκλητιανό, το 303. Ανάλυση για το θέμα του έτους μαρτυρίου τους γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο.

⁵⁶ Έχει εκδοθεί σε PG 120, 165-172 (Theodorus Iconiensis Episcopus, *In martyrium Sanctorum Ciryçi et Julittae*, BHG 316), σε AnBoll, t. I, (*Theodori Episcopi Epistola*, σελ. 201-207, BHG 315) και σε AASS, Jun. III, (*Epistola Theodori ep.*, σελ. 23-28, BHG 317).

⁵⁷ Βλ. ODB, II, σελ. 1285-1286

⁵⁸ Βλ. Lambros, *Catalogue I*, 48.19, 1565.19, 2743.32, 3586.θ', 3682.22, 3700.κε' και *Catalogue II*, 4714.22

του Νικήτα Ρήτορος (ή Παφλαγόνος)⁵⁹, καθώς και τέσσερα μαρτύρια⁶⁰. Μικρή συλλογή μαρτυριών φιλοξενεί και η Πατριαρχική Βιβλιοθήκη Ιεροσολύμων, όπως τα κατέγραψε ο Παπαδόπουλος-Κεραμεύς⁶¹. Ακόμη, παραδίδονται ανέκδοτα δύο μαρτύρια, ένα στον υπ' αριθμ. 44 κώδικα της Μονής Εσφιγμένου (BHG 313y) και ένα σε παρισινό κώδικα (BHG 313z), καθώς και η επιστολή του Θεοδώρου στον Cod. Athen. 1027 (BHG 315b). Στα εκδεδομένα συγκαταλλέγονται ένα μαρτύριο από τον Latysev στο Αυτοκρατορικό Μηνολόγιο A⁶² από τον κώδικα Hierosol. Patr. 17 (BHG 318e) και ένα από τον G. Van Hoof (BHG 314) στα *Analecta Bollandiana*⁶³. Ο A. Lipomanus είχε προχωρήσει στη λατινική έκδοση ενός μαρτυρίου τους από τον Νικήτα Ρήτορα (BHG 318)⁶⁴, όπως και ο L. Surius που το αποδίδει στον Συμεών Μεταφραστή⁶⁵, καθώς και του βίου τους σε μηνολόγιο⁶⁶. Ακόμη, είναι αναμενόμενο πως μνεία στους δύο Αγίους γίνεται σε όλους τους κώδικες-μηνολόγια, όπως για παράδειγμα στον 639 (ff. 320^v-325^r) της Αγίας Αικατερίνης του Σινά, καθώς και στην λατινο-ελληνική έκδοση του Μηνολογίου του Βασιλείου Β'⁶⁷. Τέλος, ο λόγιος Ιωάννης Κυριώτης ή Γεωμέτρης (-989)⁶⁸ αφιερώνει ένα επίγραμμα στον Μάρτυρα Κήρυκο⁶⁹, ο οποίος κατά πάσα πιθανότητα ταυτίζεται με τον Κήρυκο του εγκωμίου, στο οποίο τον παρομοιάζει με κλήμα αμπέλου:

λα'. *Εἰς τὸν ἅγιον Κήρυκον ἰστάμενον μέσον τῶν ἀμπέλων*

Ὡς εὐγενὲς τι κλήμα μάρτυς ἀμπέλου

*Χριστοῦ φανείς, ἔστηκας ἀμπέλων φύλαξ.*⁷⁰

⁵⁹ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τη χειρόγραφη παράδοση για τους δύο Αγίους από τον Νικήτα Ρήτορα βλ. Πασχαλίδης, *Νικήτας Παφλαγών*, σελ. 208-210.

⁶⁰ Lambros, *Ο.π.*, I, 554.25, 2057.14 (BHG 313y), 3672.λθ' και II, 5698.30

⁶¹ Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, *Βιβλιοθήκη I*, 6.55 (σελ. 24), 17.44 (σελ. 73), 135 f. 152^v (σελ. 239), III, 16.37 (σελ. 42)

⁶² Anonymi, *Μαρτύριον*, ed. Latysev, σελ. 173-176, (αρχ.: «Διοκλητιανῶ τοῦ τυράννου δυσσεβῶς τὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς σκῆπτρα...»)

⁶³ AnBoll, t. I, σελ. 194-200 (αρχ.: «Βασιλεύοντος Διοκλητιανῶ τοῦ ἀσεβεστάτου καὶ παρανόμου βασιλέως,»)

⁶⁴ *Martyrium Sanctorum*, ed. Lipomanus, σελ. 127-129

⁶⁵ Symeon Metaphrastes, *Martyrium*, ed. Surius, *Historiae Seu Vitae Sanctorum*, σελ. 363-369

⁶⁶ Symeon Metaphrastes, *Martyrium*, ed. Surius, *Vitae Sanctorum sive Res Gestae*, σελ. 387-388

⁶⁷ Basilii Porphyrogenitus, *Menologium*, PG 117, 541

⁶⁸ PmbZ2.3, 23092. Για τη ζωή και το έργο του Ιωάννη Γεωμέτρη βλ. Opstall, *Jean Geometre*, και Krumbacher, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Β', σελ. 663-674.

⁶⁹ Krumbacher, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Β', σελ. 667

⁷⁰ Joannes Geometrae, *Carmina*, PG 106, 922

Το ιστορικό πλαίσιο της περιόδου των Αγίων

Η περίοδος κατά την οποία έζησαν και μαρτύρησαν οι δύο Άγιοι (τέλη 3^{ου}-αρχές 4^{ου} αι.) βρίσκεται στο μεταίχμιο των διωγμών που υφίσταντο οι Χριστιανοί που ζούσαν εντός των ορίων της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, αν δεχθούμε το 296 μ.Χ. ως έτος του μαρτυρίου τους. Από τον διωγμό και τις μαζικές εκτελέσεις Χριστιανών που διέταξε ο Νέρων (54–68) με αφορμή την πυρκαγιά της Ρώμης το 64, μέχρι την οργανωμένη προσπάθεια του Δεκίου (249 – 251) να εξαλείψει τη νέα θρησκεία και τις διώξεις του Βαλεριανού (253–260), οι Χριστιανοί δοκίμασαν άλλοτε βίαια και άλλοτε επιεικώς τη διάθεση του απλού λαού και της διοίκησης. Και αυτό γιατί στα πρώτα χρόνια των διωγμών φαίνεται πως τον πρώτο λόγο τον είχαν οι απλοί πολίτες που έμεναν πιστοί στο ειδωλολατρικό δόγμα ως πατρογονική θρησκεία, ενώ από τα μέσα του 3^{ου} αιώνα τον κύριο ρόλο του διώκτη ανέλαβε επίσημα το ρωμαϊκό κράτος⁷¹. Τη χρονική περίοδο στην οποία τοποθετείται η σύλληψη και ο μαρτυρικός θάνατος των δύο Αγίων, το διαδικαστικό κομμάτι της δίκης των Χριστιανών δε διέφερε σημαντικά από τα προηγούμενα ή και από τα επόμενα χρόνια. Η παραδοχή και μόνο της πίστης στον Χριστό συνιστούσε ποινικό αδίκημα, για το οποίο οι Χριστιανοί των πρώτων αιώνων οδηγούνταν ενώπιον των έπαρχων-δικαστών⁷². Η κατηγορία που τους βάρυνε ήταν η ασέβεια προς τους παραδοσιακούς θεούς, τους οποίους οι Χριστιανοί είτε δεν αποδέχονταν είτε τους αντιμετώπιζαν ως «δαίμονες», χαρακτηρισμό που τους αποδίδει και η Ιουλίττα στο εγκώμιο του Σισινίου («δαίμονας ὀλεθρίους τυγχάνοντας», παρ. 9). Η στάση τους αυτή σε συνδυασμό με το μυστικιστικό χαρακτήρα που απέδιδαν οι εθνικοί στη νέα θρησκεία κατά τους πρώτους αιώνες καλλιέργησαν τα εχθρικά αισθήματά τους εναντίον των Χριστιανών. Άλλωστε, και ο ίδιος ο «ηγέτης» των Χριστιανών είχε καταδικασθεί από τη ρωμαϊκή διοίκηση ως ένας κοινός εγκληματίας, που απειλούσε την ευστάθεια της ρωμαϊκής αρχής. Όπως, όμως, η απλή δήλωση του ονόματος «Χριστιανός» ήταν αρκετή για να κατηγορηθεί κάποιος, το ίδιο αρκετή ήταν για την απελευθέρωσή του η αποδοχή της πρότασης του δικαστή για προσφορά θυσίας στους θεούς. Η δοκιμασία της θυσίας ήταν ουσιαστικά αυτή που καθόριζε την απόφαση του δικαστή, αφού όσοι δέχονταν να θυσιάσουν απελευθερώνονταν αμέσως,

⁷¹ Croix, *Ο Χριστιανισμός και η Ρώμη*, σελ. 81-90

⁷² Croix, *Ο.π.*, σελ. 120-123

ενώ όσοι αρνούνταν οδηγούνταν στο χώρο των βασανιστηρίων και της εκτέλεσης⁷³. Η δοκιμασία της θυσίας απαντάται και στο εγκώμιο του Σισιννίου, όπου ο έπαρχος Αλέξανδρος, αλλά και οι ίδιοι οι δήμιοι παροτρύνουν την Ιουλίττα να θυσιάσει στους θεούς προκειμένου να εξασφαλίσει την ελευθερία της. Το ότι δε δέχθηκε να το κάνει και προτίμησε το μαρτύριο, έχοντας προηγηθεί ο θάνατος του γιου της, δεν την κατατάσσει στους εθελοντές μάρτυρες, η δράση των οποίων διαφοροποιείται από των άλλων μαρτύρων, αλλά στους ομολογητές.

Στις αρχές του 303, έπειτα από μία περίοδο ύφεσης των διώξεων, ο Διοκλητιανός εξέδωσε το πρώτο από τα τέσσερα διατάγματα⁷⁴, με τα οποία ξεκινούσε η περίοδος του Μεγάλου Διωγμού, η οποία έληξε οριστικά το 313 με την υπογραφή του Διατάγματος των Μεδιολάνων από τον Κωνσταντίνο και τον Λικίνιο, με την περισσότερη ένταση και διάρκεια των διωγμών να σημειώνονται στις ανατολικές επαρχίες της αυτοκρατορίας, όπου είχαν ζήσει και οι Άγιοι Κήρυκος και Ιουλίττα. Στη Δύση ακολουθήθηκε πιο ήπια πολιτική από τον Μαξιμιανό (286-305) και τον Κωνσταντίνο τον Χλωρό (305-306) ίσως λόγω των προβλημάτων που αντιμετώπιζε η αυτοκρατορία με τις αποσχιστικές τάσεις των λαών της κεντρικής Ευρώπης, αλλά και για το ότι το μήνυμα της νέας θρησκείας δεν είχε φθάσει ακόμα σε όλες τις επαρχίες και πόλεις του μακρινού Βορρά. Είναι μία περίοδος κατά την οποία η ρωμαϊκή αυτοκρατορία είχε πρόσφατες τις συνέπειες της πολυεπίπεδης κρίσης του 3^{ου} αιώνα με τις συνεχείς εναλλαγές αυτοκρατόρων στην εξουσία και την υποτίμηση του νομίσματος, στοιχεία που σαφώς συνηγόρησαν στην κατεύθυνση των διωγμών, αφού οι Χριστιανοί θεωρήθηκαν από πολλούς ως οι υπεύθυνοι για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε το κράτος εξ αιτίας της «ασέβειας» που έδειχναν προς τους παραδοσιακούς θεούς, ακόμα και για τις καταστροφές που προκαλούσε η φύση⁷⁵. Η αντίληψη πως το κράτος ευημερεί όταν οι θεοί είναι ευχαριστημένοι επανήλθε γρήγορα στο προσκήνιο, με αποτέλεσμα την άμεση στοχοποίηση οποιουδήποτε προκαλούσε τη δυσαρέσκειά τους. Είναι, επίσης, μία περίοδος κατά την οποία ο Διοκλητιανός προσπάθησε να βελτιώσει την άσχημη κατάσταση

⁷³ Croix, *Ο.π.*, σελ. 124-134

⁷⁴ Ο Croix αναφέρει ως ημερομηνία έκδοσης του πρώτου διατάγματος την 23^η Φεβρουαρίου 303 (βλ. Croix, *Ο Χριστιανισμός και η Ρώμη*, σελ. 157), ενώ ο Χατζόπουλος την 24^η Ιανουαρίου του ίδιου έτους (βλ. Χατζόπουλος, *Ρωμαϊκό Κράτος*, σελ. 820).

⁷⁵ Cameron, *Υστερη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία*, σελ. 19-35.

του κράτους με το μεταρρυθμιστικό του πρόγραμμα. Παράλληλα, προσπάθησε να απομακρύνει κάθε πιθανό κίνδυνο για τη σταθερότητα της εξουσίας του εγκαθιδρύοντας το σύστημα της τετραρχίας στη διοίκηση του κράτους, ενώ ταυτόχρονα επιχείρησε να αναμορφώσει τη σχέση μεταξύ λαού και αυτοκράτορα, επαναφέροντας την ιδέα της θεόπνευστης εξουσίας του τελευταίου (*dominus et deus*). Προς ενίσχυση του εγχειρήματός του ο Διοκλητιανός συνέδεσε τον εαυτό του με τον Δία, ενώ ο έτερος Αύγουστος, ο Μαξιμιανός, ως το δεύτερο τη τάξει μέλος της αυτοκρατορικής εξουσίας, με τον ημίθεο Ηρακλή⁷⁶. Επομένως, η διαρκώς αυξανόμενη απήχηση του «κινήματος» των Χριστιανών, το οποίο πλέον αντιμετωπιζόταν ως ένα νέο και ανεξάρτητο θρησκευτικό δόγμα και όχι ως μία αίρεση που δημιουργήθηκε επειδή αποκόπηκε από τις ρίζες του Ιουδαϊσμού, έθιγε άμεσα τη σταθερότητα της *pax deorum*, συνεπώς και των λειτουργιών της. Στο εγκώμιο του Πατριάρχη Σισιννίου Β' αναφέρεται συχνά πως ο διωγμός αποφασίστηκε από τον Διοκλητιανό, ο οποίος και διέταξε την εφαρμογή του σε όλη την επικράτεια της αυτοκρατορίας. Με δεδομένο πως η έναρξη του Μεγάλου Διωγμού τοποθετείται στα 303 και το μαρτύριο των Αγίων στα 296 από τους συναξαριστές της Ορθόδοξης Εκκλησίας δημιουργείται μια ανακολουθία ως προς τη σειρά των γεγονότων, αφήνοντας αναπάντητο το ερώτημα αν ο Σισίνιος με τον όρο «θέσπισμα» (παρ. 4) εννοεί το πρώτο διάταγμα του Μεγάλου Διωγμού που εκδόθηκε το 303. Ωστόσο, στο κείμενό του δεν παραθέτει καμία χρονολογία, επομένως είτε όντως αναφέρεται κάπως αυθαίρετα στο πρώτο διάταγμα, είτε σε μεμονωμένα περιστατικά στις επαρχίες της Ανατολής, αποτέλεσμα της έντονα αντιχριστιανικής πολιτικής που ακολούθησε ο Καίσαρας Γαλέριος, στον οποίο ο Διοκλητιανός είχε αναθέσει από το 293 την επίβλεψη των ανατολικών συνόρων της αυτοκρατορίας. Το γεγονός, όμως, πως οι δύο Άγιοι μαζί με τη συνοδεία τους αναγκάστηκαν να φύγουν από δύο πόλεις, το Ικόνιο και τη Σελεύκεια, προκειμένου να αποφύγουν τη σύλληψη, δείχνει κάτι πιο οργανωμένο και γενικευμένο. Λαμβάνοντας υπ' όψη πως η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία τοποθετεί το μαρτύριό τους στα 304, μετά δηλαδή από την έκδοση του πρώτου διατάγματος του Διοκλητιανού, είναι πιο πιθανό η σύλληψη και το μαρτύριό τους να συνέβησαν πράγματι τότε και όχι το 296. Αν δεχθούμε πως ο Σισίνιος χρησιμοποίησε ως πρότυπο για τη σύνθεση του δικού του έργου την επιστολή του επισκόπου

⁷⁶ Mackay, *Αρχαία Ρώμη*, σελ. 389-396

Θεοδώρου, από την οποία φαίνεται πως αντλεί ορισμένα στοιχεία, δικαιολογημένα δεν αναφέρει κάποια χρονολογία, αφού ο Θεόδωρος αρκείται στην αναφορά της ημερομηνίας της εκτέλεσης των δύο Μαρτύρων, την 15^η Ιουλίου. Το μαρτύριο των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας απετέλεσε τον προπομπό των όσων ακολούθησαν στις συγκεκριμένες περιοχές, όπου ζούσε ένας υπολογίσιμος αριθμός Χριστιανών, εξ αιτίας κυρίως της γεωγραφικής εγγύτητας με τα μέρη όπου έζησαν και έδρασαν ο Ιησούς και οι «Μαθητές». Ήταν επόμενο το αντιχριστιανικό, και όχι μόνο, μένος της ρωμαϊκής αρχής, αφού οι διώξεις εναντίον των Μανιχαίων προηγήθηκαν από αυτές των Χριστιανών, να επικεντρωθεί στα ανατολικά, δίχως ωστόσο να καταφέρει το πλήγμα που ήθελε στις κατά τόπους χριστιανικές κοινότητες, αφού το νέο δόγμα είχε ήδη εδραιωθεί σε στέρεες βάσεις, ήδη από τα χρόνια του Γαλλιγνού (253-268), όταν και οι Χριστιανοί απόλαυσαν μία περίοδο ελευθερίας και ασφάλειας⁷⁷. Το μαρτύριο των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας ερχόταν να προστεθεί στον ήδη μακρύ κατάλογο των Χριστιανών Μαρτύρων, η θυσία των οποίων λειτουργούσε προς ενίσχυση και όχι προς κάμψη της πίστης των ομοδόξων τους. Ο βίος και το μαρτυρικό τέλος αυτών των ανθρώπων αποτελούσε παράδειγμα για τους υπόλοιπους Χριστιανούς, ανάμεσα στους οποίους βρίσκονταν κατά καιρούς πολλοί πρόθυμοι μιμητές τους. Οι Άγιοι Μάρτυρες Κήρυκος και Ιουλίττα τιμώνται από την Ορθόδοξη Εκκλησία την 15^η Ιουλίου και από τη Ρωμαιοκαθολική την 15^η Ιουνίου, για αυτό στις λατινικές εκδόσεις των Μηναίων ο αναγνώστης θα πρέπει να ανατρέχει σε αυτά του Ιουνίου.

⁷⁷ Croix, *Ο Χριστιανισμός και η Ρώμη*, σελ. 29-30, πρβλ. Gough, *Early Christians*, σελ. 47-48 και Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 34-35.

Η διάδοση της μνήμης τους

Η φήμη και η τιμή των μαρτύρων διαδόθηκε στις γειτονικές με την Ταρσό περιοχές⁷⁸, ενώ, σύμφωνα με το εγκώμιο του Πατριάρχη Σισινίου Β', μία από τις δύο υπηρέτριες που είχαν ακολουθήσει τους Αγίους στη φυγή τους ζούσε στα χρόνια του Κωνσταντίνου Α' του Μεγάλου (324-337) και υπέδειξε το μέρος όπου είχαν ενταφιασθεί τα σώματά τους (παρ. 17). Το γεγονός αυτό αφήνει ανοιχτό και πολύ πιθανό το ενεχόμενο ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Α' να μερίμνησε για την ανέγερση Μονής ή εκκλησίας αφιερωμένης στους δύο Μάρτυρες. Στη ΘΗΕ αναφέρεται πως κατά τα έτη 536 και 787, κατά την Ενδημούσα Σύνοδο της Κωνσταντινούπολης και τη Ζ' Οικουμενική Σύνοδο της Νίκαιας αντίστοιχα, μαρτυρείται η ύπαρξη Μονής αφιερωμένης στον «Άγιο Κύρικο»⁷⁹, δίχως όμως να δίνονται περισσότερες πληροφορίες για το αν πρόκειται για τον ίδιο Άγιο⁸⁰. Πράγματι, μεταξύ των συμμετεχόντων στην Ενδημούσα Σύνοδο του 536, επί Πατριαρχίας Μηνά (536-552), υπογράφει και ο «Μάρκος ἐλέει θεοῦ πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος μονῆς τοῦ ἁγίου Κυρίκου»⁸¹. Ωστόσο, το γεγονός ότι αναφέρεται μόνο το όνομα του ενός από τους δύο Αγίους και η διαφορετική ορθογραφία του δημιουργούν αμφιβολίες για το αν πρόκειται για τον Άγιο Κήρυκο του εγκωμίου. Αλλά και στις εργασίες της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, επί Ταρασίου, φαίνεται από τις υπογραφές πως συμμετείχε ο «Κώνστας ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Κυρίκου»⁸², γεγονός που ναι μεν επιβεβαιώνει την ύπαρξη της συγκεκριμένης Μονής από το 536, αφήνει δε αναπάντητο το ερώτημα για την ταύτιση Μονής-Αγίου. Εκτός αυτού, λίγες σειρές πιο κάτω διαβάζουμε την υπογραφή του «Στεφάνου ἡγουμένου τοῦ ἁγίου Κηρύκου». Η διαφορετική ορθογραφία του ονόματος σε αυτήν την περίπτωση, όπως δηλαδή αναγράφεται και στο εγκώμιο, οδηγεί στην υπόθεση πως είτε η Μονή που αναφέρθηκε πρώτη ήταν αφιερωμένη σε κάποιον άλλο Άγιο Κήρυκο (Κύρικο)⁸³, είτε υπήρχαν δύο Μονές αφιερωμένες στον ίδιο Άγιο,

⁷⁸ ΘΗΕ, τ. 6, σελ. 960-962

⁷⁹ ΘΗΕ, Ο.π., σελ. 961

⁸⁰ Janin, *Geographie ecclesiastique*, σελ. 303

⁸¹ Schwartz, *ACO*, 5.12.32, 5.14.31, 5.55.50, 5.68.52, 5.76.50, 5.90.50, 5.107.55

⁸² Mansi, *Collectio*, σελ. 152

⁸³ Εκτός από τον συγκεκριμένο Άγιο Κήρυκο, ο Συναξαριστής μνημονεύει ακόμη τον Άγιο Κήρυκο «τὸν ἐν Ἄπρω» (27 Μαρτίου) και τον Μάρτυρα Άγιο Κήρυκο (1 Αυγούστου), δίχως όμως την παραμικρή αναφορά στα χρόνια που έζησαν, καθιστώντας δύσκολη την

υπόθεση που συγκεντρώνει λίγες πιθανότητες. Με περισσότερη ασφάλεια θα μπορούσε να στηριχθεί η πρώτη άποψη, εξ αιτίας του ότι ο ένας από τους άλλους δύο Αγίους αναφέρεται ως Μάρτυρας, επομένως είναι πιθανό να έζησε και ο ίδιος στους χρόνους των διωγμών. Το γεγονός, επίσης, ότι στις υπογραφές των συμμετεχόντων δεν αναφέρεται ο τόπος όπου βρίσκεται το μοναστήρι που εκπροσωπούν αποτελεί ένα ακόμη πρόσκομμα στην απόπειρα τεκμηρίωσης οποιασδήποτε πρότασης για το συγκεκριμένο θέμα. Ο Συναξαριστής, πάντως, αναφέρει πως η εορτή των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας τελούνταν στον ευκτήριο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, ο οποίος βρισκόταν κοντά στο παλάτι⁸⁴ «εις τόπον λεγόμενον Αδδῶ»⁸⁵, τοποθεσία που η έρευνα εντοπίζει στο λιμάνι του Βουκολεοντα⁸⁶. Σε κάθε περίπτωση η φήμη των Αγίων είχε γνωρίσει μεγάλη διάδοση και κατά τους κατοπινούς χρόνους, όπως μαρτυρά ένα έγγραφο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμία Α' στα 1545⁸⁷. Με αυτό το έγγραφο-γράμμα οριζόταν η ανέγερση Μονής αφιερωμένης στους Αγίους Κήρυκο και Ιουλίττα στο νησίδιο που βρίσκεται απέναντι από την Σωζόπολη της σημερινής Βουλγαρίας⁸⁸, με τη σημείωση πως η νέα Μονή θα υπαγόταν στη σταυροπηγιακή Μονή του Αγίου Ιωάννη που ήταν κτισμένη στο ομώνυμο νησί, το οποίο βρίσκεται βόρεια και σε μικρή απόσταση από το νησίδιο. Σήμερα, το μικρό αυτό νησί φέρει τα ονόματα των δύο Αγίων και σώζονται σε αυτό ερείπια της Μονής. Με το πέρασμα του καιρού φαίνεται πως στη μνήμη των πιστών επικράτησε το όνομα του Αγίου Κηρύκου αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα αυτό της μητέρας του, για λόγους άγνωστους. Η φήμη του εξαπλώθηκε πέρα από τις επαρχίες της Ανατολής και έφθασε να τιμάται η μνήμη του στη Δύση, όπου η πρώτη ίσως απεικόνισή του σε τοιχογραφία εντοπίζεται στον εικονογραφικό κύκλο της Santa Maria Antiqua (6^{ος}-8^{ος} αι.) στη Ρώμη⁸⁹, ενώ με τα ονόματα των δύο Αγίων είναι γνωστά σήμερα αρκετά χωριά της ιταλικής επαρχίας.

οποιαδήποτε απόπειρα ταύτισης της Μονής για την οποία γίνεται λόγος με κάποιον από αυτούς.

⁸⁴ Schwartz, ACO, 5.80.15-16, 5.82.1-2, 5.111.1-3, 5.115.10-11

⁸⁵ Νικόδημος, Συναξαριστής, σελ. 262

⁸⁶ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Βυζάντιος, Κωνσταντινούπολις, σελ. 269-270 και Mordtmann, Topographie, §100.5, σελ. 56-57

⁸⁷ Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Βιβλιοθήκη Ι, 276.7 (σελ. 334, αρχ.: «Τῆς ἡμῶν μετριότητος σωματικῶς...»)

⁸⁸ Σήμερα το νησί των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας συνδέεται με δρόμο με τη Σωζόπολη, λόγω της εγγύτητάς τους.

⁸⁹ ODS, σελ. 111

2. Η απεικόνιση του μαρτυρίου των δύο Αγίων στη Santa Maria Antiqua, Ρώμης. Εδώ ο Άγιος Κήρυκος δε ρίπτεται από τον έπαρχο, όπως παραδίδει το εγκώμιο, αλλά από κάποιον στρατιώτη-δήμιο.

Αξιοπρόσεκτη είναι η τιμή που αποδιδόταν στον τριετή Μάρτυρα και στη Γαλλία, όπου κατά τον 4^ο αιώνα ο Επίσκοπος της Οσέρ Amator έφερε από την Αντιόχεια λείψανα του Αγίου καθώς και η σύνδεση του ονόματός του με ένα σημαδιακό όνειρο του Καρλομάγνου⁹⁰. Ακόμη, η φήμη, κυρίως του Αγίου Κηρύκου, έφθασε στη Βρετανία, τη Γεωργία, την Κύπρο, την Ινδία.

⁹⁰ ODS, σελ. 112

Συμπεράσματα

Με δεδομένο πως η μελέτη των αγιολογικών κειμένων παρουσιάζει ορισμένες σταθερές, στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μία συνοπτική παρουσίαση των όποιων προβληματισμών παρουσιάσθηκαν κατά τη διάρκεια της εκπόνηση της παρούσας εργασίας και των συμπερασμάτων που εξήχθησαν.

Ξεκινώντας από τον συνθέτη του εγκωμίου, Πατριάρχη Σισίννιο Β', μπορούμε να ισχυριστούμε με βεβαιότητα πως ανήκε στους κύκλους των εγγράμματων εκείνων συγγραφέων του 10^{ου} αιώνα με ένα αρκετά ευρύ γνωστικό πεδίο: από την ιατρική και τις γνώσεις σε θέματα νομικής ως κοσμικός όπως μαρτυρούν οι πηγές, μέχρι τη θεωρία της ρητορικής και τη θεολογία ως Πατριάρχης. Στο εγκώμιο των δύο Αγίων επιτυγχάνει τη συνύπαρξη των λόγων των Πατέρων της Εκκλησίας με το λεξιλόγιο των ομηρικών επών. Κυριότερες πηγές του αποτελούν τα έργα των Ευσεβίου, Γρηγορίου Ναζιανζηνού, Ιωάννη Χρυσοστόμου και Γρηγορίου Νύσσης, ενώ παρουσιάζεται άριστος γνώστης και των απαραίτητων τεχνικών της ρητορικής για τη σύνθεση ενός εγκωμίου. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η επιστολή του επισκόπου του Ικονίου Θεοδώρου έχει μελετηθεί και χρησιμοποιηθεί από τον Σισίννιο για την όσο το δυνατόν καλύτερη σύνθεση του εγκωμίου το οποίο προοριζόταν για δημόσια ανάγνωση. Μέσα από το κείμενό του αφενός θέλει να τιμήσει τη μνήμη των δύο Αγίων, αφετέρου επιδιώκει να καταδείξει την ανωτερότητα της θρησκευτικής-χριστιανικής ζέσης έναντι της ματαιότητας των επίγειων νόμων, τοποθετώντας τη διαμάχη σε επίπεδο πνευματικής και κοσμικής εξουσίας (άγνωστο είναι αν είχε στον νου του την εκκλησιαστική πολιτική του Βασιλείου Β' όταν συνέθετε το εγκώμιο). Σε ό,τι αφορά στο ίδιο το κείμενο, αυτό αποτελεί ένα αρκετά αξιοπρόσεχτο δείγμα της αγιολογίας του 10^{ου} αιώνα, τόσο σε θέμα έκφρασης, όσο και σε θέμα περιεχομένου. Η πραγματικότητα της σκληρότητας των διωγμών της ρωμαϊκής αρχής διανθίζεται με μία αφήγηση υψηλού ύφους και λεξιλογίου κάνοντάς την αρκετά παραστατική. Σε αυτήν την κατεύθυνση συνηγορούν και οι λεπτομερείς περιγραφές του συγγραφέα καθώς και η εναλλαγή στα πρόσωπα της αφήγησης, ενώ δε λείπουν και οι αναφορές σε ορισμένα ιστορικά στοιχεία για την περίοδο των διωγμών του Διοκλητιανού.

Σχετικά με τον χρόνο κατά τον οποίο έλαβε χώρα το μαρτύριο των δύο Αγίων, αυτός δε μπορεί να επιβεβαιωθεί απόλυτα και αυτό γιατί το ίδιο το κείμενο δε δίνει καμία σχετική πληροφορία. Οι περιγραφές του Σισινίου για τη φυγή και τα βασανιστήρια των Αγίων μπορούν να το τοποθετήσουν στην περίοδο του Μεγάλου Διωγμού (303-313), έπειτα δηλαδή από το 296 που προτείνεται από τα συναξάρια της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Μη λαμβάνοντας, όμως, υπ' όψη την τελευταία πρόταση, μπορούμε να πούμε πως τα γεγονότα της σύλληψης και του μαρτυρικού θανάτου των Αγίων τοποθετούνται με σχετική ασφάλεια μετά το 303. Την οριστική απάντηση θα μπορούσε να δώσει η εξακρίβωση της χρονολογίας του διορισμού του έπαρχου Αλέξανδρου, αφού ο Σισίνιος αναφέρει πως η άφιξη της Ιουλίττας και του Κηρύκου στην Ταρσό συνέπεσε με αυτήν του Αλέξανδρου (παρ.4), οι πληροφορίες, όμως, που υπάρχουν για το πρόσωπό του είναι πραγματικά ελάχιστες και από πηγές που ελέγχονται για την αξιοπιστία τους⁹¹. Σε κάθε περίπτωση, οι περιγραφές του εγκωμίου παραπέμπουν περισσότερο στην από το 303 και μετά περίοδο των διωγμών, παρά στα προηγούμενα από αυτήν χρόνια.

⁹¹ PLRE, v. I, σελ. 40

Αρχή της έκδοσης

Η έκδοση του κειμένου βασίστηκε στον κώδικα par. grec. 501, όπως ήδη έχει αναφερθεί, ο οποίος αποτελεί τον μοναδικό έως τώρα που το διασώζει. Το κείμενο παρουσιάζει ελάχιστα ορθογραφικά λάθη, τα οποία επισημάνθηκαν και διορθώθηκαν στο κριτικό υπόμνημα, ενώ σε κάποια σημεία χρειάστηκε να προτιμηθεί διαφορετική στίξη από αυτήν που παραδίδεται και να εννοηθούν κάποια ονόματα και ρήματα, προκειμένου να υπάρξει η βέλτιστη νοηματική απόδοση. Επίσης, έχουν κεφαλαιογραφηθεί τα αρχικά των κύριων ονομάτων *Σατᾶν*, *Ἀλέξανδρος*, *Διοκλητιανός*, *Ἑρμῆς*, *Ἄρης*, *Δαθάν*, *Ἀβειρών*, *Τιτάν*, καθώς και των αντωνυμιών και των επιθέτων που αναφέρονται στα πρόσωπα της Αγίας Τριάδας και στην Θεοτόκο και προστέθηκε η υπογεγραμμένη, αφού ο αντιγραφέας την παραλείπει σχεδόν σε όλες περιπτώσεις. Τα nomina sacra αναλύθηκαν χωρίς παρενθέσεις για την καλύτερη ανάγνωση του κειμένου και φυσικά διατηρήθηκε η αλλαγή στο πρόσωπο της αφήγησης, όπου αυτή επιχειρείται από τον συγγραφέα. Τέλος, εκτός από το κριτικό, η έκδοση περιλαμβάνει και πηγολογικό υπόμνημα στο οποίο παρατίθενται οι αναφορές που παραπέμπουν στα χωρία που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας για τη σύνθεση του εγκωμίου, κυρίως θρησκευτικού περιεχομένου.

KEIMENO

f. 76^v 1. Σισιννίου Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἐγκώμιον εἰς τοὺς
Ἁγίους καὶ πανευφήμους μάρτυρας Κήρυκον καὶ Ἰουλίτταν.

5 Λαμπρὸν μὲν τῆς μαρτυρικῆς πανηγύρεως Κηρύκου καὶ
Ἰουλίττης, τὸ μέγα τοῦτο καθέστηκε θέατρον, ὑπέρλαμπροι δὲ ἄρα
καὶ οὗτοι ὡς ὑπὲρ ἥλιον ταῖς θαυματουργίαις ἀστράπτοντες· ὧν καὶ
ἡ μνεῖα ἠδονὴ τις καὶ χάρις τοῖς συνειλεγμένοις ἐστὶν ἅπασιν. Τοῖς
γὰρ τοῦ κόσμου πᾶσιν ὡς ἔξω σαρκὸς χαίρειν εἰπόντες, οὐδὲν τῆς
Χριστοῦ πίστεως κρεῖττον ἠγήσαντο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς
10 ὑπερελάμπρυνε καὶ τὸν κατὰ παθῶν αὐτοκράτορα νοῦν αὐτῶν
ἀτίνακτον ταῖς τῶν πειρασμῶν ἐπαναστάσεσι διετήρησεν. Οἱ καὶ τὴν
μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἐστὶ ῥῆμα Θεοῦ, σπασάμενοι κατὰ τοῦ
col. 2 ἀθέου προἰστάγματος καὶ τῶν τούτου ὑπασπιστῶν παρετάξαντο καὶ
τὸ κράτος καθαρῶς ἀνεδήσαντο. Τῆς γὰρ ὑφ' ἡλίου παρ' ἀξίαν
κρατοῦντες οἱ βασιλεύοντες τηνικαῦτα, ὡς σκευὴ ὀργῆς εἰς
15 ἀπώλειαν κατηρτισμένα τοῦ δοκιμίου τῆς εἰς Χριστόν, οἶμαι, πίστεως
δι' αὐτῶν δηλουμένου, κατὰ τὰς ἀνεφίκτους ἑαυτοῦ καὶ
δυστεκμάρτους κρίσεις, τὶ τῶν κακῶν ἢ παρέλιπον ἢ μεθ' ὑπερβολῆς
οὐ διεπράξαντο, ἃ εἰς Θεοῦ ἄρνησιν καὶ ψυχῆς κίνδυνον φέρει, εἰ καὶ
αὐτοὶ καὶ ὁ τούτων στρατοπεδάρχης Σατᾶν τῇ τῶν μαρτύρων
20 καρτερίᾳ καὶ γενναιότητι ἠττήθησαν σφόδρα καὶ κατησχύνθησαν. Εἰ
γὰρ καὶ ἀλαζονευόμενος ὁ εἰς ἄμετρα ἐγκαυχώμενος «εἰς τὸν
οὐρανὸν ἀναβήσομαι» εἶπε «καὶ τῷ Ὑψίστῳ γενήσομαι ὅμοιος καὶ
f. 77^r γῆν καὶ θάλασσαν ἐξαλείψω καὶ ἐρημώσω», ἀλλ' οὖν ὑπὸ ἰγυναικὸς
καὶ νεογνοῦ παιδίου ὡς στρουθίον οἰκτρότατον κατεγελάτο καὶ
25 κατεπαίζετο. Καὶ κεκίνηκε μὲν, οἷα δεινῶν εὐρετῆς, τὰς αὐτῷ φίλας
μηχανουργίας ἐπὶ τοὺς μάρτυρας, οἷον πατρίδος διωγμὸν καὶ
χρημάτων ἀρπαγμὸν καὶ τυράννους αἰμοχαρεῖς τοὺς καὶ τοὺς
πῶποτε γενομένους ὑπερβαλόντας τῇ θηριωδίᾳ καὶ τῇ τῶν
πολυτρόπων κακῶν ἐφευρέσει. Ὡς ἰστός δὲ ἀράχνης καὶ μίτος
30 ἀσθενῆς, αὐτὸς καὶ τὰ ἐκείνου ὑπὸ τῶν τρισαριστέων διέρρηκται.

11 μάχαιραν... Θεοῦ: cf. ad. Eph. 6.17 || 14-15 ὡς...κατηρτισμένα: cf. ad. Rom. 9.22 || 23
θάλασσαν... ἐρημώσω: cf. ibid. 28.36 || 24 παιδίον...στρουθίον: cf. Iob 40.29

2. Ἦδεισαν δὲ καὶ οἱ Χριστοῦ στρατιῶται ὡς ἡ τοῦ ἐχθροῦ
δυναστεία τῷ νικοποιῷ τοῦ σταυροῦ κράτει ἐξέλιπεν, εἰ καὶ τῶν
ἀνοήτως αὐτῷ πειθομέμων ἡδονῇ κυριεύει τὸ καὶ κρατεῖ. Καὶ ἡ μὲν
τοῦ ἐχθροῦ παράταξις οὕτως ὤπλιστο καὶ οὕτως ἐμεμηχάνητο, ὡς
5 col. 2 αὐθωρὸν τοὺς μάρτυρας ἐλεῖν τε καὶ παραστήσασθαι. Ἄλλ'
ἀνθῶπλιστο τοῦτῳ πάλιν ἡ αὐτῶν καρτερία εὐχερῶς τοῦ τυραννικοῦ
θράσους τὸ οἴημα καταστέλλουσα. Καὶ γὰρ οὕτω θαρραλέοι πρὸς
τὴν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ πάλιν ἐπήρχοντο, ὡς ἐκ τούτων μαθεῖν
αὐτὸν ἀνοήτοις καὶ τοῖς ἐξῆς παρατάττεσθαι. Ἐπεὶ τοίνυν, ὡς
10 ἔφαμεν, λαμπρὸν τὸ τῆς πανηγύρεως θέατρον, χρηὴ καὶ ἡμᾶς ἰκανῶς
τὸ τε φίλτρον καὶ τὸ ἐκ πίστεως τοῖς μάρτυσιν ὀφειλόμενον, ὅσον εἰς
δύναμιν ἀφοσιώσασθαι χρέος, εἰ καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν τῷ
αὐτῶν συνωθούμεθα πόθῳ, πόρρω ἀποδιοπομπουμένους ὁ παρὰ
τινων ἀγροικωδεστέρων προφέρεται τούτοις τῆς ἀθλήσεως
15 σύνταγμα, ὡς πολλὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐναντιότητα ἔχον, ἢ παρὰ
τῶν τοῦ Μάνεντος τάχα φοιτητῶν ἢ καὶ ἐτέρων κακοδόξων
f. 77^v συγγραφέν, διαπαιζόντων|| τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα καὶ μωρίαν
καὶ σκάνδαλον ἡγουμένων τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, τῷ δὲ τῶν
πατέρων ἐπομένους κανόνι καὶ ταῦτα τοῖς παρούσι δηλοῦντας, ἅπερ
20 ἀνὴρ εὐσεβῆς τηνικαῦτα πρόεδρος ὢν Ἰκονίου ἐν ὑπερβαλλούσῃ καὶ
ἐξετάσει καὶ ἀναψηλαφήσει ἐφεῦρεν ἀληθῆ ὑπομνήματα, ὧδέ πη
τοῦ λέγειν ἀρχομένους.

20-21 ἀνὴρ...ὑπομνήματα: cf. Theod. Ic., *In martyrium Sanctorum Ciryci et Julittae*, PG 120, 168.16-17

3. Πατρις τοίνυν τοῖς μάρτυσιν, εἶγε τοῖς ἔξω πειθομένους
 μνησθῆναι πατρίδος καλόν τῶν πάντα σκύβαλα διὰ Χριστόν
 ἡγησαμένων, ἢ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα πόλις, Ἰκόνιον ὄνομα ταύτη
 πόλις, ἢ πολλῶν καὶ ἀναρρήσεων καὶ εὐφημιῶν παρὰ πάντων
 5 ἡξίωται διὰ τὸ πολλοὺς θρέψασθαι μάρτυρας μᾶλλον καὶ
 προσαγαγεῖν τῷ Χριστῷ ἢ βοῶν ἀγέλαις καὶ ἵππων καὶ θέσεως
 col. 2 εὐκληρία κατακοσμεῖσθαι. Ἰένος δὲ καὶ πατριάρχης πάνυ σεμνά καὶ
 ὑπέρλαμπρα· ἐκ βασιλείου γὰρ αἵματος ἤρτηντο τῆς θαυμασίας τοῖς
 πολλοῖς οὕτω σειρᾶς, εἰ καὶ μὴ μέγιστον τοῦτο τοῖς κατὰ Θεόν ζῶσιν,
 10 εἰς εὐγενείας ἀπόδειξιν. Ἀνατροφή δὲ καὶ παιδείυσις ὁ ἀνεπίληπτος
 βίος καὶ πρὸ τῶν τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνων προσην. Ἐπεὶ δὲ ὁ πάντων
 κακῶν ἀρχηγός διωγμὸν ἀπηνῆ καὶ λυσσώδη κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ
 κεκίνηκε ποιμένης καὶ δόγμα θεοστυγῆς καὶ ὀλέθριον τοὺς
 κρατοῦντας προθεῖναι πέπεικε, Χριστοῦ μὲν ἄρνησιν διαγγέλλον τοῦ
 15 ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, προσκύνησιν δὲ διὰ μέσου τῶν
 βδελυρῶν ξοάνων τῷ Διαβόλῳ αὐτῷ καὶ τοῖς δαίμοσι, τιμὰς τε
 δημοσίας καὶ ἐπιδόσεις ἀξιωματῶν καὶ χρημάτων πλήθος τοῖς
 πειθομένοις, δημεύσεις δὲ καὶ ποινὰς καὶ μελῶν ἐκκοπὰς
 f. 78^r καὶ ἰτιμωρίας ἀφάτους καὶ θάνατον τοῖς θύειν μὴ βουλομένοις.
 20 Πολλῶν οἷα δὴ εὐπτοήτων ὑπὸ τῆς τότε ῥιπισθείσης παρὰ τῶν
 ἀσεβῶν λαίλαπος κατασεισθέντων καὶ πεπτωκότων, ἢ τρισόλβιος
 πάντων ὑπεριδοῦσα τῶν ἄλλων διὰ τὴν εἰς Χριστόν σχέσιν καὶ τὸν
 ὄνειδισμόν αὐτοῦ ἀγαπήσασα μᾶλλον ἢ πρόσκαιρον ἔχειν σώματος
 ἄνεσιν, ἐπὶ τὴν Σελεύκου φεύγειν προήρητο σὺν νεογνῷ παιδίῳ καὶ
 25 δυσὶ θεραπαίναις, κὰν τούτῳ πληροῦσα τὴν ἐφ' ἑτέραν φεύγειν
 κελεύουσαν ἐντολήν, ἐὰν ἐκ ταύτης διώκωσιν. Ἀλλὰ ζάλη ζάλην
 ἐδέχετο, καὶ δεινῶν ἐπιτάσις τῇ Σελεύκου μᾶλλον ἢ Ἰκονίῳ προσην.

4-7 ἢ πολλῶν...κατακοσμεῖσθαι: cf. GrNy, *De oratione dominica orationes v*, ed. Oehler, 278.16-26 || 25-26 τὴν ἐφ' ἑτέραν...διώκωσιν: cf. Matth. 10.23

14 διαγγέλλον cod.

4. Ἄρτι γὰρ τὴν ταύτης ἡγεμονίαν Ἀλέξανδρος δεινὸς τις καὶ
 πανοῦργος παρὰ Διοκλητιανοῦ τοῦ θεομάχου ἄνακτος ἐγχειρισθεὶς
col. 2 καὶ πρόσφατον θεοστυγὲς δεξάμενος θέσπισμα πάντα, ἰεὶ οἶόν τε,
 τῇ αὐτῶν ἀθεΐᾳ προσαγαγεῖν, οἷά τις ἀτίθασος θῆρ ἐπιβοσκόμενος
 5 πᾶσαν τὴν Σελεύκου καὶ τῇ βακχεΐᾳ φλεγμαίνων καὶ πυρὸς πνέων
 μένος ἐκύκα πάντα καὶ συνετάραττε. Ταῦτα ὀρῶσα τῇ πόλει
 Σελεύκου οὐχ ὅσιον ἔκρινε τοῖς κινδύνοις ἑαυτὴν ἐπιρρίπτειν
 μαρτυρίας νόμον ἢ θεόφρων ἐπισταμένη, οἷα δὲ τινας εὐπετεῖς
 ἔχουσα πτέρυγας τὰς πιστὰς θεραπαίνας, καὶ κάρφος ἐλαίας τὸν
 10 καλλίνικον Κήρυκον ταῖς ὠλέναις, ἀνάπαυσιν ὡς ἄλλη τις περισσότερὰ
 τοῦ τότε κατασχόντος τῆς ἀθεΐας καὶ ἐπιπολάζοντος κλύδωνος
 εὐρέσθαι διελογίζετο, Ταρσὸς ταύτῃ τῶν δεινῶν ἐδόκει εἶναι
 ἀνακωχή, Ταρσὸς ἐκείνη ἢ καὶ τὸ στόμα Χριστοῦ, τὸν φωστήρα τοῦ
 κόσμου, τὸν ὑπόπτερον ἀετὸν τὸν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ μέχρι τοῦ
 15 Ἰλλυρικοῦ τὸ εὐαγγέλιον τούτου κηρύξαντα, τὸν οὐράνιον Παῦλον,
f. 78^v ἐτιθηνήσατό τε καὶ προηγάγετο. Ἠπὸς ταύτην λοιπὸν ὡς πρὸς
 κιβωτόν τινα ἄλλην καὶ λιμένα ζάλης ἀπηλλαγμένον μετὰ τῶν
 συμπαρεπομένων ἐφέρειτο. Ἄλλ' ἐναντία πάντως τὰ συγκυρήσαντα
 τῶν δοξάντων· ἑκάτεροι γάρ, ὁ τε Ἀλέξανδρος καὶ ἡ μάρτυς, ὡς ἀπὸ
 20 τινὸς συνθήματος τῇ πόλει προσήλαυνον, ὁ καὶ τὴν καλλίνικον
 ἀναμφηρίστως ἐποίει τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀναδέξασθαι ἀγώνα καὶ
 πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου στήναι· «θαυμάστωσον»
 λέγουσαν, «καὶ ἐν ἐμοὶ τὰ ἐλέη σου Δέσποτα, ὁ σώζων τοὺς
 ἐλπίζοντας ἐπὶ Σέ, καὶ ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ Σου φύλαξόν
 25 με, Κύριε, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Ἐν Σοὶ γὰρ τῶ τὰ ἀσθενῆ ῥωννύοντι
 θαρρήσασα καὶ ἀδιστάκτως πιστεύσασα τὸν μέγαν τοῦ μαρτυρίου
 δίαυλον διανῦσαι τεθάρρηκα.

6 ἐκύκα...συνετάραττε: cf. Eus., *Comm. in Psalmos*, PG 23, 636.33-37 || 8-9 οἷα δε...ἐλαίας:
 cf. Gen. 8.11 || 14-15 τὸν ὑπόπτερον...κηρύξαντα: cf. Chr., *In epistulam I ad Corinth.*, PG 61,
 111.9-12 / ad. Rom. 15.19 || 22-25 Θαυμάστωσον...ὀφθαλμοῦ: cf. Psalm. 16.7-8

15 τούτου κηρύξαντα *in marg. cod.* || 18 συμπαρεπομένων *cod.* || 27 δίαυλον...τεθάρρηκα *in marg. cod.*

col. 2 5. Μὴ ἀποστραφεῖν τεταπεινωμένη, κατησχυμμένη, ὅπως καὶ
παρὰ γυναικὸς ἀσθενοῦς καὶ παρὰ παιδίου κομιδῆ νηπίου, ἢ τοῦ
μεγαλορρήμονος Διαβόλου τυραννὶς καθαιρεθῆ». Ταῦτα εἰποῦσα
ἀτρέμα λοιπὸν ἐν τῇ πόλει εἰσήει. Καὶ ὁ μὲν σοβαρὸς ἐκεῖνος καὶ
5 θρασὺς ἡγεμὼν ἀλαζονεῖα κομπάζων ἐχόρευε καὶ τῶν Χριστιανῶν
κατωρχεῖτο καὶ τὸ μυσαρὸν τοῦ δόγματος ἐπὶ βήματος παρεγύμνου.
Οἱ δὲ τῶν ἀνοσιουργῶν θρασεῖς ὑπηρέται ἀνθρωπειῶν διψῶντες
αἱμάτων, ἀγνίαν πάσας τοῦ ἄστεος ἐλεηλάτουν ὠμοτάτως καὶ
ἐξηρεύων, τί μὲν οὐ λέγοντες τῶν αἰσχυρῶν, τί δ' οὐ πράττοντες τῶν
10 δεινῶν. Ὅθεν καὶ ὡς ἔρμαιόν τι θήραμα ἀγρεύουσι καὶ ταυτηνὴ τὴν
ἀμνάδα τὸν υἱὸν καὶ συναριστέα ἐνστέρνιον ἔχουσιν, τῶν
θεραπεινῶν σκεδασθεισῶν δέει τῶν διωκτῶν καὶ βαρύτητι, καὶ
f. 79^r λυσιτελὲς ἡγησαμένων, ὡς ἰὰ τὸν σκοπιᾶς ἀναθεωρεῖν τὰ
τελούμενα ἢ συνεῖναι τῇ δεσποίνῃ καὶ συνεφάπτεσθαι τῶν ἀγῶνων,
15 κακῶς, οἶμαι, τοῦτο λογισαμένων καὶ σφαλερῶς, ἔδοξε δ' ὁμῶς·
δοῦλος γὰρ ἀναγκαῖον μὲν κτῆμα οὐκ ἐράσμιον δέ. Ἐντεῦθεν
παριστῶσι τῷ τῶν ἀγῶνων βήματι τὴν πανεύφημον σφοδρῶς
ἔλκοντες καὶ καθυλακτοῦντες οἱ δήμιοι. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἀνήμερος
θήρ μᾶλλον ἢ δικαστὴς ἐφιζάνει τῷ θρόνῳ μετὰ πολλῆς φαντασίας.
20 Ἐντεῦθεν καὶ τῷ τοῦ προβάτου κωδῖω πειρᾶται τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ
καλύπτειν θηριωδίαν καὶ τῷ τῆς ἐπιεικείας παραπετάσματι καὶ
προσωπεῖ τὸ ἀγριαῖνον τοῦ τρόπου. Καί, ἵνα τοῖς ἔξω μικρὸν
παραχρήσωμαι, τὸν χρυσόρραπιν Ἑρμῆν ἐκτὸς περιφέρων τὸν
εἰρηνικόν, ὡς αὐτοὶ φασι, καὶ πραότατον, τὸν βροτολογιγὸν ἔνδον
25 col. 2 ὑπέκρυπτεν Ἄρεα, καὶ τῇ μὲν ἐπιεικείᾳ καὶ ἀγάπῃ ἐκέχρωστο καὶ
ἐπέπλαστο, τῇ δ' ἀπεχθείᾳ καὶ δυσμενείᾳ ἐκέκρατο ὅλως κὰν
παρακεκάλυπτο τέως.

23 χρυσόρραπιν Ἑρμῆν: cf. Hom. ε 87, κ 277, 331 || 24-25 βροτολογιγὸν... Ἄρεα: cf. Hom. E 31, 455, 518, 846, N 298, θ 115 al.

6. Ἄρ' οὖν οὕτω μὲν ταῦτα, ὡς νόμος θεῖος ὑπαγορεύει, καὶ πρὸ
 τῆς τῶν δημίων συλλήψεως διεπράττετό τε τῇ θεοφόρῳ καὶ
 ἐνηργεῖτο, ὥκλασε δέ τι μετὰ τὴν σύλληψιν; Ἡ θεοσεβῶς μὲν,
 ἀψικόρως δέ; Ἡ ταῦτα μὲν ἀνδρικῶς ἐπεδείξατο καὶ θαρραλέως,
 5 ὑφείσιν δέ τινα τῆς ἀληθείας ποιεῖται, δέει τῆς ὀψεως τῶν δημίων καὶ
 τῶν προκειμένων δεινῶν καὶ τῶν τοῦ δικάζοντος δολερῶν ἰύγγων;
 Οὐ μὲν οὖν. Ἄλλ' ὁ μὲν τί φησι πρὸς τὴν μάρτυρα θωπευτικῇ τι καὶ
 ὑφειμένη φωνῇ χρώμενος; «Τίς ἢ τύχη καὶ ποίας πατρίδος καὶ ὅτῳ
 λατρεύεις θεῷ», οἰόμενος ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων τὸ εὔτονον
 10 f.79^v ταύτης καταμαλάττειν· ἢ δὲ γενναίῳ φρονήματι καὶ γνώμη | | στερεῶ
 τὸ τῆς φύσεως χαῦνον ἀλείψασα, λαμπρᾷ καὶ πεπαρησιασμένη
 φωνῇ καὶ ψυχῆς διαθέσει, Χριστόν, τὸν τοῦ Θεοῦ υἱόν, ἀντὶ πάντων
 ἔχειν διαπρυσίως ἐβόησε. Καὶ ὁ μὲν, τὴν τῆς θωπείας κερδῶ μὴ
 ἀποσκευασάμενος, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀσεβείας ἀγκίστρῳ τὸ πικρὸν
 15 ἐπιθεῖς δέλεαρ κολακεία καὶ χρησταῖς παραινέσεσι δῆθεν τὸ ταύτης
 γενναῖον ἐπειρᾶτο καταγωνίσασθαι. Καί, «ἄγαμαι», φησὶν αὐθις, «τὸ
 τοῦ ἦθους σου σταθερόν, ὦ γύναι, καὶ τοῦ προσώπου τὴν ὥραν καὶ
 οὐ βούλομαί σε κατὰ θεῶν μεγίστων καὶ βασιλέων ἐβδελυγμένα
 λόγια διὰ χειλέων προῖεσθαι· βαπτολογία γὰρ σαφῆς καὶ
 20 παραπληξία ταῦτα τὰ παρὰ σοῦ τερατουργούμενα.

6 δολερῶν ἰύγγων: cf. Bas. Sel., *De vita et miraculis sanctae Theclae lib. II*, ed. Dagron, 1.4.29-32 || 14-16 ἀλλὰ...καταγωνίσασθαι: cf. GrNy, *De oratione dominica orationes v*, ed. Oehler, 312.25-28

7. Οὐκ οἶδας ὄν εἶρηκας Χριστόν ὅτι σταυρῶ καὶ ἥλοις καὶ λόγχῃ
καὶ θανάτῳ προσωμιλήσας οἰκτρῶ, διὰ τὸ πλάνος γενέσθαι
col. 2 τῶ Ἰουδαίων ἔθνει ἐξουδένωται καὶ ἐμπέπακται; Ἔασον οὖν καὶ
αὐτὴ ὡς ἀγχίνους καὶ ἀποστράφηθι τὸν οὕτως ανασκολοπισθέντα
5 Θεόν. Τοῖς δ' ἀηττήτοις θεοῖς σέβας προσένεγκε καὶ τιμὴν, οἷ σε καὶ
πρὸς ἄφατον περιφάνειαν δόξης καὶ πλούτου, εἰ ταῖς παρ' ἡμῶν
παραινέσεσι πειθήνιος ἔση, καὶ ἄξουσι καὶ ὑψώσουσι· χρήματα γὰρ
καὶ ἀγρούς, εὐπαρύφους χιτῶνας καὶ περιδέραια, ὀρμίσκους καὶ
κρηδέμνα καὶ ἐνώτια καὶ εἴ τι ἄλλο γυναιξίν εὐπρεπὲς παρέξομεν
10 πρόθυμοι. Μὴ μελλήσης τοίνυν, μὴ ὑπερθῆ, μηδὲν πρὸ ταυτησὶ τῆς
εὐαγοῦς θυσίας βέλτιον οἰηθῆς. Ἄθρει δὲ καὶ τὰ τοῖς ἀπειθήσασι
κατεσκευασμένα μηχανουργήματα, οὐ δυνήσῃ ταῦτα κἂν πτεροῖς
πετασθῆς ἀποδρᾶσαι· ποδοκάκαις γὰρ καὶ δειναῖς καθυποβληθήσῃ
f. 80^r στρεβλώσεσι, βορβόρου καὶ πολλῶν ἄλλων ἀπευκτῶν ἰσοδμῶν καὶ
15 κορεσθήσῃ καὶ ἐμπλησθήσῃ· θηρσὶν ἀτιθάσοις καὶ παμφάγῳ πυρὶ
προσομιλήσεις καὶ οὐκ ἐκφεύξῃ, πελματισμοὶ δὲ καὶ κλοιοὶ βαρεῖς,
πάσσαλοι καὶ σκολοπισμοί, ἰμάντες καὶ τυμπανισμοὶ ὠμοτάτως
προσενεχθήσονται· ξίφη τέθηκται, ῥάβδοι ἠκάνθωνται, λέβητες
20 πρόκεινται καὶ ἀπαξαπλῶς ἀνυποίστων ἀνοηταίνουσα
καταπολαύσεις εἴ γε τῶ τῶν αὐτοκρατόρων ἀντιλέγεις ἔτι
θεσπίσματι».

3 τὸ *cod.* || 8 περιδέραια *cod.* || 20 τὸ *cod.*

8. Τούτων οὕτω θωπευτικῶς πως καὶ ὑποκεκριμένως, πρὸς δὲ καὶ καταπληκτικῶς ῥηθέντων καὶ ὡς τοῖς θεαταῖς ἔδοξε πιθανῶς ῥητορευθέντων εὐφημίαις ὁ δικαστὴς κατεστέφετο ὡς τὸ τῶν λόγων ἀναδησάμενος κράτος· καὶ γὰρ πανοῦργος ἦν καὶ ποικίλος ἐπιτεχναζόμενος ἐν οἰώδηποτοῦν τρόπῳ τὴν μάγ|τυρα καθελεῖν οἷα γύναιον καὶ τοῖς τῆς ἀσεβείας παγιδεῦσαι βρόχοις ὀποτέρωσεν νεύσειεν. Ἀλλὰ σκόπει μοι τῆς πανολβίου τὴν σύνεσιν· πάντων ἑαυτὴν, καὶ λόγων ἀπατηλῶν καὶ ἔργων τυραννικῶν καὶ ὑποσχέσεων μυσαρῶν, ὑπεράνω θεῖσα λογισμῶ σῶφρονι, ὁδῶ βασιλικῇ θεοσεβείας ἐβάδιζε καὶ ἦν ἐξ αὐτῶν ἐτιθηγεῖτο σπαργάνων πίστιν Χριστοῦ ἀνυποστόλως καὶ παρρησίᾳ ἐκήρυττε καὶ ἐρρητόρευεν. Καὶ γὰρ ᾧτινι ἔρρωται νοῦς καὶ λόγος πηγάζει εὐθύς, ᾧτινι λόγος εὐθύς τούτῳ καὶ βίος θεοσεβῆς, ὅπου δὲ βίος θεοσεβῆς ἐκεῖ καὶ φωτισμοῦ παροχή, καὶ ὅπου φωτισμοῦ παροχή, Θεός ἐστὶ πάντως ὁ ἐνηχῶν. «Ἐμὲ μὲν», φησὶν, «ᾧ δικαστά», ἢ πανεύφημος «τοῦ ψυχοφθόρου φαρμάκου τὴν κύλικα τῷ τῶν θωπειῶν μέλιτι ἐπιχρίων μὴ περιπε| |πωκέναι λογίζου, πειρῶμενος δι' αὐτῶν τῆς εἰς Χριστόν μου πίστεως καταμαλάττειν τὸ εὐτόνον, μὴ τοῦτο πώποτε οἰθηῆς· οἶδα γὰρ αὐτὸν Θεόν ἀληθινὸν καὶ Σωτῆρα, ἐξ ὧν ἐντέχνως τότε τὸ πᾶν διακυβερνᾶ, ἐξ ὧν τοῖς καθ' ἕκαστον τὰ πρὸς σωτηρίαν περέχει, ἐξ ὧν καὶ αὐτὴ πολλῶν εὐεργεσιῶν παρ' Αὐτοῦ κατετρύφησα. Πῶς οὖν ἀμνήμων ἔσομαι καὶ ἀχάριστος τῷ οὕτως εὐεργετοῦντι φιλοτίμως Θεῷ. Οὐχὶ πυρὸς ἄνθρακες τῇ κορυφῇ μου πεσοῦνται; Οὐχὶ μυρίων σκηπτῶν ἀξία γενήσομαι; Οὐχὶ ζῶσα ἐν πυθμέσι καταβήσομαι Ἄιδου; Πῶς οὖν με δέξεται γῆ καὶ βαστάσει τὴν οὕτω βλάσφημον, τὴν οὕτω κακίστην καὶ ἀχάριστον. Δέδοικα μὴ παραπλήσια Δαθάν καὶ Ἀβειρῶν προσενεχθεῖ μοι καὶ τραγωδία τῷ βίῳ ἐπο|νείδιστος ἔσομαι. Πῶς δὲ καὶ αὐτὸς ἀνέδην οὕτω κατεπαίρη, οἰόμενος τῇ κακεντρεχεῖ σου καὶ γλώττη καὶ εἰκαιομυθία, τὴν τοῦ Χριστοῦ μου καὶ βασιλέως διασκεδάσαι καὶ παρατρέψαι ἀνίκητον δεσποτείαν.

27-28 Δαθάν...ἔσομαι: cf. Num. 16.27-34, 26.9-10 / Deut. 11.6 / Psalm. 105.17

1 τούτοις *cod.* || 9 ὑπὲρ ἄνω *cod.*

9. Μὴ ἕξαπατῶ ἄνθρωπε, εἰ μὲν γὰρ παντελῆ ἄγνοιαν τῶν Χριστοῦ δυνάμεων ἔχεις, μάνθανε παρ' ἡμῶν· ἀλλ' ἀπίθανον πάντη τὸ μὴ ἀκηκοέναι σε τὰ Χριστοῦ, τῆς οἰκουμένης οὕτω τῆς γνώσεως Αὐτοῦ πλησθείσης ὡς ὕδατος πολλοῦ τὰς θαλάσσας κατακαλύπτοντος. Εἰ δὲ ἐκὼν μυωπάζεις καὶ τῷ φωτὶ δυσχεραίνεις καὶ τῇ ἀκρογωνιαίῳ πέτρᾳ προσπταίεις, πολλῆς εὐηθείας καὶ δεινῆς <ἐστι> ταῦτα φρενοβλαβείας. Πῶς δὲ καὶ οὐ φρίττεις καὶ ἀποναρκᾶς τοὺς οὕτω μυσαρούς, τοὺς οὕτω βεβήλους καὶ αἰσχροὺς, θεοὺς τὸ πάραπαν καλεῖν, δαίμονας ὀλεθρίους τυγχάνοντας, καὶ τὸ τῷ μόνῳ ζώντι Θεῷ ὀφειλλόμενον σέβας, ἀνοήτως τούτοις προσάγειν; Ἡ ἀγνοεῖς τὰς ἀνοσίους αὐτῶν καὶ μωμητὰς πράξεις; Μὴ ὅμως πλάσμασιν εὐφήμοις ταύτας οἴου ἐπικαλύπτειν· καὶ γὰρ οὕτως ἴσασιν ἅπαντες τὰς αὐτῶν αἰσχροουργίας ἐκ τῶν ματαίων ὑμῶν καὶ συγγραφέων καὶ ποιητῶν, ὡς αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ δεδρακότες αὐτάς. Χριστὸς δὲ ὁ πάντων Κύριος καὶ δεσπότης χερουβικοῖς, ὡς Θεός, καθήμενος θρόνοις, ἑαυτὸν καθῆκεν εἰς κένωσιν, οἰκτιζόμενος τὸ ἀνθρώπειον γένος καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ Ἁγίου Πνεύματος εὐδοκίαν ἀνὰ οἰκοδομήσας σαρκὸς ἑαυτῷ ἐκ τῶν πανάγων τῆς Θεοτόκου αἱμάτων, ἀπειράνδρως ἐτέχθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη καὶ σταυρὸν καὶ ἥλους, τὰ ἐμὰ ἐντροφήματα, ἅπερ αὐτὸς ἀνοήτως ἐκμυκτηρίζεις καὶ διαβάλλεις, ὑπὲρ τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου εἴλετο δέξασθαι, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν ἀπάντων καὶ θανάτου γεύσασθαι τριημέρου καὶ αὐθις ἀναβῖναι δόξῃ παντοκρατορικῇ σὺν αἰχμαλωσίᾳ πολλῇ.

3-5 τῆς οἰκουμένης...κατακαλύπτοντος: cf. Is. 11.9 || 15-17 Χριστὸς...γένος: cf. Or., *Fragmenta in Psalmos*, ed. Pitra, σ. 158, 88.6.13-16 || 16 ἑαυτὸν...κένωσιν: cf. ad. Phil. 2.7-8

10. Πῶς τοίνυν, ἄθλιε, κατὰ τῆς πάντων σωτηρίας ἀπαυθαδιάζη
 ἐπιχλευάζων καὶ διασύρων τὰ οὕτω θεοπρεπῶς καὶ ὡς οὐκ ἂν
 ἐφίκοιτο λόγος ὑπὸ Χριστοῦ τελεσθέντα μυστήρια; Τὰ γὰρ τῆς ὑμῶν
 5 δυσεβείας ἀνασκοποῦντας αἴσχη ἀνθ' ὧν ἐχρῆν καταδύεσθαι καὶ
 ἐγκαλύπτεσθαι ἀπηρυθριασμένως ἑτέροις οὐκ ὀκνεῖτε ταῦτα
 προῖσχεσθαι. Φίλον δὲ τοῖς φαῦλα πράσσουσι τὰς αὐτῶν
 ἀνοσιουργίας τοῖς μυσαττομένοις αὐτὰς προλέγειν τε καὶ
 προσάπτειν. Ἀλλὰ παῦσαι τῶν εἰς Θεὸν ὕβρεων, ᾧ θεομάχε, καὶ μὴ
 10 λάλει κατὰ τοῦ πάντων δημιουργοῦ ἀδικίαν, ᾧ κοσμοφθόρε.
 Ἀπόσχου δὲ καὶ τοῦ ὑπισχνεῖσθαι τὰ τοῦ ταλαιπώρου τοῦδε βίου
 παίγνια τῇ διὰ Χριστοῦ πόθον οὐκ ὀλίγον πλοῦτον καὶ
 f. 81^v περιφάνειαν ἢ γένους καὶ τ' ἄλλα τερπνὰ τὰ τοῦ κόσμου
 βδελυξαμένη. Παντὸς γὰρ, καὶ κτήματος τερπνοῦ καὶ γένους
 λαμπροῦ καὶ πατρίδος σεμνῆς, ἥδιον τὸ ἀπὸ Χριστοῦ καλεῖσθαι καὶ
 15 ἐρασμιώτερον τίθεμαι. Τοῖς δὲ σοῖς ἐναγέσιν εἰδώλοις μὴ
 προσενεχθησομένην με ἴσθι· δαιμόνια γὰρ εἰσὶν οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν, ὁ
 προφήτης φησί, καὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν μὴ ποιήσαντες θεοὶ
 ἀπωλέσθωσαν, καὶ οἱ τοῖς εἰδώλοις ἐγκαυχώμενοι καὶ τοῖς γλυπτοῖς
 20 πάλιν. Κυρίῳ, γὰρ φησι, τῷ Θεῷ σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ
 λατρεύσεις».

8-9 καὶ μὴ... ἀδικίαν: cf. Psalm. 74 (75).6 || 16-17 δαιμόνια...φησί: cf. Psalm. 95 (96).5 || 17-
 18 καὶ οἱ...ἀπωλέσθωσαν: cf. Ierem. 10.11 || 18 καὶ οἱ...γλυπτοῖς: cf. Psalm. 96 (97).7 || 19-20
 Κυρίῳ...λατρεύσεις: cf. Deut. 6.13

11. Τούτοις ἀντιρρητορευσάσης τὸν δικάζοντα τῆς πανευφήμου
 ἀνυποστόλως καὶ θαρσαλέως καὶ πάντων, ὡς εἰκός, ἐπὶ τῆ ταύτης
 καὶ δημηγορία καὶ παρηγορία καταπλαγέντων (καὶ τί γὰρ τούτου
 θεοσεβέστερον ἢ καταπληκτικώτερον;), οὐκ ἔτι καθεκτὸς ἐδείκνυτο ὁ
 5 col. 2 τοῦ τυράννου ἰθυμός, ἀλλὰ τῆ τὲ ὕβρει τῶν δαιμόνων καὶ τῆ βακχεία
 περιαχθεὶς ὡς ἀνδράποδον καὶ τῷ περικαρδίῳ ζέσας αἵματι καὶ
 βρύξας λεόντειον, τὸ τῆς ἐπιεικίας ἀπέθετο παραυτικά καὶ
 προσωπεῖον καὶ παραπέτασμα. Καὶ ἀκατάσχετος ἐντεῦθεν τῆ μανία
 ἐδείκνυτο καὶ θᾶπτον ἢ λόγος, ἀφαιρειῖσθαι μὲν πρῶτα τὸ ἀστεῖον
 10 αὐτῆς διεκελεύσατο τέκνον. Οὐδενὸς γὰρ ὄλως τῶν τῆ μητρὶ
 τελουμένων τούτῳ ἐστὶ αἴσθησις. Ἐπειτα, «τῆς θρασείας ταύτης καὶ
 λάλου», φησὶν, «ὡς κατὰ τῆς ἰδίας σωτηρίας λυττώσης, βουνεῦροις
 ἀφειδῶς σὺν αὐτῇ τῆ σαρκὶ καὶ τὰ ὀστᾶ διαρρήξαντες, τῷ ἀέρι
 15 σκεδάσατε, ἵν' ἐκ τούτων κατορρωδήσῃ καὶ γνῶ μὴ ἀναιδῶς καὶ
 θρασέως βασιλικῶν θεσπισμάτων καταγελᾶν». Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ὀί
 f. 82^r δὲ δήμιοι τί; Μανιωδῶς ἐφαλλόμενοι ἐκ τῶν μητρικῶν ἰ τὸν μάρτυρα
 ἤρπαζον ἀγκαλῶν καὶ ταῖς τυραννικαῖς προσῆγον χερσίν ὅς ἀτενὲς
 καθορῶν τὴν μητέρα οἷα μόσχος ἀπαλὸς τῆς τεκούσης
 διατεμνόμενος, σφοδρῶς μὲν ἐκλαυθμύριζε, τὴν ἀμείλικτον δὲ τοῦ
 20 δικάζοντος οὐκ ἐμάλαττε γνώμην. Ψυχὴ γὰρ ὄντως τῷ τῶν
 δαιμόνων περιπεσοῦσα βαράθρῳ καὶ ὑπ' αὐτῶν στρατηγουμένη
 οἴκτου χωρὶς καὶ φειδοῦς πέφυκεν. Εἶτα καὶ πρὸς τὴν μάρτυρα ὡς
 σύες ἄγριοι ἐπῆλθόν τε καὶ τὸ σῶμα ταύτης κατήκιζον ὀδοῦσι
 25 μαλλον ἢ χερσίν ἢ τό γε ἀληθέστερον καὶ χερσίν καὶ ὀδοῦσι. Τὶ γὰρ
 καὶ χαλεπώτερον ψυχῆς μανιώδους. Οὕτω δὲ διεσπάρραξαν ἀδεῶς
 τὴν καρτερὰν καὶ ἀνάλωτον πάντων γυμνώσαντες πρότερον, ὡς
 αἵματος καὶ σαρκῶν ἀναμίξ τὰ πρὸ τοῦ βήματος πεπληρῶσθαι.

6-7 τῷ περικαρδίῳ...λεόντειον: cf. Georgii Mon., *Chronicon*, ed. De Boor, 780.3-4 || 12-13
 βουνεῦροις...διαρρήξαντες: cf. Theod. Ic., *In martyrium Sanctorum Ciryaci et Julittae*, PG 120,
 169.14-15 / cf. I. Damasc., *Laudatio sanctae Barbarae*, PG 96, 796.43-46

8 μανεία cod. || 13 ἀέρει cod.

col. 2 12. Ταῦτα εἰ καὶ πάνδεινα καὶ ἀφόρητα καὶ ἱκανὰ ψυχὴν
καταπλήξαι, ἀλλ' οὐδὲν γυναικῶδες ἢ θαυμασία καὶ ἀνανδρον
πέπονθεν. Καὶ γὰρ ὡς ἄλλου πάσχοντος διέκειτό τε καὶ ἀπεδείκνυτο.
Τὶ οὖν; Τούτων τελουμένων, ὁ ἀνήμερος ἐκεῖνος διαπραττόμενος
5 φαίνεται τὸν καλλίνικον ταῖς παμμιάροις ἐπιβαστάζων ἀγκάλαις
ὑπούλως πως τὰ ἐπιρρέοντα τῷ χιτῶνι ἀπέματτε δάκρυα καὶ
κατεφίλει, οἷα πατήρ, ὁ θηρίων ὠμότερος, σπεύδων παντοίως καὶ
μηχανώμενος διὰ τῶν τοῦ υἱοῦ φιλημάτων καὶ τὴν μητέρα τάχα
ἐξαπατᾶν. Ἀλλ' ἔδειξεν ὁ γενναῖος τὴν τῆς μητρός ἐν αὐτῷ καὶ
10 παρρησίαν καὶ πίστιν· ἔδειξεν οἷοις μελιρρύτοις καὶ θείοις λογίοις
ἀντὶ γάλακτος ἐνετρύφησεν· ὄνυξι γὰρ τὴν τοῦ παραπλήγος
δικαστοῦ ἀπέκνιζεν ὄψιν καὶ λάξ ταῖς πλευραῖς αὐτοῦ ἐφαλλόμενος
f. 82^v καὶ ταῖς λαγῶσι μονονουχὶ τοῦτον ἀπωθεῖτο καὶ πόρρω||τῶν
μυσαρῶν φιλημάτων τὰς σιαγόνας ἐποίει Χριστόν μόνον καὶ τὴν
15 μητέρα ποθῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ παράφορος δικαστὴς οὐ συνῆκε τοῦ παιδὸς
τὸ στερεὸν καὶ ἀκαταγώνιστον τῆς εἰς Χριστόν πίστεως ἐξ ὧν ἔώρα
τοῦτον τὰ τῶν τελείων ἐν τῷ τῆς ἡλικίας ἀτελεῖ νεανιευόμενον, καὶ
λόγῳ μιμηλῶ θεῖῳ κινούμενον Πνεύματι, τὴν ὑπὸ τῆς μητρός
ἐκβωωμένην ἐν ταῖς βασάνοις χριστώνυμον κλῆσιν καὶ αὐτὸν
20 παρρησία φθεγγόμενον «Χριστιανὸς εἰμί», ὡς τοῦ θαύματος. Τὶ δρᾶ
καὶ τί διανοεῖται ὁ ἀφιλανθρωπος; Ὁρῶν ἤδη τοιαῦτα τὸ νήπιον καὶ
λαλοῦν καὶ διαπραττόμενον, θάμβος γὰρ ἅπαντας καὶ ἀφασία
κατέσχεν ἐπὶ τῷ τοῦ μάρτυρος ῥήματι, ὡς καὶ παρὰ ψελλιζούσης
γλώσσης καὶ αὐθις Χριστόν δοξάζεσθαι, ὥσπερ καὶ πρότερον ἐν
25 col. 2 Σιών ὀπηνίκα ἐποχούμενος πῶλῳ εἰσήρχετο ἐν αὐτῇ παίδων
προσυπαντώντων καὶ αἶνον καταρτιζόντων, χαμάζε σφενδονᾶ τὸν
Χριστοῦ μάρτυρα πρὸ τοῦ βήματος ταῖς χερσὶν ἀπηνῶς, ὡς τι τῶν
μυσαρῶν καὶ φευκῶν.

24-25 καὶ αὐθις... αὐτῇ: cf. Ioann. 12.15 || 25-26 παίδων... καταρτιζόντων: cf. Mat. 21.15

13. Καὶ τῷ ὕψει τοῦ βήματος καὶ τῇ ῥώμῃ τοῦ βάλλοντος καὶ τῷ
ὀξεῖ τῆς βαθμίδος συντριβείσης αὐτοῦ τῆς κάρας, τὸ ὑγρὸν τοῦ
ἐγκεφάλου ὡς ὕδωρ τάχιστα ἐξεχύθη, καὶ παραυτικά το πνεῦμα ταῖς
5 τοῦ Κτίστου χερσὶν ὁ καλλίνικος ἐναπέθετο. Ψυχαί, γὰρ φησι, ἐν
χειρὶ Θεοῦ τῶν δικαίων καὶ βάσανος οὐ μὴ ἄψηται τούτων· ἔδοξαν ἐν
ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἢ ἔξοδος αὐτῶν
καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα, οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ ὁ μὲν
οὕτω βιούς, οὕτω καὶ πρὸς Θεὸν ἐνεδήμησε, καλὸν ἀγώνισμα τοῖς
μετέπειτα χαρισάμενος. «Σὺ δε, ὦ ὑπερήφανε», πρὸς τὸν τύραννον
10f. 83^r εἶπομι ἄν||«ὄτου χάριν διενσήθης καὶ κατεπράξω τὸ βάρβαρον
τοῦτο καὶ ἀφιλάνθρωπον τόλμημα; Πῶς οὐκ ᾤκτειρας, πῶς οὐκ
ἠδέσθης περικαλλές οὕτω νήπιον καὶ ἀστεῖον, ὡς ἀπὸ τινος μηχανῆς
πετροβόλου οἷα λίθον ἢ ἄλλό τι τῶν ἀψύχων ἐκσφενδονᾶν ταῖς
βαθμίσι». Καὶ γὰρ εἴ ποτε τοῦτο λαβὼν τις ἐν διανοίᾳ κατίδοι τὸν μὲν
15 τὸν καλλίνικον σφενδονῶντα, τὸν δὲ προσαρασσόμενον ταῖς πλαξίν,
οὐκ ἀδακρυτὶ τὴν ἱστορίαν παρέλθοι.

4-7 Ψυχαί...εἰρήνη: cf. Sap. Sol. 3.1-3 || 16 οὐκ ἀδακρυτὶ...παρέλθοι: cf. GrNy, *De deitate filii et spiritus sancti*, PG 46, 572.35

2 συντριβείσης *cod.* || 11 ᾤκτηρας *cod.*

14. Ἐπεὶ δὲ ἡ φιλόθεος τὸν ἑαυτῆς νεοττὸν πρὸς Θεὸν ἀναπτάντα
 κατεῖδε καὶ ὡς οὐδὲν ἐμπόδιον ἔτι τῆς πρὸς σωτηρίαν ὑπελείπετο
 ταύτη πορείας, ἐπινικίως ἅμα καὶ εὐχαρίστως τῷ τῶν ἀγώνων
 5 ἠλάλαξε βραβευτῇ ἀνευδότης καίπερ διασπαραττομένη ταῖς
 col. 2 μᾶστιξιν. «Ὡς πολλῆς θυμηδίας ἐμπέπλησμαι, Δέσποτα», λέγουσα,
 «ὡς ἀφάτου ἀγαλλιᾶσεως ἀνάπλεών με πεποίηκας, ὅτι τὸν εὐτελῆ
 μου τόκον πρὸ τῆς ἐμῆς τελευτῆς πρὸς σὲ καὶ ἀναπτῆναι καὶ
 κατασκηνώσαι, ὡς ἐπόθουν, ἠξίωσας καὶ πρὸ τῆς μητρός τὸν υἱὸν
 ἐστεφάνωσας. Ἔτι ὑπολέλειπται, Δέσποτα, τοῦ καμὲ τὸ φίλτατον
 10 καταλαβεῖν τέκνον καὶ τῶν αὐτῶν τιμῶν Σου καὶ δώρων ἑκατέρους
 καταπολαῦσαι». Τούτων οὕτω καὶ πραχθέντων καὶ τελεσθέντων, ὡς
 ἐθέασατο ὁ ἀνόητος τὸν ἀθλοφόρον ἤδη τελειωθέντα καὶ τὴν
 πανεύφημον τῇ τελευτῇ ἐπευφραينوμένην σχετλιῶν καὶ
 ἐξαπορούμενος ὅ, τι καὶ δράσειεν, οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀντιτιτρώσκει
 15 τὸν βάλλοντα ὡς τὸ τοῦ πάσχοντος πρόθυμον, ἐν τόπῳ μιαιωτάτῳ
 τὸ μαργαρωῶδες τοῦ μάρτυρος ἀκοντίζεσθαι σῶμα προσέταπτε καὶ
 μὴδ' ὀσίας τυχεῖν, τὴν δὲ μάρτυρα ὡς ἀντιπαραταττομένην τοῖς
 f. 83^v αὐτοῦ καὶ λόι | γοῖς καὶ μηχανήμασι, ξύλῳ ἀναρτᾶσθαι ἐκ τῶν ποδῶν
 καὶ διασπαραττεσθαι ὄνυξιν ἀπηνῶς μέχρις αὐτῆς κεφαλῆς ἀμνάδος
 20 δίκην τῆς θαυμασίας καθάπερ ἐν μακέλλῳ ἀπαιωρουμένης τὰς τε
 σάρκας αὐτῆς ὡσεὶ ἔριον ὑπὸ τῶν σιδηρῶν ὀνύχων καὶ τοῦ θυμοῦ
 τῶν ξεόντων πανταχόσε σκεδάννυσθαι.

15. Πρὸς τούτοις καὶ παφαλαζούση πίσση διὰ τῶν ποδῶν ἐν ὅλῳ
τῷ σώματι ἐπιχειομένη καταφλέγεσθαι, διπλὴν ὁ ἄθλιος, μᾶλλον δὲ
ποκίλην καὶ πολλαπλάσιον, ἐπιφέρων τῇ πανευφήμῳ τὴν ἀλγηδόνα.
Τὶ γὰρ ἀφορητότερον τούτου ἢ βαρύτερον ἐν οὕτως ἀπαλῷ καὶ
5 γυναικείῳ πέφυκε σώματι; Ὀνυχες μὲν γὰρ μόνον καὶ αὐτοὶ ἱκανοὶ
διασπαράξαι σῶμα καὶ κατακίσειν, καὶ τοῦτο ἴσασιν ὅσοι τῇ
col. 2 πείρᾳ ἀπεγεύσαντο τῆς βασάνου· ἀκαρτέρητον γὰρ τὸν πόνον
ἐργάζονται, ὡς μέχρι τῶν μυελῶν σχεδὸν διϊκνεῖσθαι τὴν ὀδύνην.
Ὅπου δὲ καὶ παφλάζουσα πίσσα καὶ ἐκπεπυρητισμένη ταῖς
10 σφοδραῖς ἐκείναις τῶν χαλεπῶν ὀνύχων ἐπικέχυται ἀλγηδόσι τὶ
ὀλεθριώτερον ἄλλο φανήσεται. Ἔτι δὲ καὶ λόγους προσηνεῖς οἱ
περισσῶτες δήμιοι ἐπεφώνουν, ὥστε τὸν δικαστὴν τῇ τῶν μυσαρῶν
θεῶν θυσίᾳ ἐξευμενίσασθαι καὶ τοῦ σώματος φείσασθαι. «Θᾶπτον
γάρ», φασί, «ἀπολύτρωσιν ἕξεις καὶ τῶν πόνων ἀνάπαυλαν. Εἰπέ
15 γὰρ ἡμῖν ἵνα τι καὶ συμπαθέστερον παραινέσωμεν. Οὐ τὴν τοῦ σοῦ
τόκου δέδιας ἀφιλάνθρωπον τελευτήν; Οὐ τὸ τῶν βασάνων ὠρακιᾶς
νέφος; Ἐπίσχεσ ἀυτὴν τῆς ἀλογίστου ταύτης φορᾶς, εἴ σοι φρενῶν
αἴσθησίς ἐστιν ὅλως καὶ οὐ δεινῶς παρακέκοψαι».

f. 84^r 16. Ἀλλὰ τούτων οὕτω ῥη||θέντων ὑπὸ τῶν ἀλιτηρίων ἐκείνων
σκοπεῖ μοι οἷαν ἀπόκρισιν σταθηρὰν καὶ κατάλληλον τοῖς εἰς
ἀσεβείαν προκαλουμένοις ἐπήνεγκεν ἡ γενναία ἐκείνη, μὴδ'
ἀναπνεῖν καίπερ συγχωρουμένη, διὰ τὸ συνεχὲς τῶν βασάνων. Ὑψοῦ
5 γὰρ τὴν κεφαλὴν ἄρασα ἐκ τοῦ δεινοῦ κρεμαστῆρος, ἀνώτερον τῶν
σφοδρῶν ἀλγηδόνων παραδόξως ἐδείκνυ τὸ φρόνημα. «Μὴ μοι,
Χριστέ, Βασιλεῦ καὶ Νυμφίε γενέσθω», λέγουσα, «Σὲ τὸν πρὸ αἰῶνων
Θεὸν μου καταλιπεῖν καὶ προσδραμεῖν προσκαίροις καὶ ἀναισθήτοις
ξοάνοις. Σοὶ γὰρ τῷ μονογενεῖ Λόγῳ καὶ τῷ ἀρρήτως σε φύσαντι
10 ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ παντουργῷ Πνεύματι, τῇ ἐνιαίᾳ καὶ ἀμερίστῳ
Τριάδι, τιμὴν καὶ σέβας ἀπονέμειν χρεῶν. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ οἱ τῆς
ἀσεβείας ἐργάται ὑποτιθέμενοι καὶ παραινοῦντες πικρὰ
col. 2 καὶ ὀλέθρια. Τὸ γὰρ ἐμαυτὴν προσθεῖναι τῷ ἔξ ἐμῶν φύντι
σπλάγχνων ἐπὶ τῇ ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρος
15 ὁμολογίᾳ, οὐ μικρὸν ἤγημαι κέρδος». Ταῦτα καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων ὁ
ὑποχθόνιος ἐκεῖνος Τιτὰν μᾶλλον ἢ δικαστῆς καὶ εἰδὼς ὅτι διώκει
ἀκίχητα καὶ κατὰ πυρὸς ξαίνει καὶ ἀδάμαντα παίει, μόλις ποτὲ μετὰ
τὴν πολλὴν ἐκείνην τῶν αἰκισμῶν καὶ ἀφόρητον καταιγίδα
ἐκτμηθῆναι καταψηφίζεται τῆς ἀθλοφόρου τὴν κεφαλὴν. Κορωνίδα
20 ὡς οὐκ ᾤετο ταύτην ταῖς πολλαῖς ἐπιτεθεικῶς καὶ ποικίλαις
τιμωρίαις, ἐπισκήψας μὴδὲ τῆς νενομισμένης αὐτὴν ἀξιωθῆναι
ταφῆς, μᾶλλον δ' ἐρρίφθαι καὶ τὸ ταύτης σῶμα ὡς τι τῶν φευκτῶν,
βρῶμα κυσὶ τοῦτο λογιζόμενος ἔσεσθαι.

16-17 διώκει ἀκίχητα: cf. Plut., *Ἐκλογή περὶ τῶν ἀδυνάτων*, ed. Boiss., CPG I, 345.13 || 17
ἀδάμαντα παίει: cf. Chr., *In Sanctum Julianum martyrem*, PG 50, 671.12 || 23 βρῶμα κυσὶ: cf.
Eus., *De Martyribus Palaestinae*, PG 20, 1493.29-31

f. 84^v 17. ΑΛΛ' ἐψεύσθη τῶν ἐλπίδων ὁ δόλιος, οἶδε γὰρ ὁ Κύριος ἀσεβῶν
ῥᾶστα βουλὰς σκεδαννύειν. ἮΩς οὖν οὕτω μὲν ἐκεῖνος
κατεψηφίσατο, οὕτω δὲ καὶ ἐπέπρακτο καὶ τέλος τα κεκελευσμένα,
οὐκ αἴσιον μὲν, ἐδέξατο δέ. Ὁ τοὺς δοξάζοντας Αὐτὸν ἀντιδοξάζων
5 Θεός, οὐδὲν ἀνόσιον καὶ μετὰ τελευτὴν εἰς τὰ θαυμαστὰ τῶν
μαρτύρων σώματα εἶασε τὸ παράπαν γενέσθαι, ἀλλ' ἐν τινι τρώγλη
τῶν ἐν Ταρσῶ τότε μὲν εὐδόκησε νυκτῶν ἄωρεῖ διαφυλαχθῆναι
ἀλώβητα, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀποκαλυφθῆναι τῷ εὐσεβείας πρωτάνακτι
Κωνσταντίνῳ ὑπὸ θεραπεινίδος τῶν ταύτης μιᾶς ἢ καὶ κατέκρουσε
10 τηνικαῦτα καὶ ἀπεκάλυψεν ὕστερον ὡς ἱστορία ἐγνώκαμεν. Ἀλλὰ τίς
ἄρα, ἵνα μικρὸν τι τῷ λόγῳ προσκαρτερήσωμεν, τὴν τε τοῦ εὐσεβοῦς
βασιλέως καὶ ἰσαποστόλου ἐπὶ τῇ τῶν μαρτυρικῶν εὐρέσει λειψάνων
καὶ τὴν τῶν πιστῶν διηγήσοιτο εὐφροσύνην, τίς τὴν ἀγαλλίασιν, τίς
col. 2 τὴν θυμηδίαν ἐξείποι, τίς δὲ καὶ τῆς λαμπαδουχίας ἐκείνης τὸ
15 πλῆθος ἐξαριθμήσειεν ἢ τῶν ἀρωμάτων πάλιν τὴν ἄβυσσον; Ποῖος
τῶν συνεληλυθότων οὐκ εὐμοίρισεν οὗ ἐφίετο ἀγαθοῦ, ἢ ποῖος οὐ
μετέσχεν ἐνθέου ἀγαλλιάσεως; Κατάλληλον γὰρ ἕκαστος τὴν
θεραπείαν ἐκεῖθεν λαβὼν καὶ πρὸς φυλακὴν σωτηρίας τὰ μαρτυρικὰ
λεῖψανα φιλοθέως οἱ φιλομάρτυρες διελόμενοι λαμπρῶς τε καὶ
20 φιλοτίμως καὶ ἐτησίως ἐώρταζον. Ταῦτα τῶν πανολβίων τὰ
ἀριστεύματα, ταῦτα τῶν μακαρίων τὰ κατορθώματα, ταῦτα τῶν
λαμπρῶν ἐστιατόρων τὰ καρυκεύματα.

18. Οὕτως οἱ τρισαριστεῖς οὗτοι καὶ γενναῖοι Χριστοῦ στρατιῶται
 τὸ τῆς ἀθλήσεως ἀνύσαντες στάδιον καὶ ἠγωνίσαντο καὶ ἐνίκησαν
 f. 85^r καὶ τοῖς ὠραίοις ποσὶν αὐτῶν | τὸν ἀντίπαλον κατεπάτησαν καὶ τὴν
 μέλαιναν ψῆφον τῆς αὐτοῦ τελείας ἤττης δεδώκασι σύμβολον. Οὕτω
 5 καὶ ἄγγελοι χαίροντες τὰς πανάγνους αὐτῶν ψυχὰς Θεοῦ χερσὶν
 ἔτεθείκεσαν. Οὕτω καὶ μαρτύρων ἀγγέλαι καὶ στίφος πατριαρχῶν καὶ
 δικαίων χοροὶ ἐν ἀγαλλιάσει ἐδέξαντο τοὺς αὐτῶν καὶ συγχορευτὰς
 καὶ συνάθλους. Οὐ γὰρ τὰ δεύτερα τούτων ἢ καλλίμαρτυς ἐν τε τῷ
 10 ἐφειστήκει καιρὸς, ἀλλὰ τῶν μὲν τὴν παρρησίαν τῶν δὲ τὴν πίστιν,
 τῶν δὲ τὸ πρόθυμον, τῶν δὲ τὸ καρτερικὸν καὶ ἀνένδοτον ὡς ἕκ τινος
 ἀρχετύπου ἐν ἑαυτῇ καλῶς καὶ μιμησαμένη καὶ ἐκτυπώσασα, ἐν
 ἀρετῆς ἀπεικόνισμα ἀπηκριβώσατο ἄριστον. Καὶ κύκλω τοῖς
 col. 2 κατορθώμασιν ἐστεμμένη πρὸς τὸν Νυμφίον περιπόρευτο καὶ τῶν
 15 τοῦ σοφοῦ ἠξίωτο ὡς καλῶς ἀριστεύσασα ἐγκωμίων. Ὅλη καλή,
 φησὶν, ἢ πλησίον μου καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ. Πολλαὶ γὰρ
 θυγατέρες ἐποίησαν δύναμιν, πολλαὶ πλοῦτον ἐκτήσαντο, περὶ τῶν
 καθ' ἕκαστον, οἶμαι, πάλαι θαυμαστῶν γυναικῶν τοῦτο δηλῶν, σὺ δὲ
 20 ὑπέρκεισαι καὶ ὑπερῆρας ἀπάσας· ψευδεῖς ἀρέσκεται καὶ μάταιον
 κάλλος οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ γυναικός.

3 τοῖς ὠραίοις...κατεπάτησαν: cf. Is. 28.3 || 10-13 ἀλλά... ἄριστον: cf. Gr. Naz., *In laudem Athanasii*, PG 35, 1085.29-37 || 15-16 Ὅλη... αὐτῇ: cf. Cant. 4.7 || 16-20 Πολλαὶ...γυναικός: cf. Proverb. 31.29-30

19 ὑπερῆρας *cod.*

19. Τοῦτο εἰ καὶ περὶ τῆς Θεοτόκου ἄρα νοεῖσθαι ἐγνώκαμεν, ὡς
 καθαρῶς καὶ ἀρυπάρως Θεόν συλλαβούσης καὶ γεννησάσης, οὐδὲν
 γὰρ, φησί, ῥυπαρόν, οὐ Θεός καὶ δι' οὐ σωτηρία, ἀλλ' οὐν καὶ τῆ τοῦ
 5 Χριστοῦ μάρτυρι λεχθείη εἰκότως· Ὅν γὰρ Ἐκείνη ἐκύησεν, αὕτη
 κατήγγειλεν. Εὗρες τοίνυν Ὅν ἐπόθησας, οὐ ὀπίσω δραμεῖν
 ἠπείχθης ὁσμὴν λαβοῦσα μύρων τῶν Αὐτοῦ ἱματίων. Ποῦ
 f. 85^v ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις ἐκκαῶς ἰπῶ Νυμφίῳ ἐπάδουσα. Τούτους
 μιμεῖσθαι καὶ ἡμεῖς οἱ ἀπὸ Χριστοῦ κεκλημένοι ὀφείλομεν, τὸ ἅγιον
 ἔθνος, ὁ περιούσιος λαὸς καὶ ἐξαίρετος, εἶγε τῶν αὐτῶν ἐφιέμεθα καὶ
 10 γερῶν καὶ στεφάνων. Ἀλλ' ὦ μαρτύρων πάντεσπε ξυνωρὶς καὶ
 πανεύφημε, ὦ πιστῶν προασπισταὶ καὶ συλλήπτορες, ὦ παναλκεῖς
 Χριστοῦ στρατιῶται καὶ μάρτυρες, τὴν τῶν ἀθέων Σκυθῶν καὶ
 βδελυρῶν ἀπογόνων τῆς Ἄγαρ ὀφρῦν κατὰ τῆς Χριστοῦ ποιμνης εἰς
 15 πέταυρον Ἰδαίου καὶ ἰλὺν κατασπᾶσαι βυθοῦ διανάστητε. Τὴν
 εἰρηναίαν εὐστάθειαν τῆ ἐκκλησίᾳ Θεοῦ καὶ πολιτεία διαφυλάξατε
 ἄτρεπτον τῶν νόσοις ταλαιπωρούντων, συμφοραῖς πιεζομένων καὶ
 θλίψεσι κακουχομένων ποικίλαις. Πίστει δὲ τῆ θαυματοβρύτῳ θήκη
 τῶν λειψάνων ὑμῶν προστρέχόντων, ἀκέστορες προσηνεῖς,
 col. 2 ἐπίκουροι ἀρραγεῖς καὶ προστάται δυνατοὶ γένοισθε ὡς παρὰ Θεοῦ
 20 τὸ δύνασθαι εἰληφότες.

1-3 Τοῦτο...σωτηρία: cf. Gr. Naz., *In sanctum baptisma*, PG 36, 424.17-22 || 14 πέταυρον
 Ἰδαίου: cf. Proverb. 9.18 / ἰλὺν...βυθοῦ: cf. Psalm. 68.3

20 δύνασθε *cod.*

20. Τοῖς τὴν ἐτήσιον ὑμῶν εὐφροσύνως πανηγυρίζουσιν ἄθλησιν
ψυχῆς σωτηρίαν, εὐμάρειαν βίου καὶ σώματος προτανεύσατε
εὐρωστίαν, τῷ πίστει καὶ πόθῳ τὴν εὐφημίαν ὑμῶν πεπονηκότι, ἵλεω
τὴν Τριάδα ποιήσατε καὶ τῶν θείων χαρίτων σὺν ὑμῖν, εἰ οἶόν τε, ὡς
5 φιλόανθρωποι ἀξιώσατε καί, συλλήβδην φάναι, πάντας πληρωτὰς
τῶν σωτηρίων τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ἀναδείξατε, ὅπως ἄρτιοι καὶ
ἀπρόσκοποι τὸν λοιπὸν τῆς ζωῆς τελέσαντες δρόμον, τῆς τῶν
οὐρανῶν καταπολεύσοιμεν βασιλείας, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν ἅμα τῷ Ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ συνδοξαζομένῳ Ἁγίῳ καὶ
10 προσκυνητῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·
ἀμήν.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Εγκώμιο του Πατριάρχη Κωνσταντινούπολης Σισιννίου στους Αγίους και πανεύφημους Μάρτυρες Κήρυκο και Ιουλίττα

Λαμπρό έχει στηθεί αυτό το μεγάλο θέαμα της μαρτυρικής πανήγυρης του Κηρύκου και της Ιουλίττας, υπέρλαμπροι επομένως και εκείνοι, φεγγοβολούν με τα θαύματά τους περισσότερο από τον ήλιο. Η μνημόνευσή τους είναι απόλαυση και ευχαρίστηση για όλους όσους έχουν συγκεντρωθεί. Διότι έχοντας αποχαιρετήσει όλα τα κοσμικά (πράγματα) καθώς ήταν έξω από τη σάρκα, δε θεώρησαν τίποτα καλύτερο από την πίστη στον Χριστό. Για αυτό και ο Θεός τους λάμπρυνε και διατήρησε ακλόνητο το μυαλό τους που είναι ο κυβερνήτης των παθών μπροστά στις επαναστάσεις των πειρασμών. Αυτοί τράβηξαν το μαχαίρι του Πνεύματος, που είναι ο λόγος του Θεού, κατά της άθειας διαταγής και στάθηκαν απέναντι στους υπασπιστές της και την νίκησαν κατά κράτος. Γιατί οι τότε βασιλείς, οι οποίοι κυριαρχούσαν πάνω στην Οικουμένη χωρίς να το αξίζουν, εξοπλισμένοι σαν σκευή οργής για την καταστροφή, πράγμα το οποίο, όπως νομίζω, δηλώνει την δοκιμασία της πίστης στον Χριστό σύμφωνα με τις απρόσιτες και σκοτεινές αποφάσεις τους τί παρέλειψαν ή τί δε διέπραξαν από τις αθλιότητες σε σημείο υπερβολής από όσα οδηγούν στην άρνηση του Θεού και στον κίνδυνο της ψυχής, παρόλο που οι ίδιοι και ο στρατάρχης τους ο Σατανάς νικήθηκαν κατά κράτος και ντροπιάστηκαν από την υπομονή και τη γενναιότητα των μαρτύρων. Γιατί αν και δείχνοντας αλαζονεία αυτός που καυχάται χωρίς μέτρο είπε: «θα ανέβω στον Ουρανό και θα γίνω όμοιος με τον Ύψιστο και θα αφανίσω και θα ερημώσω τη γη και τη θάλασσα», εμπαιχτηκε και ξεγελάστηκε σαν αξιοθρήνητο σπουργίτι από μία γυναίκα και ένα νεογέννητο παιδί. Και ξεκίνησε, βέβαια, ως αυτός που επινοεί τις συμφορές, τις προσφιλείς του μηχανουργίες σε βάρος των μαρτύρων, όπως ο διωγμός από την πατρίδα, η δήμευση της περιουσίας, οι αιμοχαρείς τύραννοι και αυτοί που κάποτε ξεπερνούσαν όλους τους προηγούμενους στη θηριωδία και στην επινόηση ποικίλων συμφορών. Αλλά ως ιστός αράχνης και λεπτή κλωστή διαλύθηκαν ο ίδιος και οι πράξεις του από τους πολυνίκες (μάρτυρες).

2. Και οι στρατιώτες του Χριστού είχαν καταλάβει ότι η κυριαρχία του εχθρού χάθηκε χάρη στη νικοποιο δύναμη του σταυρού, αν και αυτούς που πιστεύουν σε αυτόν ανόητα τους κυριεύει και τους κυβερνά με ευχαρίστηση. Και ο στρατός του εχθρού είχε οπλιστεί και προετοιμαστεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να κερδίσει με το μέρος του και να υποτάξει τους μάρτυρες. Αλλά απέναντί του οπλίστηκε πάλι η καρτεριά τους με αυτόν καταστέλλοντας εύκολα την έπαρση του τυραννικού θράσους. Και παρουσιάζονταν με τόσο θάρρος στη μάχη με τον αντίπαλο, ώστε να μάθει ο ίδιος από εκείνους να αντιπαρατίθεται σε όλους τους μετέπειτα χωρίς όφελος. Επειδή, λοιπόν, όπως ειπώθηκε είναι λαμπρό το θέαμα της μαρτυρικής πανήγυρης, πρέπει και εμείς να προσφέρουμε όσο μπορούμε επαρκώς την αγάπη και το οφειλόμενο προς τους μάρτυρες χρέος που πηγάζει από την πίστη, και αν γίνεται να υπερπηδούμε τα εσκαμμένα παρακινήμενοι από την λαχτάρα για αυτούς, απορρίπτοντας δραστικά το σύγγραμμα του μαρτυρίου τους που προσφέρεται σε αυτούς από κάποιους αμόρφωτους, διότι είναι υπερβολικά αντίθετο προς την αλήθεια καθώς έχει γραφτεί είτε πιθανόν από τους οπαδούς του Μάνη¹ είτε και από άλλους κακόδοξους που εμπαιίζουν το κήρυγμα της αλήθειας και θεωρούν ανοησία και σκάνδαλο τον σταυρό του Χριστού και ακολουθώντας τον κανόνα των Πατέρων και φανερώνοντας στους παρόντες εκείνα, τα οποία κάποιος ευσεβής άνδρας την εποχή που ήταν προκαθήμενος του Ικονίου² τα ανακάλυψε μέσα από ενδελεχή αναζήτηση και έρευνα, ακριβώς αυτά, τις αληθινές σημειώσεις, θα αρχίσουμε στο σημείο αυτό τον λόγο μας.

¹ Ο Μάνης ήταν ο ιδρυτής της αίρεσης του Μανιχαϊσμού, η διάδοση της οποίας είχε προξενήσει προβλήματα στο ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα για τους πιστούς των ανατολικών επαρχιών, μεταξύ των οποίων και οι ανακρίβειες των Μανιχαίων σχετικά με το μαρτύριο των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας (βλ. ODB, II, σελ. 1285-1286).

² Ο συγγραφέας αναφέρεται στον επίσκοπο Ικονίου Θεόδωρο, ο οποίος με την επιστολή του προς τον επίσκοπο Ζώσιμο επεχείρησε να αποκαταστήσει τη μνήμη των δύο Μαρτύρων από τις ψευδείς αναφορές των Μανιχαίων για αυτούς. Μπορούμε να πούμε πως ο Θεόδωρος, ως ο πνευματικός ηγέτης της πόλης του Ικονίου, που ήταν και ο τόπος καταγωγής των δύο Αγίων, είχε κατά κάποιο τρόπο την ηθική υποχρέωση για την αποκατάσταση της μνήμης τους (βλ. *Εισαγωγή*, σελ. 20).

3. Πατρίδα, λοιπόν, για τους μάρτυρες, (αν βέβαια υπακούοντας στους δασκάλους της κοσμικής παιδείας είναι καλό να αναφέρουμε την πατρίδα εκείνων που για χάρη του Χριστού θεώρησαν σκουπίδια τα πάντα), πατρίδα λοιπόν είναι μια πόλη στην Ανατολή που λέγεται Ικόνιο³ πόλη, η οποία αξιώθηκε από όλους να δεχθεί επαίνους και πολλά εγκώμια, περισσότερο για το ότι ανέθρεψε και οδήγησε στον Χριστό πολλούς μάρτυρες, παρά επειδή ήταν πλούσια σε κοπάδια βοοειδών και αλόγων ή για την προνομιούχο θέση της³. Η καταγωγή και οι πρόγονοι ήταν σεβαστοί και υπέρλαμπροι από κάθε άποψη, αφού η αξιοθαύμαστη για πολλούς αυτή καταγωγή κρατούσε από βασιλικό αίμα, αν και δεν είναι αυτό το πιο σημαντικό για τους ανθρώπους που ζουν σύμφωνα με τον Θεό για την απόδειξη υψηλής καταγωγής. Η ανατροφή, η αγωγή και ο αψεγάδιαστος βίος υπάρχουν πριν από τους αγώνες του μαρτυρίου. Τότε, λοιπόν, ο ηγέτης όλων των συμφορών⁴ ξεκίνησε σκληρό και λυσσαλέο διωγμό κατά του ποιμνίου του Χριστού και έπεισε τους κυβερνήτες να εκδώσουν δημοσίως θεομίσητη και ολέθρια απόφαση, διακηρύσσοντας από τη μία την άρνηση στον Χριστό, τον αληθινό Θεό και Σωτήρα, και από την άλλη την προσκύνηση και τις δημόσιες τιμές στον ίδιο τον Διάβολο και στους δαίμονες μέσω των βδελυρών ειδώλων. Και για αυτούς που θα υπακούουν (διεκρήρυττε) απονομή αξιωμάτων και πλήθος αγαθών, ενώ για όσους δεν ήθελαν να υπακούσουν, δημεύσεις, ποινές, τμήσεις μελών του σώματος, ανείπωτες τιμωρίες και θάνατο. Και ενώ πολλοί από τους δειλούς κλονίστηκαν και έπεσαν από την λαίλαπα που εξαπέλυσαν τότε οι ασεβείς, που χτυπούν με μανία και επιτίθενται με ορμή, η ευλογημένη (Ιουλίττα) αψηφώντας όλα τα άλλα για χάρη της αγάπης με τον Χριστό και επιθυμώντας καλύτερα την επίκριση Του παρά την πρόσκαιρη σωματική ξεκούραση, προτίμησε να φύγει προς τη Σελεύκεια μαζί με το νεογέννητο παιδί της και δύο υπηρέτριες, εκπληρώνοντας με αυτόν τον τρόπο την εντολή που διατάζει να φύγει αν την καταδιώκουν από αυτήν την πόλη. Η μία ταραχή διαδεχόταν την άλλη και η ένταση των συμφορών ήταν μεγαλύτερη στη Σελεύκεια από ότι στο Ικόνιο.

³ Η θέση και ο φυσικός πλούτος μιας πόλης αποτελούν τους κύριους λόγους για να επαινεθεί (βλ. Menander Rhetor, *Διαίρεσις τῶν ἐπιδεικτικῶν* 344.15-351.19, ed. D. A. Russel - N. G. Wilson). Στην περίπτωση του Ικονίου, βέβαια, τα χαρακτηριστικά αυτά περνούν σε δεύτερη θέση, αφού ο κύριος λόγος για να εγκωμιασθεί η πόλη είναι η καταγωγή από αυτήν πολλών Χριστιανών Μαρτύρων.

⁴ Δεν είναι ξεκάθαρο αν εννοείται ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός ή ο ίδιος ο Διάβολος.

4. Την εξουσία εκεί την είχε τελευταία κάποιος τρομερός και πονηρός Αλέξανδρος, ο οποίος είχε διορισθεί από τον αυτοκράτορα Διοκλητιανό τον θεομάχο και είχε αποδεχθεί το πρόσφατο θεομίσητο διάταγμα να παρασύρει, αν είναι δυνατό, στην αθεΐα τους, σαν κάποιο ατίθασο θηρίο που βόσκει σε όλη τη Σελεύκεια, φλογιζόμενος από υστερία και έχοντας γίνει πυρ και μανία τρομοκρατούσε και συντάραζε τα πάντα. Βλέποντας αυτά στη Σελεύκεια η ευσεβής (Ιουλίττα) έκρινε πως δεν ήταν συνετό να θέσει τον εαυτό της στους κινδύνους, γνωρίζοντας καλά τον νόμο του μαρτυρίου και σαν να έχει δυνατά φτερά τις πιστές υπηρέτριες πήρε σαν κλαδί ελιάς τον θριαμβευτή Κήρυκο στην αγκαλιά και ενώ σκεπτόταν να βρει ασφαλές μέρος σαν κάποιο άλλο περιστέρι εξ αιτίας της αθεΐας του ηγεμόνα και της επικρατούσας τρικυμίας⁵, θεώρησε πως η Ταρσός είναι η ανάπαυλα των συμφορών της, η ξακουστή Ταρσός, που ανέθρεψε και ανέδειξε το στόμα του Χριστού, τον φωστήρα του κόσμου, τον γρήγορο αετό, αυτόν που κήρυξε το ευαγγέλιο από την Ιερουσαλήμ μέχρι το Ιλλυρικό, τον ουράνιο Παύλο⁶. Σε αυτήν λοιπόν οδηγήθηκε με αυτούς που την συνόδευαν, σαν σε κάποια άλλη κιβωτό και σε λιμάνι απαλλαγμένο από τρικυμία. Όμως αυτά που συνάντησε ήταν εντελώς διαφορετικά από αυτά που υπολόγιζε, γιατί κάθε ένας από τους δύο, ο Αλέξανδρος και η μάρτυς ήρθαν στην πόλη σαν από κάποιο κοινό σύνθημα, το οποίο αναμφίβολα την έκανε να υπομείνει τον αγώνα για χάρη του Χριστού και να σταθεί απέναντι στα τεχνάσματα του Διαβόλου λέγοντας: «Φανέρωσε μου με τρόπο θαυμαστό τα ελέη Σου Δέσποτα, Εσύ που σώζεις όσους ελπίζουν σε Εσένα και προστάτευσέ με από τους εχθρούς της δεξιάς Σου ως κόρη οφθαλμού. Γιατί πιστεύοντας χωρίς δισταγμό σε Εσένα και παίρνοντας θάρρος από Εσένα που ενισχύεις τους αδύναμους, βρήκα το θάρρος να διανύσω τον μεγάλο δρόμο του μαρτυρίου⁷.

⁵ Ο Σισίνιος παραλληλίζει την Ιουλίττα με το περιστέρι που έστειλε τρεις φορές ο Νώε μετά τον κατακλυσμό για να διαπιστώσει το μέγεθος της πλημμύρας. Τη δεύτερη φορά το περιστέρι επέστρεψε έχοντας στο ράμφος του ένα κλαδί ελιάς, που σήμαινε πως η στάθμη του νερού είχε υποχωρήσει (Π.Δ., *Γένεσις* 8.8-11).

⁶ Η Ταρσός υπήρξε η γενέτειρα του Απ. Παύλου, όπως αναφέρει ο ίδιος (Κ.Δ., *Πράξεις* 21.39, 22.3) και όπως μαρτυρείται στο «όραμα» του Ανανία (Κ.Δ., *Πράξεις* 9.11). Στο κείμενο, η Ταρσός αποτελεί τον τελευταίο σταθμό της πορείας των δύο Αγίων, όπου μαρτύρησαν.

⁷ Η αναφορά σε δρόμο μαρτυρίου παραπέμπει σε αγώνα δρόμου αθλητών και ο παραλληλισμός που επιχειρείται ίσως έχει τις καταβολές του στις παρομοιώσεις των επιστολών του Απ. Παύλου από τον χώρο του αθλητισμού (Κ.Δ., *Κορ. Α'* 9.24-26, *Τιμόθ. Β'* 2.5). Το μοτίβο του Μάρτυρα-αθλητή που επιβραβεύεται με το στεφάνι του νικητή απαντάται και στην υμνογραφία, όπως στα τροπάρια των Μαρτύρων: «*Άγιοι Μάρτυρες οί καλώς ἀθλήσαντες και στεφανωθέντες..*» ή «*Οί Μάρτυρές σου Κύριε, ἐν τῇ ἀθλήσει αὐτῶν, στεφάνους ἐκομίσαντο ἀφθαρσίας..*».

5. Να μην υποκύψω ταπεινωμένη και ντροπιασμένη, ώστε να κατανηκηθεί η τυραννία του μεγαλορρήμονα Διαβόλου από μια αδύναμη γυναίκα που κουβαλάει το μικρό παιδί της». Λέγοντας αυτά, λοιπόν, μπήκε χωρίς φόβο στην πόλη. Από τη μία, εκείνος ο υπεροπτικός και θρασύς ηγεμόνας διασκέδαζε και χλεύαζε τους Χριστιανούς κομπάζοντας αλαζονικά και ανακοινώνοντας από το βήμα το μισητό διάταγμα. Από την άλλη, οι θρασείς υπηρέτες των ανόσιων έργων, διψώντας για ανθρώπινο αίμα, λεηλατούσαν με μεγάλη αγριότητα όλους τους δρόμους της πόλη ξεστομίζοντας τις πιο απρεπείς λέξεις και κάνοντας τις πιο φριχτές πράξεις. Κατά συνέπεια, συλλαμβάνουν σαν κάποιο απροστάτευτο θήραμα αυτήν την αμνάδα⁸ μαζί με τον γιο που κουβαλάει στο στήθος της, και ενώ οι υπηρέτριες σκόρπισαν από τον φόβο των διωκτών και την αγριότητα και θεώρησαν πως είναι προτιμότερο να παρατηρούν όσα συνέβαιναν από κάποια σκοπιά παρά να πορευθούν με την κυρία τους και να πάρουν μέρος από κοινού στις δοκιμασίες. Κακώς, όμως, πιστεύω πως το σκέφτηκαν και με λανθασμένο τρόπο, αφού ο δούλος είναι μεν απαραίτητο απόκτημα, όχι όμως και αγαπητό. Μετά από αυτά, οι δήμιοι προσάγουν στο βήμα της δίκης την πανεύφημο (Ιουλίττα) τραβώντας την με δύναμη και προσβάλλοντάς την. Και στο εξής, εκείνος που έμοιαζε περισσότερο με ανήμερο θηρίο παρά με δικαστή κάθεται στην έδρα με μεγάλη επίδειξη προσπαθώντας να κρύψει κάτω από το δέρμα του προβάτου την θηριωδία του και με το πέπλο και το προσωπίο της πραότητας την αγριότητα του χαρακτήρα του. Και για να χρησιμοποιήσω κάτι μικρό από την κοσμική γραμματεία, ενώ εξωτερικά φερόταν όπως ο Ερμής με τη χρυσή ράβδο, ο ειρηνικός και πραότατος όπως λένε και αυτοί⁹, από μέσα έκρυβε τον Άρη, που ήταν ο όλεθρος των θνητών, και ενώ από τη μία παρουσιαζόταν και υποδυόταν με επιείκεια και αγάπη, από την άλλη διέκειτο εξ ολοκλήρου από απέχθεια και δυσμένεια αν και μέχρι τότε το έκρυβε.

⁸ Η παρομοίωση της Αγίας Ιουλίττας με *αμνάδα* σχετίζεται με τη συνολική αντιμετώπιση των γυναικών Μαρτύρων από τους συγγραφείς αγιολογικών έργων και τους υμνογράφους που πηγάζει από το μοτίβο του καλού ποιμένα (Κ.Δ., *Κατά Ιωάννην* 10.1-18). Στο απολυτικό των γυναικών Μαρτύρων διαβάζουμε: «*Ἡ ἀμνάς σου Ἰησοῦ, κράζει μεγάλη τῆ φωνῆ...*», ενώ και στο απολυτικό των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας βρίσκουμε την ίδια παρομοίωση: «*Ἡ λογική Χριστοῦ ἀμνάς, Ἰουλίττα, σὺν τριετῇ ἀμνῶ αὐτῆς τῶ Κηρύκῳ...*».

⁹ Ο Σισίνιος εννοεί αυτούς που επιδίδονταν στη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.

6. Άραγε αυτά είναι τα όσα, όπως υπαγορεύει ο θείος νόμος, εφάρμοζε και έκανε πράξη η θεοφόρος πριν από τη σύλληψη από τους δημίους, ενώ μετά την σύλληψη λύγισε; Ή αρχικά ήταν θεοσεβής και στη συνέχεια θρασύδειλη; Ή αρχικά κράτησε ανδροπρεπή και θαρραλέα στάση και μετά έδειξε κάποια υποχώρηση μπροστά στην αλήθεια από τον φόβο στη θέα των δημίων, των επικείμενων βασανιστηρίων και των δολερών υποσχέσεων του δικαστή; Όχι βέβαια. Αλλά εκείνος να τι λέει στη μάρτυρα με κολακευτική και ήρεμη φωνή: «Ποιά είναι η θέση σου, η πατρίδα σου και σε ποιόν θεό πιστεύεις¹⁰», θεωρώντας πως με αυτήν την εισαγωγή θα μαλακώσει την αντίστασή της. Εκείνη, όμως, με γενναίο φρόνημα και σταθερή γνώμη, ενισχύοντας την αδυναμία της φύσης, φώναξε δυνατά με ελευθεροστομία και διάθεση ψυχής πως έχει πάνω από όλους τον Χριστό, τον Υιό του Θεού. Και εκείνος δίχως να απεκδυθεί την πονηριά της κολακείας αλλά βάζοντας στο αγκίστρι της ασέβειας το πικρό δόλωμα με την κολακεία και τις δήθεν κατάλληλες παροτρύνσεις, προσπαθούσε να υπερισχύσει ενάντια στο γενναίο της φρόνημα και λέει πάλι: «Θαυμάζω, γυναίκα, τον σταθερό σου χαρακτήρα και την ομορφιά του προσώπου σου και δε θέλω να βγαίνουν από τα χείλη σου προσβλητικά λόγια για τους πιο σπουδαίους θεούς και βασιλιάδες, γιατί είναι φανερή φλυαρία και παράνοια αυτά που λες.

¹⁰ Οι ερωτήσεις για την κοινωνική θέση, την καταγωγή και τη θρησκεία του κατηγορουμένου συγκροτούν ένα πολύ συγκεκριμένο πλαίσιο ερωτήσεων, οι οποίες αποτελούν κοινό τόπο στα αγιολογικά κείμενα που περιγράφουν τέτοιου είδους δίκες. Ο δικαστής, ανάλογα με τις απαντήσεις που θα έπαιρνε, αποφάσιζε και τη στάση που θα κρατήσει, αφού στις περιπτώσεις της υψηλής κοινωνικής θέσης του κατηγορουμένου μπορούσε να τηρηθεί πιο μετριοπαθής στάση (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 73-74).

7. Δε γνωρίζεις ότι τον Χριστό για τον οποίο μίλησες τον συντρόφευσαν ο σταυρός, τα καρφιά, η λόγχη και ο οικτρός θάνατος και ότι εξευτελίστηκε και εμπαιχτήκε επειδή θεωρήθηκε απατεώνας για τον λαό των Ιουδαίων; Αδιαφόρησε και εσύ, λοιπόν, ως έξυπνη που είσαι και απομακρύνσου από έναν θεό που ανασκολοπίστηκε κατά αυτόν τον τρόπο. Απόδωσε σεβασμό και τιμή στους ανίκητους θεούς, οι οποίοι θα σε οδηγήσουν και θα σε εξυψώσουν σε απερίγραπτη και περίοπτη θέση δόξας και πλούτου, αν υπακούσεις στις δικές μας παροτρύνσεις: γιατί είμαστε πρόθυμοι να σου παρέχουμε χρήματα και χωράφια, όμορφα στολισμένους χιτώνες και περιδέραια, μικρά κοσμήματα του λαιμού, καλύμματα για το κεφάλι και σκουλαρίκια και ό,τι άλλο ταιριάζει στις γυναίκες¹¹. Μην αναβάλλεις, λοιπόν, μη θεωρήσεις ανώτερο και μη σκεφτείς τίποτα άλλο εκτός από αυτήν την αμόλυνη προσφορά θυσίας¹². Υπολόγισε και τις κακοπάθειες για όσους δεν υπακούν και δε θα μπορέσεις να ξεφύγεις από αυτές ακόμα και αν έχεις φτερά για να πετάξεις. Γιατί θα υποβληθείς στο βασανιστήριο της ποδοκάκης¹³ και σε φοβερές εξαρθρώσεις των μελών και θα «χορτάσεις» μέχρι αηδίας τα λύματα και πολλές άλλες ανεπιθύμητες δυσωδίες. Θα αντιμετωπίσεις άγρια θηρία¹⁴ και την αδηφάγο φωτιά και δε θα ξεφύγεις: κλωτσιές και βαριά περιλαίμια, πάσσαλοι και σκολοπισμοί, λουριά και ξυλοκόπημα θα σου επιβληθούν με τρόπο απάνθρωπο: τα ξίφη ακονίζονται, τα ραβδιά τροχίζονται, τα καζάνια παίρνουν θέση¹⁵ και γενικά θα αντιμετωπίσεις τα πιο αφόρητα βασανιστήρια, αν εναντιώνεσαι ακόμα στην απόφαση των αυτοκρατόρων σαν ανόητη».

¹¹ Η προσφορά πλούσιων δώρων, κυρίως στις γυναίκες, ήταν συνηθισμένη πρακτική, προκειμένου να επιτευχθεί η μεταστροφή τους (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 75).

¹² Η δοκιμασία της προσφοράς θυσίας σε κάποιον θεό εφαρμόζόταν καθ' όλη τη διάρκεια των διωγμών και στόχευε να απαλλάξει αυτούς που είχαν κατηγορηθεί άδικα ως Χριστιανοί (Croix, *Ο Χριστιανισμός και η Ρώμη*, σελ. 162-175). Να σημειωθεί πως η άρνηση της θυσίας περισσότερο στους θεούς και λιγότερο στον αυτοκράτορα ήταν που συνιστούσε «ποινικό» αδίκημα (Croix, *Ο.π.*, σελ. 38-41).

¹³ Επρόκειτο για όργανο βασανισμού, πάνω στο οποίο δένονταν και περισφίγγονταν τα πόδια ή και τα χέρια του θύματος, με αποτέλεσμα τις εξαρθρώσεις των οστών. Στην Αθήνα η ποδοκάκ(κ)η ήταν γνωστή και ως *ξύλον* (βλ. *Σταματάκος*, σελ. 803) – Πρβλ. Κουκουλές, *ΒΒΠ*, τ. Γ', σελ. 233-234.

¹⁴ Η ποινή της ρίψης των Χριστιανών στα θηρία ήταν μία διαδεδομένη πρακτική θανάτωσης, κυρίως στις μεγάλες πόλεις της αυτοκρατορίας όπου υπήρχε θέατρο ή οποιοσδήποτε άλλος μεγάλος χώρος, αφού συνήθως αυτά τα θεάματα ήταν δημόσια (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 80-110).

¹⁵ Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται τα βασανιστήρια που περιμένουν την Ιουλίττα θυμίζει τον αντίστοιχο για τα βασανιστήρια των επτά Μακκαβαίων αδελφών (Π.Δ., *Δ' Μακκαβαίων*, Η.13): «ὡς δὲ τροχούς τε καὶ ἀρθρέμβολα, στρεβλωτήριά τε καὶ τροχαντήρας καὶ καταπέλτας καὶ λέβητας, τήγανά τε καὶ δακτυλήθρας καὶ χεῖρας σιδηρᾶς καὶ σφήνας καὶ τὰ ζώπυρα τοῦ πυρός οἱ δορυφόροι προέθεσαν, ὑπολαβόν ὁ τύραννος ἔφη».

8. Έτσι μιλώντας, κάπως κολακευτικά και υποκριτικά, από τα λόγια που είπε με τρόπο εκφοβιστικό και επειδή φάνηκε πειστικός στο ακροατήριο ο τρόπος που μίλησε, ο δικαστής επαινήθηκε με εγκώμια, ως αυτός που είχε κερδίσει στη λεκτική αντιπαράθεση. Γιατί ήταν πανούργος και πονηρός, μηχανευόμενος με οποιονδήποτε τρόπο να εκμηδενίσει την μάρτυρα ως αδύναμη γυναίκα που ήταν και να την παγιδεύσει στη θηλιά της ασέβειας όποια και αν ήταν η απόφασή της. Παρατηρήστε, όμως, τη σύνεση της ευλογημένης: πάνω από όλα τα ψεύτικα λόγια, τις τυραννικές πράξεις και τις ρυπαρές υποσχέσεις έβαλε τον εαυτό της με σκέψη συνετή, βάδιζε στη βασιλική οδό της θεοσεβείας και δίχως φόβο κήρυττε τον λόγο Του και μιλούσε δημόσια με παρρησία για την πίστη του Χριστού στην οποία είχε γαλουχηθεί από τα σπάργανα. Γιατί σε όποιον δυναμώνει ο νους πηγάζει και ο λόγος ευθύς, σε όποιον ο λόγος είναι ευθύς σε αυτόν και ο βίος είναι θεοσεβής, όπου ο βίος είναι θεοσεβής εκεί υπάρχει και παροχή φωτισμού και όπου υπάρχει παροχή φωτισμού ο Θεός ακούγεται. «Για εμένα, δικαστά», λέει η αξιέπαινη, «έχε υπ' όψιν πως δεν έχω πιεί το ποτήρι του θανατηφόρου δηλητηρίου που έχεις αλείψει με το μέλι της κολακείας, προσπαθώντας με αυτό να μετριάσεις την ένταση της πίστης μου στον Χριστό, και ούτε ποτέ να το νομίσεις, γιατί γνωρίζω καλά τον αληθινό Θεό και Σωτήρα, που από όσα κάνει με αρμονία στη διακυβέρνηση του σύμπαντος και από όσα προσφέρει στον κάθε ένα για τη σωτηρία και από όσες πολλές ευεργεσίες ευχαριστήθηκα και εγώ η ίδια από Αυτόν. Πώς, λοιπόν, θα ξεχάσω και θα είμαι αχάριστη προς τον Θεό που με έχει ευεργετήσει τόσο γενναιόδωρα; Δε θα πέσουν στο κεφάλι μου τα κάρβουνα της φωτιάς; Δε θα μου αξίζουν χίλιοι κεραυνοί; Δε θα κατέβω ζωντανή στα βάθη του Άδη; Πώς λοιπόν θα με δεχθεί η γη και θα αντέξει εμένα την τόσο βλάσφημη, την τόσο αισχρή και αχάριστη! Γιατί φοβάμαι μήπως μου συμβούν παρόμοια όπως στον Δαθάν και στον Αβειρών¹⁶ και γίνω για τη ζωή μου μια ντροπιαστική τραγωδία. Και πώς και εσύ ο ίδιος περηφανεύεσαι τόσο απροκάλυπτα, ελπίζοντας πως με την κακεντρεχή σου γλώσσα και φλυαρία θα διαλύσεις και θα διαστρεβλώσεις την ανίκητη εξουσία του Χριστού μου και Βασιλιά!

¹⁶ Ο Δαθάν και ο Αβειρών, πρόσωπα της Παλαιάς Διαθήκης, μαζί με τον Κορέ που δεν αναφέρεται στο κείμενο, είχαν συγκεντρώσει έναν αριθμό οπαδών εναντίον του Μωυσή και του Ααρών, κατηγορώντας τους για την ταλαιπωρία των Ισραηλιτών μετά την Έξοδο. Αποτέλεσμα της στάσης τους ήταν η με θεϊκή παρέμβαση τιμωρία τους, με τη γη να ανοίγει κάτω από τα πόδια τους και να καταπίνει τις περιουσίες τους και τους ίδιους, οι οποίοι κατέβηκαν στον Άδη ζωντανοί, σύμφωνα με τα κείμενα της Π.Δ. (Αριθμοί, ΙΣΤ, ΚΣΤ.7-10, Δευτερονόμιο ΙΑ.5, Ψαλμοί ΡΕ [Ρ].17).

9. Μη ξεγελιέσαι άνθρωπε, και αν έχεις παντελή άγνοια των δυνάμεων του Χριστού, μάθε από εμάς. Αλλά είναι απίθανο με κάθε τρόπο το να μην έχεις ακούσει τα σχετικά με τον Χριστό, αφού όλος ο κόσμος έχει γεμίσει τόσο με τη γνώση για Αυτόν, όπως το πολύ νερό που σκεπάζει τη θάλασσα. Αν όμως μωπάζεις με τη θέλησή σου και εμποδίζεις το φως και σκοντάφτεις στην ακρογωνιαία πέτρα, αυτά είναι χαρακτηριστικά μεγάλης ανοησίας και φοβερής παράνοιας. Πώς και δεν φρίττεις και δεν παραλύεις με το να ονομάζεις συλλήβδην θεούς αυτούς τους τόσο σιχαμερούς, τους τόσο βέβηλους και αισχρούς, που τυχαίνει να είναι καταστρεπτικοί δαίμονες και να αποδίδεις χωρίς σκέψη σε αυτούς τον οφειλόμενο στον μοναδικό ζωντανό Θεό σεβασμό! Ή μήπως αγνοείς τα ανόσια και μεμπτά έργα τους; Μη νομίζεις, όμως, πως θα τα καλύψεις με ψεύτικα και ωραία λόγια. Γιατί όλοι ξέρουν καλά τις αισχρές πράξεις τους από τους ασήμαντους συγγραφείς και ποιητές σας, όπως και αυτοί οι ίδιοι που τις έχουν διαπράξει. Ο Χριστός, ο Κύριος και Δεσπότης των όλων, που ως Θεός κάθεται στον χερουβικό θρόνο, κατέβηκε αρνούμενος την υπόστασή Του και οικτίροντας το γένος των ανθρώπων και με την ευδοκία του Πατρός και του Αγίου Πνεύματος αφού οικοδόμησε ναό σάρκας γεννήθηκε από το πάναγνο αίμα της Θεοτόκου χωρίς τη συμβολή άνδρα και συναναστράφηκε με τους ανθρώπους και δέχθηκε για χάρη του εκπεσόντος ανθρώπου να υποστεί τον σταυρό και τα καρφιά, τις δικές μου απολαύσεις, αυτές ακριβώς που εσύ χλευάζεις και διαβάλλεις και να γευθεί τριήμερο θάνατο για τη σωτηρία όλων και πάλι να έρθει στη ζωή με τη δόξα του Παντοκράτορα και με αφθονία χαρισμάτων.

10. Πώς λοιπόν, άθλιε, αυθαδιάζεις κατά της σωτηρίας των πάντων, κοροϊδεύοντας και διασύροντας τα μυστήρια που έχουν τελεστεί από τον Χριστό με τέτοιο θεοπρεπή τρόπο και δεν μπορεί να τα προσεγγίσει ο λόγος; Αναλογιζόμενοι τα αίσχη της ασέβειάς σας, ενώ έπρεπε εξ αιτίας τους να κρυφτείτε και να κοκκινίσετε ολόκληροι από την ντροπή, δε διστάζετε όμως να τα αποδώσετε σε άλλους. Για αυτούς που κάνουν το κακό είναι αγαπημένη τακτική να αποδίδουν τις αισχροουργίες τους σε αυτούς που τις απεχθάνονται. Όμως σταμάτα τις ύβρεις προς τον Θεό, θεομάχε, και μη μιλάς άδικα εναντίον του Δημιουργού των πάντων, καταστροφέα του κόσμου. Μείνε μακριά από το να υπόσχεσαι τις απολαύσεις αυτής της ταλαίπωρης ζωής σε εμένα, που για χάρη του μεγάλου πόθου για τον Χριστό αποστράφηκα τα μεγάλα πλούτη και τη λαμπρή καταγωγή και τις άλλες χαρές του κόσμου. Γιατί θεωρώ πως πάνω από κάθε ευχάριστο απόκτημα, λαμπρή καταγωγή και σεβαστή πατρίδα είναι πιο γλυκό και αγαπητό να ονομάζεσαι Χριστιανός. Μάθε πως δε θα με φέρεις κοντά στα βέβηλα είδωλά σου, γιατί οι θεοί των ειδωλολατρών είναι δαίμονες, όπως λέει ο προφήτης¹⁷, και οι θεοί που δεν έφτιαξαν τον Ουρανό και τη Γη ας χαθούν όπως και αυτοί που υπερηφανεύονται για τα είδωλα και τα γλυπτά. Γιατί η Γραφή λέει να προσκυνήσεις τον Κύριο τον Θεό σου και μόνον Αυτόν να λατρεύσεις».

¹⁷ Αναφορά από τους Ψαλμούς (95 [96].5 του προφήτη Δαβίδ. Παρόμοιες αναφορές σε ειδωλολατρικά έθνη που θυσιάζουν σε θεούς ακάθαρτους (δαίμονια) υπάρχουν και σε άλλα βιβλία της Π.Δ. (Δευτερονόμιο ΛΒ.17, Βαρούχ Δ.7).

11. Αφού απάντησε αυτά στον δικαστή η πανεύφημος χωρίς φόβο και με θάρρος, εξεπλάγησαν όλοι με την ομιλία και την παρρησία της, όπως είναι λογικό, (γιατί τί είναι πιο θεοσεβές και περισσότερο άξιο θαυμασμού από αυτό), ο θυμός όμως του τυράννου δε φαινόταν ότι μπορούσε να συγκρατηθεί, αλλά πιεζόμενος σαν να έχει κυριευθεί από την ύβρη και την παραφροσύνη των δαιμόνων ως τιποτένιος και ενώ έβραζε το αίμα της καρδιάς του και βρυχιόταν σα λιοντάρι, έβγαλε αμέσως από πάνω του το προσωπίο και το κάλυμμα της επιείκειας. Και από το σημείο εκείνο φαινόταν ασυγκράτητος στη μανία και πιο γρήγορα από ό,τι χρειάζεται για να το πει, διέταξε αρχικά να της πάρουν το χαριτωμένο παιδί της. Αυτό δεν καταλάβαινε τίποτα από αυτά που γίνονταν στη μητέρα. Και έπειτα λέει: «Επειδή έχει λυσοάξει κατά της σωτηρίας της, αφού μαστιγώσετε χωρίς έλεος τη σάρκα της και σπάσετε τα κόκαλα της θρασύτατης και φλύαρης, σκορπίστε τα στον αέρα, για να φοβηθεί από αυτό και να μάθει να μην εμπαιζει ξεδιάντροπα και με θράσος τις αυτοκρατορικές αποφάσεις¹⁸». Αυτός είπε αυτά και οι δήμιοι τί έκαναν; Ορμώντας με μανία άρπαξαν τον μάρτυρα από την αγκαλιά της μητέρας του και τον έφεραν στα χέρια του τυράννου. Εκείνος κοιτούσε επίμονα την μητέρα σαν το τρυφερό μοσχάρι που το χωρίζουν από τη μάνα του και ενώ έκλαιγε πολύ δεν μαλάκωνε τη σκληρή γνώμη του δικαστή. Γιατί, πράγματι, η ψυχή του είχε πέσει στο βάραθρο των δαιμόνων και καθοδηγείται από αυτούς χωρίς να έχει από τη φύση της οίκτο και όρια. Στη συνέχεια, επιτέθηκαν σαν αγριογούρουνα και στη μάρτυρα και πλήγωσαν το σώμα της περισσότερο με τα δόντια παρά με τα χέρια, ή για να πούμε την αλήθεια και με τα χέρια και με τα δόντια. Τι πιο φοβερό από τη λυσσασμένη ψυχή! Έτσι, αφού πρώτα την γύμνωσαν, κατακρεούρησαν χωρίς δισταγμό την πιο γενναία και ακατάβλητη από όλες, μέχρι που ο χώρος μπροστά από το βήμα γέμισε αίμα και σάρκα.

¹⁸ Η μαστίγωση και η συντριβή των οστών ήταν συνηθισμένες ποινές που επιβάλλονταν (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 80-110). Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο δικαστής δεν αρκέστηκε σε αυτές τις δύο.

12. Αυτά, αν και είναι φριχτά, ανυπόφορα και ικανά να γεμίσουν με φόβο την ψυχή, η αξιοθαύμαστη (Ιουλίττα) δεν τα υπέμεινε γυναικοπρεπώς και χωρίς ανδρεία, γιατί βρισκόταν σε τέτοια ψυχική κατάσταση και φαινόταν σαν να υποφέρει κάποιος άλλος. Και τί γίνεται λοιπόν; Ενώ γίνονταν αυτά, ο εξαγριωμένος εκείνος που τα διέπραξε παρουσιάζεται να κρατά στη μιαρή αγκαλιά του τον καλλίνικο (Κήρυκο) και με ύπουλο τρόπο σκούπιζε στον χιτώνα τα δάκρυα που έτρεχαν και τον φιλούσε σαν πατέρας, αυτός που ήταν πιο άγριος από τα θηρία, προσπαθώντας και δοκιμάζοντας ποικιλοτρόπως με τα φιλιά του γιου να ξεγελάσει γρήγορα και την μητέρα. Όμως ο γενναίος (υιός) έδειξε και ο ίδιος την παρρησία και την πίστη της μητέρας· έδειξε με ποιούς μελίρρυτους και θείους λόγους γαλουχήθηκε αντί για το γάλα, γιατί με τα νύχια έγδαρε το πρόσωπο του παράφρονα δικαστή κλωτσώντας τα πλευρά του και ενώ τινάζόταν πάνω του τον έσπρωχνε στα πλευρά και έδιωχνε μακριά από το στόμα τα βρώμικα φιλιά, επιθυμώντας μόνο τον Χριστό και τη μητέρα του. Επειδή ο μανιακός δικαστής δεν κατανόησε τη σταθερή και ακατάβλητη πίστη του παιδιού στον Χριστό βλέποντας αυτά, ενώ δηλαδή βρισκόταν στην νεανική ηλικία τολμούσε να πράττει τα των ενηλίκων και κινούνταν με μιμητικό λόγο με την παρακίνηση του Αγίου Πνεύματος, είπε με θάρρος, σαν από θαύμα, τον χριστώνυμο λόγο που φώναζε δυνατά η μητέρα στα βασανιστήρια: «είμαι Χριστιανός». Τί σκέφτεται και τί κάνει ο αφιλόδοτος; Βλέποντας έως τώρα το νήπιο να λέει και να κάνει τέτοια, επειδή όλοι εξεπλάγησαν και έμειναν με το στόμα ανοιχτό με αυτό που είπε ο Μάρτυρας με μια γλώσσα που ενώ ψελλίζει ταυτόχρονα δοξάζει τον Χριστό, ακριβώς όπως και τότε στη Σιών όταν (ο Ιησούς) έμπαινε σε αυτήν καθισμένος σε ένα πουλάρι και τον προϋπαντούσαν παιδιά που έφτιαχναν επαίνους, πετά απότομα από τα χέρια του στο έδαφος, μπροστά στο βήμα, τον μάρτυρα του Χριστού, σαν να ήταν κάτι μισητό και ανεπιθύμητο.

13. Και λόγω του ύψους του βήματος, της δύναμης με την οποία τον πέταξε και του κοφτερού σκαλοπατιού, τσακίστηκε το κεφάλι του και αμέσως έτρεξε το υγρό του εγκεφάλου σαν νερό. Και τη στιγμή εκείνη ο καλλίνικος (Κήρυκος) παρέδωσε το πνεύμα στα χέρια του Κτίστη, αφού λένε πως οι ψυχές βρίσκονται στο χέρι του Θεού και δεν της ακουμπά κανένα βάσανο· στα μάτια των αφρόνων φάνηκε πως πέθαναν και ο θάνατός τους λογίσθηκε ως δυστυχία και η αναχώρησή τους από τη ζωή ως καταστροφή, αυτοί όμως βρίσκονται σε ειρήνη¹⁹. Αυτός έτσι έζησε και έτσι έφυγε προς τον Θεό, χαρίζοντας στους κατοπινούς τον ευγενή αγώνα. «Εσύ όμως αλαζόνα», θα έλεγα στον τύραννο, «για ποιο λόγο σκέφτηκες και εκτέλεσες αυτό το βάρβαρο και απάνθρωπο τόλμημα; Πώς δε λυπήθηκες, πώς δεν ένιωσες οίκτο για το τόσο όμορφο και χαριτωμένο παιδί και το εκσφενδόνισες σαν πέτρα στα σκαλιά, σαν από κάποια μηχανή που ρίχνει πέτρες ή σαν κάτι άλλο άψυχο;». Και αν ποτέ κάποιος το σκεφτεί αυτό, θα δει αυτόν να τον ρίχνει και τον θριαμβευτή (μάρτυρα) να πέφτει με ορμή στις πλάκες και δε θα αφήσει την ιστορία χωρίς δάκρυα.

¹⁹ Π.Δ., *Σοφία Σολομώντος* Γ.1-3.

14. Επειδή η ευσεβής είδε το παιδί της να πετάει ψηλά προς τον Θεό και αφού ακόμη κανένα εμπόδιο δεν καθυστέρουσε την πορεία της προς τη σωτηρία, φώναξε θριαμβευτικά και με ευγνωμοσύνη στον Κριτή των αγώνων χωρίς να λυγίσει, αν και την κατακρεουργούσαν τα μαστίγια, λέγοντας: «Απολαμβάνω μεγάλη χαρά, Δέσποτα, αφού με έκανες να είμαι γεμάτη από ανείπωτη αγαλλίαση, επειδή αξίωσες τον ανάξιο υιό μου να πετάξει και να αναπαυθεί κοντά Σου πριν το δικό μου τέλος, όπως ποθούσα, και βράβευσες με το στεφάνι τον υιό πριν από τη μητέρα. Έμεινε ακόμα, Δέσποτα, να πάρεις και εμένα, να συναντήσω το αγαπημένο παιδί και να απολαύσουμε και οι δύο τις ίδιες τιμές και τα δώρα Σου». Αφού έγιναν και ολοκληρώθηκαν αυτά, επειδή ο ανόητος είδε πως ο αθλοφόρος (Κήρυκος) είχε ήδη ξεψυχήσει και η πανεύφημος (Ιουλίττα) χαιρόταν με τον θάνατό της, κοροϊδεύοντας και απορώντας για το τι να κάνει από τις αθλιότητες (γιατί τίποτα δεν ερεθίζει τόσο αυτόν που χτυπάει όσο η προθυμία αυτού που υποφέρει) διέταξε να πετάξουν το «μαργαριταρένιο» σώμα του μάρτυρα σε μέρος ακάθαρτο και να μη τύχει καμίας τελετής, ενώ την μάρτυρα, επειδή του αντιπαρατέθηκε στα λόγια και στα τεχνάσματά του, να την κρεμάσουν από τα πόδια σε ένα ξύλο, και με τα νύχια να την κατασπαράζουν αλύπητα μέχρι το κεφάλι καθώς θα κρέμεται ανάποδα η θαυμαστή αμνάδα σαν σε σφαγείο και επίσης αυτοί που την ξεσκίζουν με οργή να σκορπίζουν παντού τις σάρκες της σαν το μαλλί από τα σιδερένια νύχια²⁰.

²⁰ Το κρέμασμα σε ξύλο ήταν μία ακόμα πρακτική βασανισμού για τους καταδικασμένους Χριστιανούς (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 80-110).

15. Εκτός από αυτά, (διέταξε) να την κάψουν χύνοντας πάνω της πίσσα που κοχλάζει, από τα πόδια σε όλο το σώμα²¹, και μάλιστα δύο φορές ο άθλιος, ή καλύτερα πολλές φορές, προκαλώντας στην αξιέπαινη (Ιουλίττα) την οδύνη. Τι είναι πιο αφόρητο ή βαρύτερο από αυτό για ένα τόσο τρυφερό γυναικείο σώμα; Τα νύχια είναι από μόνα τους ικανά να κατακρεουργήσουν και να παραμορφώσουν το σώμα και αυτό το γνωρίζουν καλά όσοι γεύτηκαν την εμπειρία του βασανισμού, γιατί καθιστούν τον πόνο ανυπόφορο μέχρι αυτός να περάσει σχεδόν στο μεδούλι. Κατά τον ίδιο τρόπο, τί θα αποδειχθεί πιο ολέθριο από την πίσσα που κοχλάζει και φλογίζει και που χύνεται πάνω στις φοβερές εκείνες οδύνες των φριχτών νυχιών; Επιπλέον, οι δήμιοι που στέκονταν εκεί γύρω απηύθυναν προσηνείς λόγους, ώστε με τη θυσία των βδελυρών θεών να εξευμενίσει τον δικαστή και να λυπηθεί το σώμα της. «Πολύ γρήγορα», είπαν, «θα λυτρωθείς και θα ηρεμήσεις από τους πόνους. Πες μας για να προτείνουμε κάτι πιο ήπιο. Δε φοβήθηκες τον απάνθρωπο θάνατο του παιδιού σου; Δε ζαλίζεσαι από το σύννεφο των βασανιστηρίων; Κράτα τον εαυτό σου μακριά από αυτήν τη συμπεριφορά, αν έχεις τα λογικά σου και δεν έχεις τρελαθεί εντελώς».

²¹ Η πυρακτωμένη πίσσα, η ασφαλτος, το θειάφι και το μολύβι, είτε χύνονταν πάνω στους Χριστιανούς είτε τοποθετούσαν τους ίδιους μέσα σε καζάνι όπου έβραζαν αυτά τα υλικά (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 80-110).

16. Αλλά έχοντας πει αυτά εκείνοι οι πανάθλιοι, προσέξτε τι ακλόνητη και κατάλληλη απάντηση έδωσε αυτή η γενναία σε αυτούς που την προκαλούσαν στην ασέβεια, που δε μπορούσε ούτε να ανασάνει από τα αδιάκοπα βασανιστήρια. Σήκωσε ψηλά το κεφάλι από τη φοβερή κρεμάλα και παραδόξως έδειχνε το φρόνημα ανώτερο από τους σφοδρούς πόνους και είπε: «Μη συμβεί σε εμένα Χριστέ, Βασιλιά και Νυμφίε, να εγκαταλείψω Εσένα, τον προαιώνιο Θεό, και να καταφύγω στα πρόσκαιρα και αναίσθητα είδωλα. Γιατί οφείλω να απονέμω τιμή και σεβασμό σε Εσένα, τον μονογενή Λόγο και στον άναρχο Πατέρα που σε γέννησε κατά τρόπο άρρητο και στο Πνεύμα που κατασκεύασε τα πάντα, στην ενιαία και αδιαίρετη Τριάδα. Φύγετε από κοντά μου εσείς οι εργάτες της ασέβειας που προτείνετε και συμβουλεύετε πικρά και ολέθρια. Το να θέσω τον εαυτό μου δίπλα σε αυτόν που γεννήθηκε από τα δικά μου σπλάγχνα για την ομολογία του Χριστού, του Θεού μου και Σωτήρα, δεν το θεωρώ μικρό κέρδος». Αφού είδε και άκουσε αυτά εκείνος ο ύπουλος που έμοιαζε περισσότερο με Τιτάνα παρά με δικαστή και αφού κατάλαβε ότι επιδιώκει ανέφικτα πράγματα, όπως το να διαχωρίσει τη φωτιά και να σπάσει το διαμάντι, αμέσως μετά από εκείνη τη μεγάλη και ανυπόφορη καταγίδα των βασανιστηρίων, καταδικάζει την αθλοφόρο σε αποκεφαλισμό²². Προσθέτοντας αυτό ως αποκορύφωμα, αφού δεν το φανταζόταν, στις πολλές και ποικίλες τιμωρίες, έδωσε διαταγή να μην της γίνει ταφή όπως συνηθιζόταν²³, αλλά καλύτερα να πετάξουν το σώμα της και αυτό σαν κάτι το ανεπιθύμητο πιστεύοντας πως θα γίνει τροφή για τα σκυλιά.

²² Ο αποκεφαλισμός ήταν η πιο συνηθισμένη ποινή που επιβαλλόταν (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 80-110).

²³ Η απόφαση για μη ταφή των Μαρτύρων απέρρευε από τον τρόπο θανάτωσής τους, στην προκειμένη περίπτωση από τον αποκεφαλισμό (βλ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*, σελ. 125).

17. Όμως διαψεύσθηκαν οι ελπίδες του πονηρού, γιατί ο Κύριος γνωρίζει καλά να σκορπίζει εύκολα τις επιθυμίες των ασεβών. Όπως αποφάσισε, λοιπόν, εκείνος, έτσι και έγινε και ναι μεν εκπληρώθηκαν οι διαταγές του, όχι όμως με αίσιο τέλος. Ο Θεός που ανταποδίδει την τιμή σε όσους Τον δοξάζουν, μετά τον θάνατό τους δεν άφησε να γίνει η παραμικρή ασέβεια στα θαυμαστά σώματα των μαρτύρων, αλλά δέχθηκε τότε με την αυγή της ημέρας να φυλαχθούν αλώβητα σε κάποια τρώγλη στην Ταρσό και μετά από λίγο καιρό να αποκαλυφθούν από μία εκ των υπηρετριών της στον Κωνσταντίνο τον πρώτο αυτοκράτορα της ευσέβειας, και η οποία ακριβώς την εποχή εκείνη τα έκρυψε και τα αποκάλυψε αργότερα, όπως γνωρίζουμε. Ποιός επομένως, για να μην μακρηγορώ, θα εξιστορούσε την ευφροσύνη του ευσεβούς και ισαποστόλου αυτοκράτορα και των πιστών για την εύρεση των μαρτυρικών λειψάνων; Ποιος θα ανήγγειλε την αγαλλίαση, ποιός την ευχαρίστηση και ποιός θα αριθμούσε ακριβώς το πλήθος εκείνης της λαμπαδηφορίας ή τις αναρίθμητες ευωδίες; Ποιός από όσους έχουν συγκεντρωθεί δεν ευτύχησε να αποκτήσει το αγαθό που επιθυμούσε, ή ποιός δε θα συμμετείχε στη θεόπνευστη αγαλλίαση; Οι φίλοι των μαρτύρων παίρνοντας ο καθένας από εκεί την κατάλληλη φροντίδα και μοιράζοντας μεταξύ τους τα μαρτυρικά λείψανα για την επαγρύπνηση της σωτηρίας, γιόρταζαν κάθε χρόνο με λαμπρότητα και τιμή. Αυτές είναι οι ανδρείες πράξεις των παμμακάριστων, αυτά είναι τα κατορθώματα των μακαρίων, αυτά είναι τα καρυκεύματα των υπέροχων εστιατόρων.

18. Έτσι και αυτοί οι πολυνίκεις και γενναίοι στρατιώτες του Χριστού, έχοντας τερματίσει στο στάδιο αγωνίσθηκαν και νίκησαν²⁴ και με τα ωραία πόδια τους καταπάτησαν τον αντίπαλο και προσέφεραν ως σύμβολο της ολοκληρωτικής του ήττας τη μελανή του απόφαση. Με αυτόν τον τρόπο και οι Άγγελοι χαρούμενοι αποθέτουν τις πάναγνες ψυχές των μαρτύρων στα χέρια του Θεού και το άθροισμα των Μαρτύρων και το πλήθος των Πατριαρχών και η χορεία των Δικαίων δέχθηκαν με αγαλλίαση τους συγχορευτές και συναθλητές τους. Η γενναία μάρτυρας δεν ήρθε δεύτερη στα βραβεία στο σκάμμα και στην πάλη, ακόμα και όταν δεν είχε φθάσει ο καιρός των αγώνων, αλλά μιμούμενη και αντιγράφοντας κατά τρόπο τέλει σαν από κάποιο υπόδειγμα την παρησία τους, την πίστη, την προθυμία, την υπομονή και την επιμονή τους τελειοποίησε το άριστο πρότυπο της αρετής. Και φορώντας το στεφάνι των κατορθωμάτων προχώρησε προς τον Νυμφίο και ως άριστη αξιώθηκε των εγκωμίων του σοφού. Είναι άριστη, όπως αναφέρεται²⁵, αυτή που βρίσκεται δίπλα μου και δεν υπάρχει ψεγάδι πάνω της. Γιατί πολλές κοπέλες απέκτησαν δύναμη και πλούτο, δηλώνοντάς το αυτό, νομίζω, από παλιά για την κάθε μία από τις αξιοθαύμαστες γυναίκες, εσύ όμως βρίσκεσαι πάνω από όλες και τις έχεις υπερβεί. Οι ψεύτικες φιλαρέσκεις και η γυναικεία ματαιότητα της ομορφιάς δεν υπάρχουν σε εσένα²⁶.

²⁴ Και σε αυτό το σημείο του εγκωμίου οι Μάρτυρες παραλληλίζονται με τους δρομείς αθλητές του στίβου. Όπως εκείνοι διανύουν τον δρόμο του αγωνίσματος και τερματίζουν νικητές, επιβραβεύονται με τις αρμόζουσες τιμές, κατά τον ίδιο τρόπο και οι Μάρτυρες έχοντας διανύσει τον δρόμο του μαρτυρίου, στο τέλος βγαίνουν νικητές ομολογώντας την πίστη τους στον Χριστό και δέχονται από Εκείνον τα επουράνια δώρα (βλ. σελ. 57, σημ. 7).

²⁵ Π.Δ., *Άσμα Ασμάτων* Δ.7.

²⁶ Π.Δ., *Παροιμίες Σολομώντος* ΛΑ.29-30.

19. Αν και το γνωρίζουμε για την Θεοτόκο, ότι συνέλαβε και γέννησε τον Θεό κατά τρόπο αγνό και αμόλυντο, γιατί όπως αναφέρεται²⁷ δεν υπάρχει τίποτα ρυπαρό όπου είναι ο Θεός και μέσω του Οποίου η σωτηρία Του, αλλά θα μπορούσε λογικά και για την μάρτυρα του Χριστού να ειπωθεί, ότι Αυτόν που Εκείνη γέννησε, αυτή Τον κήρυξε. Βρήκες, λοιπόν, Αυτόν που ποθούσες, πίσω από τον Οποίον έσπευσες να τρέξεις, παίρνοντας μύρο από τα μάτια Του. Πού ησυχάζεις, πού ξεκουράζεσαι υμνώντας με λαχτάρα τον Νυμφίο! Εμείς που καλούμαστε Χριστιανοί, οφείλουμε να τους μιμούμαστε, εμείς το άγιο έθνος, ο περιούσιος και εξαίρετος λαός, αν βέβαια επιθυμούμε τα ίδια βραβεία και στεφάνους. Αλλά εσύ, το πιο πάντερπνο και ευχάριστο ζευγάρι των μαρτύρων, οι προασπιστές και οι σύντροφοι των πιστών, οι παντοδύναμοι στρατιώτες και μάρτυρες του Χριστού, απομακρύνετε και ρίξτε στη λάσπη του βυθού και στην παγίδα του Άδη την αλαζονεία των άθεων Σκυθών²⁸ και των βδελυρών απογόνων της Άγαρ²⁹ που στρέφεται κατά της ποιμένης του Χριστού. Διαφυλάξτε σταθερή την ειρηνική ευστάθεια για την Εκκλησία και για το πλήρωμα του Θεού, για όσους ταλαιπωρούνται από αρρώστιες, όσους πιέζονται από συμφορές και όσους βασανίζονται από ποικίλες θλίψεις. Για αυτούς που προστρέχουν με πίστη στη θαυματουργή λειψανοθήκη σας γίνετε προσηγείς θεραπευτές, στέρεοι βοηθοί και δυνατοί προστάτες, έχοντα πάρει τη δύναμη από τον Θεό.

²⁷ Πρόκειται για φράση, την οποία ο συγγραφέας δανείζεται από τον 40^ο λόγο του Αγίου Γρηγορίου του Ναζιανζηνού για το Άγιο Βάπτισμα.

²⁸ Οι Σκύθες ανήκαν στους λαούς του βόρειου συνόρου, που σε κάποιες πηγές αναφέρονται μαζί με τους Πατζινάκες ή τους Κομάνους, σε άλλες ταυτίζονται με ένα από τα δύο φύλα, ενώ σε πρωτοβυζαντινές πηγές με τον όρο «Σκύθαι» χαρακτηρίζονται οι Βούλγαροι και οι Ούννοι. Για την περίοδο που γράφεται το εγκώμιο και με βάση το περιεχόμενό του και τα συμφραζόμενα φαίνεται πως αναφέρεται σε μη χριστιανικό λαό της Βαλκανικής ή της ΒΑ Ευρώπης (περιοχή της Κριμαίας), με τους Βουλγάρους να συγκεντρώνουν αρκετές πιθανότητες, αφού την περίοδο της πατριαρχίας του Σισινίου Β΄ εκδηλώθηκε εισβολή τους στον ελλαδικό χώρο (997). Είναι κάπως πιο δύσκολο να αναφέρεται στον λαό των Ρως, διότι ο εκχριστιανισμός τους είχε ξεκινήσει ήδη μία δεκαετία νωρίτερα. (βλ. Σαββίδης, *Οι Βυζαντινοί στους λαούς του ανατολικού και βαλκανικού κόσμου*, σελ. 125-155). Αν ισχύει η πρώτη άποψη, τότε μπορούμε να οριοθετήσουμε χρονολογικά και τη σύνθεση του παρόντος εγκωμίου.

²⁹ Η Άγαρ ήταν η Αιγύπτια δούλη με την οποία ο Αβραάμ απέκτησε έναν γιο, τον Ισμαήλ, κατόπιν παρότρυνσης της συζύγου του Σάρας, η οποία δε μπορούσε να τεκνοποιήσει (Π.Δ., *Γένεσις* ΙΣΤ.1-16). Από την Άγαρ και τον Ισμαήλ προήλθαν οι φυλές εκείνες (Π.Δ., *Γένεσις* ΚΕ.12-18) που με το πέρασμα των χρόνων ασπάστηκαν το Ισλάμ και δημιούργησαν παρακλάδια του και οι οποίες πήραν το όνομά τους από αυτά τα δύο βιβλικά πρόσωπα ως Αγαρηνοί και Ισμαηλίτες (σίτες Μουσουλμάνοι). Ως Αγαρηνοί στο Βυζάντιο εννοούνταν οι Άραβες και στο κείμενο το όνομα χρησιμοποιείται για να τονιστεί η θρησκευτική διαφορά μεταξύ των Χριστιανών και των Μουσουλμάνων της Ανατολής, καθώς λίγο πριν γίνεται αναφορά στους Σκύθες, εννοώντας τους μη Χριστιανούς του Βορρά.

20. Για αυτούς που κάθε χρόνο γιορτάζουν με χαρά τη δοκιμασία σας και τη σωτηρία της ψυχής σας, φροντίστε για την άνεση της ζωής τους και την υγεία του σώματός τους, για αυτόν που με πίστη και πόθο συνέθεσε το εγκώμιό σας κάνετε ευμενή την Τριάδα και μαζί με εσάς τις θείες απολαύσεις και για να μη μακρηγορώ, αν είναι εφικτό, ως φιλόανθρωποι αξιώστε και αναδείξτε πως όλοι εκπληρώνουμε τις σωτήριες εντολές του Θεού, ώστε να ολοκληρώσουμε τέλειοι και απρόσκοπτοι το υπόλοιπο της ζωής μας και να απολαύσουμε τη Βασιλεία των Ουρανών στο όνομα του Ιησού Χριστού του Κυρίου μας, μαζί με τον Άναρχο Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα το συνδοξαζόμενο και προσκυνούμενο, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η μνήμη των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας στην Ελλάδα

Σήμερα στην Ελλάδα, ο βίος και το μαρτύριο των δύο Αγίων δεν είναι ευρέως διαδεδομένα και οι Ναοί οι οποίοι είναι αφιερωμένοι στη μνήμη τους είναι πραγματικά ελάχιστοι. Ενδεικτικό αυτού είναι και το μοναδικό μοναστήρι που τους έχει αφιερωθεί, στο Σιδηρόκαστρο Σερρών, συγκρότημα που οικοδομήθηκε μόλις το 1968. Στη Μακεδονία βρίσκονται ακόμη δύο Ναοί στη μνήμη τους: η εκκλησία των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας (14^{ος} αι.) που βρίσκεται στο κέντρο της πόλης της Βέροιας, φαίνεται πως υπήρξε καθολικό Μονής, η οποία με την πάροδο του χρόνου εγκαταλείφθηκε και ο ναός κατέστη ενοριακός, ενώ μεταβυζαντινό κτίσμα αποτελεί το εξωκκλήσιο των Αγίων που υπάγεται στη σταυροπηγιακή Μονή της Αγίας Μεγαλομάρτυρας Αναστασίας της Φαρμακολύτριάς στα Βασιλικά Θεσσαλονίκης.

3. Αποψη του τέμπλου του Ναού της Βέροιας, όπου στα δεξιά του εικονίζονται σε τοιχογραφία οι δύο Άγιοι.

Αρκετά μεταγενέστερους Ναούς βρίσκουμε στη Στυλίδα Φθιώτιδας, στα Αμπελάκια της Λάρισας και στην Καλλιμασιά της Χίου, όπου κάθε χρόνο την ημέρα της εορτής τους τελείται πανηγυρική Θεία Λειτουργία.

Μεγαλύτερη διάδοση γνώρισε η φήμη τους στα νησιά του Αιγαίου και ιδιαίτερα στην Ικαρία, όπου εκτός από την ύπαρξη εκκλησίας αφιερωμένης στον τριετή Μάρτυρα, η πρωτεύουσα του νησιού φέρει το όνομά του. Το όνομα του Αγίου Κηρύκου φέρει και ένα χωριό της Ζακύνθου, το οποίο στους ντόπιους είναι πιο γνωστό ως Αγκερυκός, από τη συνένωση των δύο λέξεων. Τέλος, τμήματα των λειψάνων των δύο Αγίων φυλάσσονται σε αρκετές από τις Μονές του Αγίου Όρους (Μεγίστης Λαύρας, Διονυσίου, Δοχειαρίου, Γρηγορίου, Παντοκράτορος, Ξενοφώντος, Σιμωνόπετρας), όπως και σε εκκλησίες και σε Μοναστήρια ανά την ελληνική επικράτεια, μεταξύ των οποίων και ο Άγιος Νικόλαος Κοπάνων Ιωαννίνων, όπου φυλάσσεται τεμάχιο του ιερού λειψάνου του Αγίου Κηρύκου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Κείμενα-Πηγές

Anonymi, *Μαρτύριον τῶν Αγίων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ιουλίπτης*: ed. V. V. Latysev, *Menologii anonymi byzantini saeculi X quae supresunt*, I-II, Petropoli 1911-1912 [επανέκδ. Leipzig 1970]

Ανωνύμου, *ΒΕ: Α. Αλεξάκης, Γάμοι, κηδεῖες καὶ αὐτοκρατορικὲς μεταμέλειες-Ὁ βίος τοῦ Πατριάρχου Εὐθυμίου ὑπὸ ἀνωνύμου μοναχοῦ*, εκδ. Κανάκη, Αθήνα 2006

Ανωνύμου, *Σύνοψις Χρονική: Κ. Σάθας, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη ἢ Συλλογὴ Ἀνεκδότων Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας*, τ. Ζ', Βενετία 1894

Basilii Porphyrogenitus, *Menologium Graecorum*: PG 117, 541

Basilii Seleuciensis, *De vita et miraculis sanctae Theclae libri ii*: ed. G. Dagron, *Vie et miracles de sainte Thecle: Texte grec, traduction et commentaire*, Brussels 1978

Eusebius, *De Martyribus Palaestinae*, PG 20, 1457-1519

Eusebius, *Comentaria in Psalmos*: PG 23

Georgii Monachi, *Chronicon*: ed. C. de Boor, *Georgii Monachi Chronicon*, v. II, Lipsiae 1904

Gregorius Nazianzenus, *In laudem Athanasii (Oratio 21)*: PG 35, 1081-1128

Gregorius Nazianzenus, *In sanctum baptismum (Oratio 40)*: PG 36, 359-426

Gregorius Nyssenus, *De oratione dominica orationes v*: ed. F. Oehler, *Gregor's Bischof's von Nyssa Abhandlung von der Erschaffung des Menschen und fünf Reden auf das Gebet*, Leipzig 1859

Gregorius Nyssenus, *De deitate filii et spiritus sancti*: PG 46, 554-576

Homerus, *Ilias*: ed. T. W. Allen, *Homeri Opera*, t. I-II, Oxford University Press, 1902-1908

- Homerus, *Odyssea*: ed. T. W. Allen, *Homeri Opera*, t. III-IV, Oxford University Press, 1916-1917
- Joannes Chrysostomus, *In epistulam i ad Corinthios*: PG 61, 9-382
- Joannes Chrysostomus, *In Sanctum Julianum martyrem*: PG 50, 665-676
- Joannes Damascenus, *Laudatio sanctae Barbarae*: PG 96, 781-814
- Joannes Geometrae, *Carmina Varia Argumenti Sacri vel Historici*: PG 106, 901-1002
- Joannes Scylitzes, *Synopsis Historiarum*: ed. H. Thurn, [CFHB, Series Berolinensis, v. V], Berlin 1973
- Joannes Zonaras, *Epitomae Historiarum*: ed. M. Pinder, Th. Büttner-Wobst, t. III, [CSHB], Bonn 1897
- Menander Rhetor: *Διαίρεσις τῶν ἐπιδεικτικῶν*: ed. D. A. Russel - N. G. Wilson, Oxford 1981
- Martyrium Sanctorum*: ed. A. Lipomanus, *Sanctorum priscorum patrum vitae*, v. VI, Romae 1558
- Origenes, *Fragmenta in Psalmos*: ed J. B. Pitra, *Analecta Sacra Spicilegio Solesmensi Parata*, t. III, Venice 1883
- Πατριάρχης Σισίννιος, *Τόμος περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δύο ἀδελφούς ἑξαδέλφας δύο: Γ. Ράλλης – Μ. Ποτλής, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων πατέρων*, τ. Ε', Αθήνα 1855
- Sisinnius, *Acta apparitiones in Chonis Sisinnio attributa cum interpretatione Possini et Annonatis nostris*: AASS, Septembris VIII, Antwerpen 1762, σσ. 41-47
- Symeon Metaphrastes, *Martyrium SS. et Magnorum martyrum Quirici et Julittae*: ed. L. Surius, *Vitae Sanctorum sive res gestae Martyrum, Confessorum, atque Sanctarum Virginum*, Brescia 1601
- Symeon Metaphrastes, *Martyrium SS. Quirici et Julittae*: ed. L. Surius, *Historiae Seu Vitae Sanctorum*, Torino, 1877

Theodorus Episcopus, *De passione SS. Quirici et Julitta*: AASS Junii III, Venice 1763, σσ. 23-28

Theodori Episcopi, *Epistola - Martyrium Sanctorum Cyrici et Julittae matris ejus*, AnBoll, t. I, Bruxelles 1882, σσ. 201-207

Theodorus Iconiensis Episcopus, *In martyrium Sanctorum Ciryici et Julittae*: PG 120, 165-172

II. Μελέτες

Βυζάντιος, *Κωνσταντινούπολις*: Σ. Βυζάντιος, *Ἡ Κωνσταντινούπολις ἡ περιγραφὴ τοπογραφικὴ, ἀρχαιολογικὴ καὶ ἱστορικὴ τῆς περιωνύμου ταύτης μεγαλοπόλεως καὶ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ Κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου προαστείων αὐτῆς*, τ. Α', Αθήνα 1851

Bury, *The Imperial Administrative System*: J. B. Bury, *The Imperial Administrative System in the Ninth Century with a revised text of The Kletorologion of Philotheos*, The British Academy Supplemental Papers I, London 1911

Cameron, *Ἰσπερη Ρωμαϊκὴ Αυτοκρατορία*: A. Cameron, *Ἡ Ἰσπερη Ρωμαϊκὴ Αυτοκρατορία (284 μ.Χ. – 430 μ.Χ.)*, Αθήνα 2000

Χατζόπουλος, *Ρωμαϊκὸ Κράτος*: Δ. Δ. Χατζόπουλος, *Ἱστορία του Ρωμαϊκοῦ Κράτους*, Αθήνα 2015

Croix, *Ο Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Ρώμη*: G.E.M. de Sainte Croix, *Ο Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Ρώμη – Διωγμοί, Αἰρέσεις καὶ Ἡθῆ*, [μετάφρ. Ι. Κράλλη], ΜΙΕΤ, Αθήνα 2005

Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες*: Μ. Ι. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες-Εἰδήσεις Ἱστορικαὶ Βιογραφικαὶ περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης 36-1884*, Κωνσταντινούπολη

Δημητρακόπουλος, *Ὁρθόδοξος Ἑλλάς*: Α. Δημητρακόπουλος, *Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, ἥτοι περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν γραψάντων κατὰ Λατίνων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν*, Λειψία 1872

- Ehrhard, *Überlieferung*: A. Ehrhard, *Überlieferung und Bestand der Hagiographischen und Homiletischen Literatur der griechischen Kirche*, t. 1, Band III, Berlin 1952
- Gough, *Early Christians*: M. Gough, *The Early Christians*, ser. Ancient People and Places, London 1961
- Grumel, *Regestes*: V. Grumel, *Les Regestes des Actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, Les Actes des Patriarches, fasc. 1: Les Regestes de 381 a 715, Socii Assumptionistae Chalcedenenses*, 1932
- Hunger, *Βυζαντινό Βιβλίο*: H. Hunger, *Ο κόσμος του Βυζαντινού Βιβλίου, γραφή και ανάγνωση στο Βυζάντιο*, [μετάφρ. Γ. Βασιλάρος], Αθήνα 1995
- Hunger, *Λογοτεχνία*: H. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία-Η λόγια κοσμική γραμματεία τῶν Βυζαντινῶν*, τ. Α'-Β', MIET, Αθήνα 2008, 2007
- Hunger, *Studien*: H. Hunger, *Studien zur griechischen Paläographie (Bibloschriften, V)*, Βιέννη 1954
- Janin, *Geographie ecclesiastique*: R. Janin, *Geographie ecclesiastique de l'Empire byzantine*, t. III, Les Eglises et les monasteres, Paris 1953
- Καλτσογιάννη, *Το έργο του Ιωάννη Ζωναρά*: Ε. Καλτσογιάννη, *Το αγιολογικό και ομιλητικό έργο του Ιωάννη Ζωναρά, Εισαγωγική μελέτη-κριτική έκδοση*, BKM 60, Θεσσαλονίκη 2013
- Καρπόζηλος, *Ιστορικοί και Χρονογράφοι*: Απ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι (11^{ος}-12^{ος} αί.)*, τ. Γ', εκδ. Κανάκη, Αθήνα 2009
- Κουκουλές, *ΒΒΠ*: Φ. Κουκουλές, *Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός*, τ. Γ', Αθήνα 1949
- Krumbacher, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*: Κ. Krumbacher, *Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας*, τ. Α'-Β', [μετάφρ. Γ. Σωτηριάδης], Αθήνα 1897, 1900
- Lambros, *Catalogue*: S. P. Lambros, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*, v. I-II, Amsterdam 1966
- Leutsch-Schneidewin: *Corpus Paroemiographorum Graecorum*, ed. E. L. Leutsch, F. G. Schneidewin, vols. I-II, Göttingen, 1839

- Mackay, *Αρχαία Ρώμη*: Christopher S. Mackay, *Αρχαία Ρώμη – Στρατιωτική και Πολιτική Ιστορία*, [μετάφρ. Δ. Ζάννη], Αθήνα 2013
- Μάθας, *Κατάλογος Πατριαρχῶν*: Ζ. Ν. Μάθας, *Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς Πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*, [β' ἐκδ.], Αθήνα 1884
- Mansi, *Collectio*: G. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio*, t. 13, Florentia 1767
- Ματθαίου, *Συναξαριστής*: Β. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, [γ' εκδ.], Αθήνα 1970
- Mioni, *ΕΕΠ*: Elp. Mioni, *Εισαγωγή στην Ελληνική Παλαιογραφία*, [μετάφρ. Ν. Παναγιωτάκης], ΜΙΕΤ, Αθήνα 2014
- Mordtmann, *Topographique*: D. Mordtmann, *Esquisse Topographique de Constantinople*, Lille 1892
- Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο*: Κ. Μπουρδάρα, *Το Δίκαιο στα Αγιολογικά Κείμενα*, Αθήνα 1989
- Νικόδημος, *Συναξαριστής*: Νικόδημος Αγιορείτης, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*, τ. Β', Αθήνα 1868
- Oikonomides, *Les Listes*: N. Oikonomides, *Les Listes de Preseance Byzantines des IXe et Xe Siecles*, Paris 1972
- Opstall, *Jean Geometre*: E. M. van Opstall, *Jean Geometre poemes en hexametres et en distiques elegiaques: edition, traduction, commentaire*, Amsterdam 2006
- Ostrogorsky, *Ιστορία*: G. Ostrogorsky, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, τ. Β', [μετάφρ. Ι. Παναγόπουλος], Αθήνα 2014
- Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, *Βιβλιοθήκη*: Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, *Τεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη ἤτοι Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγιοτάτου τε καὶ Καθολικοῦ Ὁρθοδόξου Πατριαρικοῦ Θρόνου τῶν Τεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης ἀποκειμένων ἑλληνικῶν κωδίκων*, τ. I-V, Βρυξέλλες 1963
- Πασχαλίδης, *Νικήτας Παφλαγῶν*: Σ. Πασχαλίδης, *Νικήτας Δαβίδ Παφλαγῶν, το πρόσωπο και το έργο του - Συμβολή στη μελέτη της*

προσωπογραφίας και της αγιολογικής γραμματείας της προμεταφραστικής περιόδου, ΒΚΜ 28, Θεσσαλονίκη 1999

Σαββίδης, *Οι Βυζαντινοί στους λαούς του ανατολικού και βαλκανικού κόσμου*: Α. Σαββίδης, *Οι Βυζαντινοί απέναντι στους λαούς του ανατολικού και του βαλκανικού κόσμου* (με έμφαση στα τουρκόφωνα φύλα) στο *Βυζαντινό κράτος και κοινωνία-Σύγχρονες κατευθύνσεις της έρευνας*, σελ. 125-155, στο: *Βυζαντινό Κράτος και Κοινωνία-Σύγχρονες κατευθύνσεις της έρευνας* (συλλογικός τόμος), Αθήνα 2003

Schwartz, ACO: E. Schwartz, *Acta Conciliorum Oecumenicorum - Synodus Constantinopolitana et Hierosolymitana anno 536*, t. III, Berlin 1940

Toth, *Rhetorical Theatron*: I. Toth, *Rhetorical Theatron in Late Byzantium: The Example of Palaiologan Imperial Orations*, σελ. 429-448, στο: M. Grünbart, *Theatron. Rhetorische Kultur im Spätantike und Mittelalter*, Berlin-New York 2007

Vasiliev, *Ιστορία*: A. A. Vasiliev, *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 324-1453* [μετάφρ. Δ. Σαβράμης], Αθήνα 1954

Vinson, *The correspondence of Leo*: M. P. Vinson, *The correspondence of Leo, Metropolitan of Synada and Syncellus – Greek text, translation, and commentary*, [CFHB, v. 23], Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D. C., 1985

Ωρολόγιον, *Ιούλιος*: Ωρολόγιον το Μέγα περιέχον ἅπασαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ ἀκολουθίαν κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ εὐαγῶν μοναστηρίων, [ε' εκδ.], εκδ. ΑΔΕΕ, Αθήνα 1972

III. Λεξικά

Farmer D., *Oxford Dictionary of Saints*, New York-Oxford 2011

Kazhdan A., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vols. 3, New York-Oxford 1991

Liddell H. G. – Scott R., *A Greek-English Lexikon*, Oxford 1996

Lilie R. J. et al., *Prosopographie der Mittelbyzantinischen Zeit, Zweite Abteilung (867-1025)*, vols. 8, Berlin-Boston 2013

Σταματάκος Ι., *Λεξικὸν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης*, Αθήνα 1999

Lampe G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford 1961

Jones A. H. M. – Martinalde J. R. – Morris J., *The Prosopography of the Later Roman Empire*, vol. I-III, Cambridge 1971-1992

19

Α

ΣΙΣΙΝΗΙΟΥ ΑΡΕΤΙΚΟΥ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΕ
 ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ Α
 ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΕΜΟΥΣ ΜΑΡ
 ΚΗΡΥΚΗΝ ΣΙΣΙΛΙΤΤΗΝ
 ΟΜΩΣΤΟΝ ΜΕΝ ΤΗΣ ΜΑΡ
 ΤΥΡΙΚΗΣ ΠΑΤΡΙΑΣ ΓΥΡΕ
 ΩΣ ΚΗΡΥΚΟΥ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙ
 ΤΤΗΣ, ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΥΤΟ ΚΑ
 ΘΕΙΑ ΚΙΘΕΑ ΤΡΟΜ. ΑΠΡ
 ΛΑΜΠΡΟΙ ΔΕ ΑΙΡΑΚΑΙ Ξ
 ΤΟΙ ΩΣ ΑΠΡΗΛΙΟΥ ΤΗΣ
 ΘΑΜΑΤΟΥΡΓΙΑΣ ΑΙΦΡΑ
 ΠΡΟΙΤΕΣ ΩΝ ΚΑΙ ΗΜΕ
 Η ΔΟΥΡΑΤΙΣ ΚΑΙ ΧΑΙΡΙΣ
 ΤΟΙΣ ΑΝΕΙΜΕΝΟΙΣ
 ΕΣΤΙΝ ΑΣΤΟΝ ΤΟΙΣ ΔΕ
 ΤΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΟΥ ΑΣΤΗ
 ΩΣ ΕΞΩΣΑΡΚΟΣ ΧΗ
 ΡΕΙΝ ΕΙΠΟΡΤΕΣ ΟΔΩΝ
 ΤΗΣ ΧΕΙΡΟΣ ΤΩΣ ΚΡΕΤ
 ΤΟΝ ΚΥΜΙΣΑΝΤΟ ΔΙΩ
 ΤΟΥΤΟ ΚΑΘ' ΟΤΙ ΑΥΤΟΙΣ
 ΑΣΤΟΝ ΜΑΤΡΩΝ ΒΕ
 ΣΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΟΥΝ
 ΑΥΤΟ ΕΡΕΤΟΡΑ ΡΕΩ ΑΥ
 ΤΩΝ, ΑΙ ΤΙΡΑΜΕΤΟΥ ΤΗΣ
 ΤΩΝ ΠΕΡΑ ΣΑΛΩΝ ΕΠΑ
 ΜΕΓΑΙΣ ΕΣΤΙ ΔΙΕΚΡΗΣ
 ΟΙΚΑΙ ΤΗΝ ΜΑΧΑΙΡΟΥ
 ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΕΣΤΙ ΤΗ ΜΑ
 ΘΩ ΑΠΟ ΣΑΙΜΕΝΟΙ,
 ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΘΕΟΥ ΠΡΟ

αγγέλους εδούτου
 καταστροφών παρθε
 ξαυτο και το κραυγασ
 καθαρωσδρεδισαυτο
Τησδρ λφιλίου παυρε
 ριολρατοσω τσ οισβ
 σιλίου οισ ταμιλωπι
 ωσ σιδλω οργασ οισ
 απω λειδω ματηρτισ
 μισρα του δοκιμ ουτη
 ειο χριδω μαπι φλωσ
 διουτωσδ κλου μινυ
 κια ταυται αμει φικτωσ
 σω του κωδου φεκαμδρ
 τοσ κρισισ τι τωμ κ
 κωμ η παυρ βλ πομ κ
 μεσι πρσμομ σ οουθ
 σπρ α ξαυτο, α εις ου
 δρυσσικ και ψυχισ κη
 λωσ ομ φθρει ει κ αω
 τοι κ αι ο τοσ τω κ φ
 το πεδαρχεσ σαυτα,
 τη τωσ μαρτυρωμ κδρ
 τθρι ακη γνυμ οιστι,
 η τθσ ησδρ σφολρα
 εκατη χωσ εσδρ
Πιδρ κ αι αμαι θου λομ
 οισ αμειρα εγλω κω
 μβροσ εις δρ οσω ορω
 μαι κ θμαι ει πρσ και
 τωσ τω γνυμ οισμ
 ομοιοσ και γνυμ κ θ
 μασ σαυδξ αλ κ ιωσ
 ορμωσω, αλ οωμ κ το

φω 5 07

4. Codex Par. graec. 501, f. 76^v – Το πρώτο φύλλο από το εγκώμιο του Πατριάρχη Σισινίου Β' για τους Αγίους Κήρυκο και Ιουλίττα.

5. Απεικόνιση των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας σε φορητή εικόνα. Ο Άγιος Κήρυκος εικονίζεται να δείχνει το τραύμα στο κεφάλι του, αποτέλεσμα της ρίψης του από τον έπαρχο Αλέξανδρο, για αυτό και θεωρείται ο προστάτης Άγιος όσων υποφέρουν από κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις.